COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XII. PARS III.

LIPSIAE MDCCLXV.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.
Venduntur etiam
Amſtelodami apud I. Schreuder, Pariſiis apud Briaſſon, Patauii apud I. Manfré,
Holmiae apud L. Saluium.

I.

Hiſtoire Naturelle générale et particuliére avec la Deſcription du Cabinet du Roi. Tome Dixiéme. A Paris, de l'imprimerie Royale. 1763. 4. Alph. 2, tabul. aen. 57.

h. e.

Hiſtoria naturae vniuerſalis et particularis vna cum deſcriptione muſei regii. Tomus X. etc.

Continuantur a Cl. Viris BUFON et DAUBENTON deſcriptiones animalium quadrupedum, quorum primum hic *Ondatra* ſeu *Mus moſchiferus canadenſis* vocatur. p. 1
Hoc animal non confundendum eſt cum eo, quod *Deſman*, et cum alio, quod *Pilori* nuncupatur, licet omnibus muris moſchiferi nomen imponatur. Primum enim in Canada, alterum in Lapponia et Moſcouia et tertium in inſula Martinica et aliis inſulis Antillis reperitur. Mus moſchiferus canadenſis a lapponenſi differt, quod digitis pedum a ſe inuicem ſeparatis, oculis valde conſpicuis et roſtro admodum breui inſtructus ſit, cum

contra Lapponenſis mus oculos exiguos et vix conſpicuos digitosque pedum poſteriorum membranis connexos roſtrumque longum habeat. Vtrumque vero animal a *Pilori* cauda differt, quippe quae in hoc valde breuis et cylindrica, in illis autem longa eſt. Mus moſchiferus canadenſis magnitudine cuniculum, forma rattum, aequat. Caput eius breue capitique ratti aquatici ſimile eſt. Pili ſplendentes et molles ſunt, cauda longa paruisque ſquamis obſita, verſusque medium ad finem vſque valde plana, in ortu autem paulo rotundior eſt. Aures valde breues ſunt, nec nudae, ſed interne et externe pilis obſitae. In maxilla inferiori duo dentes inciſiui, pollicem longi; duoque alii in ſuperiori maxilla breuiores reperiuntur. In primis autem in hocce animali notatu digna ſunt 1) vis expandens muſculi cutanei, cuius ope animal corpus ſuum in multo minus volumen conſtringit; 2) mollities coſtarum ſpuriarum, qua mediante corpus ita contrahitur, vt mus iſte foramina intret, quae animalia multo minora ſubire nequeunt; 3) modus, quo vrina in foeminis euacuatur; vrethra enim minime ſub clitoride, vt in aliis quadrupedibus, ſed in eminentia hirſuta, in oſſe pubis ſita, reperitur; 4) teſticuli, qui, vtrinque ad anum ſiti, tempore oeſtri venerei admodum magni fiunt, ad magnitudinem nucis moſchatae accedentes, quiue poſt illud tempus inſigniter minuuntur, ita, vt diameter eorundem vix lineam aequet; 5) folliculi, qui moſchum ſeu materiem odoram, conſiſtentiae lactei humoris, continent, quiue tempore oeſtri valde magni et tumidi ſunt, materie valde odorata, admodum exaltata ſeque late diffundente, repleti, tandem penitus euaneſcunt. Multa hoc animal cum caſtore communia habet, primoque intuitu mus moſchiferus adultus pro caſtore vnius menſis haberi poterit; differunt

ferunt tamen forma caudae, quae in castore oualis et horizontaliter plana in dicto autem mure valde elongata et verticaliter plana est. Caeterum ratione temperamenti et instinctus conueniunt. Mures enim moschiferi, vt castores, tempus hybernum socialiter transigunt, casulasque diametro duorum pedum cum dimidio exstruunt, ita paratas, vt nulla aqua eas penetrare possit. Qui manibus venatorum euadunt, aedificium relinquunt, et per aestatem non nisi bini hinc inde errant, quo tempore folliculi rursus intumescunt, tuncque animalia ista tam graui moschi odore perfunduntur, vt e longinquo percipiantur; quare etiam factum est, vt incolae, quibus iste odor valde molestus est, flumen quoddam, cuius ripas insignis copia eorundem inhabitat, foetens nuncuparent. Plantis viuunt dicti mures; semel tantum in anno pariunt et quinque vel sex pullos edunt. Vox eorum gemitus est. Animalculum hoc natat quidem, neque tamen tam celeriter, vt castor, neque etiam per longum tempus. Caeterum parum ferum est et nondum adultum facile cicuratur. Quod ad alterum murem, *Desman* dictum, attinet, nulla eius exhibetur descriptio, siquidem iste, qui in museo regio asseruatur, exsiccatus tantum ex Lappponia allatus fuit.

Mus moschiferus canadensis respectu magnitudinis medium inter criaeum maiorem, *Surmulot*, et murem alpinum tenet, et respectu formae exterioris et structurae partium internarum murem aquaticum valde aequat, inprimis in eo, quod rostrum breue et crassum, aures breues et pilis undique obsitas habet. Cauda eiusdem fere longitudinis ac in mure aquatico est, a lateribus vero plana, excepta origine, vbi cylindrica apparet. Color pilorum maiorem conuenientiam cum castoris, quam cum muris aquatici, pilis habet, et partim gryseus, partim p. 14.

 rufe-

rufeſcens eſt. Dentes numero ſedecim ſunt, in qualibet nimirum maxilla duo inciſiui et ſex molares.

p. 21. *Aper mexicanus*, a Cl. BUFON *Pecari* ſeu Braſileenſibus *Taiacou* dictus, primo intuitu aprum europaeum ſeu potius porcum ſiamenſem aequat, nunquam tamen cum apro ſeu porco confundendus. Differt enim a porco, quod corporis habitus gracilis ſit, crura breuiora, cauda nulla et ſetae multo rigidiores deprehendantur et inprimis in dorſo rima, duas aut tres lineas lata, appareat, quae vltra pollicem penetrat, per quam humor ichoroſus, odoris maxime ingrati, magna in copia exſudat. Animal hoc, vetut porcum, cicur fieri poſſe, Cl. BUFON autumat; iſtud enim eiusdem fere naturae eſſe, iisdem alimentis veſci, carnem eius, licet carne porcina ſiccior lardoque minus donata ſit, non ingrati ſaporis eſſe, perque caſtrationem meliorem fore, notat. Animalia haec in omnibus Americae meridionalis regionibus calidis admodum numeroſa ſunt, plerumque gregatim et interdum bis vel tercentum circum errant, eodem fere modo, vt porci, ſe defendunt, eosque, qui pullos eorum rapere tentant, pari quoque ratione inuadunt, mutuoque auxilio ſibi inuicem aſſiſtunt, hoſtes cingunt et canes et venatores ſaepe vulnerant. Altiora loca magis quam depreſſa amant, neque, vt apri europaei, paludoſa quaerunt. Syluas inhabitant, vbi fructibus ſylueſtribus, radicibus granisque viuunt et ſerpentes quoque, bufones et lacertos deuorant, quos pedibus antea corio exuunt. Numeroſam prolem, forte in anno plus vice ſimplici, edunt. Pulli matrem ſtatim ſequuntur, quam non niſi adulti derelinquunt. Iuniora capta cicurantur, tuncque quidem ferociam naturalem, neque tamen ruditatem, abiiciunt. Grunnitus fortior et durior quam porcis eſt.

eſt. Quando irritantur, pili eorum horrent, tuncque crinaceorum potius ſpiculis quam ſetis porcorum ſimiles ſunt. Nunquam iſtud animal cum porco europaeo, neque etiam cum chinenſi, vtroque in Americam translato, coit, licet alias cum iisdem incedat, iisdemque ex parte ſimile ſit. Aper enim mexicanus animal Americae indigenum eſt, ſuisque etiam a porco europaeo et chinenſi ſe diſtinguit ſignis. Materies autem odorifera, quae ex hoc animali obtinetur, neque cum moſcho, neque etiam cum zibetho, ſed cum caſtoreo potius comparanda eſſe videtur.

Color huius animalis maximam partem ex nigro p. 27.
et albo ſeu fuluo mixtus eſt, albus tamen inprimis in dorſo et fuluus in capite inque lateribus conſpicitur. Remota cute tres pollices nouemque lineas ab ano in dorſo glandula permagna in conſpectum venit, cuius diameter maior quatuor pollices quatuorque lineas, minor vero tres pollices, craſſities autem vnum pollicem tresque lineas in medio pollicemque dimidium in marginibus fuit. Dentes triginta octo ſunt, quatuor nimirum inciſiui, duo canini et duodecim molares in maxilla ſuperiore, ſex vero inciſiui pariterque duo canini et duodecim molares in inferiore. Vertebrae dorſales quatuordecim, inque quolibet latere quatuordecim coſtae, ſeptem nimirum verae ſeptemque ſpuriae, vertebrae vero lumbares quinque ſeptemque vertebrae, quae caudam conſtituunt, numerantur.

Rouſſette, *Rougette* et *Vampire*, tria haec ani- p. 55.
malia coniunctim a Cl. BUFON conſiderata ad Veſpertiliones pertinent, quarum prima, *Rouſſette* dicta, a Cl. BRISSON *Pteropus rufus aut niger auriculis breuibus acutiuſculis*, et ſecunda *Pteropus fuſcus*, *auriculis breuibus acutiuſculis*, *collo ſuperiori rubro*; appellatur. Multa quidem duo haec animalia inter ſe

inuicem communia habent ſibique admodum ſimilia ſunt, duplicem tamen ſpeciem conſtituere videntur. Omne vero diſcrimen in corporis tantum magnitudine et pilorum colore quaerendum eſt. Veſpertilio enim, *Rouſſette* dicta, rufa eſt et a roſtro ad extremitatem corporis vſque nouem pollices longa, cum contra veſpertilio, *Rougette* dicta, fuſca et vix quinque pollices longa ſit, et annulo praeterea rubro in collo notata appareat. Vtrumque animal regiones calidas orbis antiqui inhabitat et ab alio quadrupede itidem volante, Americae indigeno, *vampyro* dicto, diuerſum eſt. Hoc ob id inprimis, quod ſanguinem ex hominibus et animalibus dormientibus ſugat, vampyrus dictus, pari quoque ratione ad veſpertiliones pertinet et reſpectu priorum minimum eſt. Binae priores caput bene conſtructum, aures breues, roſtrumque perfecte rotundum, canum more, formatum habent; vampyrus vero roſtro elongato inſtructus, viſu horridus, omniumque veſpertilionum teterrimus eſt, caput informe et prominens, aures magnas valdeque patulas et erectas, naſum deformem, nares forma infundibuli, ſuperque eas membranam criſtae acuminatae forma habet, homines ſollicitat et animalia torquet et necat. Quod ad bina priora, *Rouſſette* et *Rougette*, attinet, quae in Africa et Aſia occurrunt, non adeo, vt vampyrus, Americae incola, numeroſa ſunt, maiora tamen, fortiora magisque forſan maligna deprehenduntur. Aues enim et animalia minora necant, homines inuadunt, faciemque eorum morſu vehementi vulnerant, ſanguinem tamen non ſugunt. Loca deſerta, inprimis inſulas deſertas, inhabitant. Sexus eorum potior valde diſtinctus eſt: penis enim non, vt aliis quadrupedibus ſolemne eſt, in vagina detinetur, ſed hominum ſimiarumque more propendet. In ſequiori

quiori ſexu duae mammae in pectore cernuntur et foemellae vna vice prolem non numeroſam edunt, ſaepe tamen in anno parturiunt. Caro horum animalium inprimis iuniorum eſculenta eſt, et Indiani cum perdricibus et cuniculis aequiparant. Licet autem peregrinatores de animalibus hiſce Aſiae et Africae, vtpote ſanguiſugis nullam fecerint mentionem, ob inſignem tamen conuenientiam, quae inter veſpertiliones Aſiae, Africae et Americae reperitur, eundem effectum et a binis prioribus expectandum eſſe, Cl. BUFON coniicit vulnusque, quo ſanguis educitur, non dentium ſed linguae ope absque inſigni dolore infligi poſſe, linguamque acuminatam et papillis duris, admodum ſubtilibus admodumque acutis et retrorſum inclinatis obſitam eſſe, harumque, poros cutis penetrantium, ope ſanguinem educi poſſe, autumat.

Primum horum animalium, *Rouſſette* dictum, p. 66. maximam ſimilitudinem cum veſpertilionibus alit, praeter id, quod magnitudine inſigni excedat et capitis forma ſeſe diſtinguat. Caput enim canis capiti quodammodo ſimile eſt, ita, vt a nonnullis *Canis volans* nuncupetur. Praeter caput vnguis quoque notandus eſt, qui in tertia phalanga primi digiti conſpicitur, quippe qui aeque ac tertia phalanga in veſpertilionibus vulgaribus deeſt. Praeterea lingua etiam ſingulari modo efformata eſſe ſolet; ſiquidem pars eius extrema admodum anguſta, fere acuminata et papillis duris acuminatis obſita eſt, quarum ope ſanguinem ex hominibus et animalibus ſugere dicitur. Dentes triginta duo ſunt, in quauis nimirum maxilla inciſiui quatuor et canini duo inque maxilla ſuperiore molares octo, in inferiore autem duodecim. Vertebrae dorſales tredecim ſunt, totidemque coſtae, ſex nimirum verae ſeptemque ſpuriae. Vertebrae lumbares quatuor numerantur.

Quod ad alterum animal, *Rougette* dictum, attinet, omnes tum exteriores tum interiores partes cum prioris animalis partibus conueniunt, a quo non nisi magnitudine et pilorum colore sese distinguit. Color enim eorum cinereus, cum gryseo et fusco seu nigrescente mixtus, in pluribus partibus exterioribus apparet, in collo autem color admodum lucidus cum aurantio et rubro mixtus cernitur.

p. 95. *Sciurus volans*, *Polatouche* a Cl. BUFON dictus, cum sciuro, glire et ratto ex parte conuenit: respectu enim magnitudinis oculorum et formae caudae sciuro, respectu autem figurae corporis, aurium, quae breues et nudae sunt, atque pilorum caudae gliri simile est hoc animal, interim nec sciurus, nec glis, nec rattus est. Crebrius in America quam in Europa occurrit, vbi inprimis raro et non nisi in regionibus borealibus e. g. in Lithuania et Russia reperitur. Animalculum hoc arbores inhabitat et de ramo in ramum saltando se confert, dumque saltat, cutis eius, quae laxa et ad corporis latera plicata est, extrorsum trahitur, tenditur et directione contraria pedum anteriorum, qui in ipso saltu antrorsum extenduntur, et pedum posteriorum, qui retrorsum extenduntur, dilatatur. Tensa haec et vltra pollicem extrorsum ducta cutis superficiem corporis auget et lapsum impedit, ita, vt vno saltu animal in locum sat distantem perueniat. Hic igitur motus nunquam ad volatum auium, sed ad saltum, pertinet, quo vel solo charactere a sciuro, glire et ratto dictum animal se distinguit. Minus est sciuro et illud, quod hic describitur, vix duas vncias aequauit, cum sciurus alias octo vel nouem vncias aequet. Facile cicur fit, inque cauea inclusum pane, fructibus et granis nutritur, et inprimis gemmas nouumque germen pini betulaeque amat, nuces vero et amygdalas sciuri more non quaerit. Stratum sibi e foliis

parat,

parat et ſub iisdem interdiu ſe abſcondit, nec niſi ſub nocte, aut fame excitatum, prodit. Hoſtes eius martes aliaque animalia ſunt, quae arbores ſcandunt, hinc genus hoc animalium non numeroſum eſt, licet plerumque tres vel quatuor pullos parturiant.

Animalculum hoc, reſpectu formae exterioris et colorum, magis conuenit cum ratto, ratione partium internarum autem cum ſciuro. Magnitudinem muris auellinarum maioris *Lerot.* habet, et figura capitis eius eadem eſt ac ſciuri. Cauda longis pilis obſita. Pedes anteriores quatuor digitos et veſtigium pollicis habent, poſteriores vero quatuor digitis et pollice inſtructi ſunt. Differt hoc animal a ratto, ſciuro et omni animali noto ratione cutis, quae a dorſo, ventre et cruribus in vtroque latere ad pollicis longitudinem protenditur. Quando incedit aut natat, productiones iſtae cutaneae facile cernuntur. Non volat hocce animal, ſed ope harum productionum lapſum tantum retardat, ſicque ex vno loco in alterum tranſilit, dummodo locus, quem deſerit, altior ſit eo, ad quem tendit. Color dicti animalis cinereus eſt cum flauo mixtus, excepta macula albeſcente, quae ſupra oculos cernitur. Duas vncias aequat animal. In quolibet latere quatuor apparent mammae, tres nimirum in ventre et vna in pectore. Scrotum magnum eſt et penis trium linearum longitudine cum dimidia ex abdomine protenditur. Dentes numero viginti duo ſunt, dentibus ſciuri ſimiles. Vertebrae dorſales duodecim inque quolibet latere totidem coſtae, ſeptem nimirum verae et quinque ſpuriae numerantur, reliquae vertebrae lumbares aeque ac ſpuriae caudae, vt in ſciuro, ſe habent. p. 102.

Sciurus virginianus cinereus maior RAII, a Cl. BUFON *Petit - Gris* nominatus, in regionibus ſepten- p. 116.

ptentrionalibus orbis, tam antiqui quam noui, reperitur et multum cum sciuro vulgari conuenit, sequentibus autem characteribus ab eo se distinguit: sciuro maior est; pilos non rufos sed cinereos plus minus obscuros habet et pilis, qui in auribus sciuri vulgaris prominent, caret. Haec animalcula gregatim incedunt et ope corticis ligni cuiusdam flumina transeunt: quando enim dicta animalia, vt ex Cl. REGNARD notat Cl. BUFON, aquam transsire tentant, corticem quendam e. g. pini aquae imponunt, eique insidentes, cauda erecta, quo ceu velo vtuntur, adiuuante vento transuehuntur. Non raro autem accidit, vt flante vento et vndarum motu nauis eorum submergatur sicque vna saepe ter vel quater millia eorum aqua suffocentur. Arbores, vt ex HERNANDEZ Noster notat, et inprimis piros inhabitant, fructibus seminibusque viuunt, eaque in hyemem colligunt inque cauas arbores reponunt, in quas tempore hyberno se recipiunt, ibidemque etiam parturiunt. Largiuntur ea pelles istas cinereas, quae gallice *Petit - Gris*, germanice *Grauwerck*, vocantur et maxime in vsu sunt.

p. 126. *Sciurus Palmarum*, gallice *le Palmiste*, *Sciurus Getulus*, gall. *le Barbaresque* et *Sciurus Carolinensis*, gall. *le Suisse*, tria haec animalia simul hic describuntur. Sciurus palmarum magnitudinem ratti seu sciuri minoris aequat, et vitam super palmos transigit; inde nomen accepisse dicitur. Pilis hirsutis tectum est. Caudam erectam nec, more sciuri, dorso superimpositam habet, quae longioribus pilis, quam in corpore apparent, breuioribus tamen, quam in cauda sciuri vulgaris, obsita est. Medio in dorso a collo ad caudam vsque secundum spinae longitudinem stria albicans deprehenditur, quam vtrinque stria fusca aliaque albicans comitatur. Idem iste character, quo se ab omnibus aliis animalibus distin-

diſtinguit, in ſciuro getulo et ſciuro carolinenſi reperitur, quare factum, vt tria haec animalia a nonnullis pro vna eademque ſpecie habeantur. Verum ſciurus palmarum et ſciurus getulus in calidis tantum regionibus orbis antiqui, ſciurus carolinenſis contra non niſi in regionibus frigidis et temperatis orbis noui reperitur. Praeterea ſtriae fuſcae et albae in ſciuro carolinenſi alio ordine, quam in ſciuro palmarum, diſpoſitae ſunt: ſtria enim alba, ſecundum ſpinae longitudinem in ſciuro palmarum reperiunda, in ſciuro carolinenſi nigra vel fuſca, eſt, ſtriae albae a latere nigrae ſunt, cum in ſciuro palmarum nigrae a latere albae reperiantur. Caeterum in ſciuro palmarum ſtriae albae tres in ſciuro carolinenſi autem quatuor adſunt. Porro ſciurus carolinenſis caudam corpori imponit, quod in ſciuro palmarum non obſeruatur: hic arbores tantum inhabitat, ille in terra verſatur, inde etiam factum eſt, vt a nonnullis ſciurus terreſtris, *Ecureul de Terre*, appelletur. Praeterea ſciurus carolinenſis ſciuro palmarum minor eſt. Cum ſciurus getulus in eadem regione, eiusdem magnitudinis eiusdemque fere figurae, ac ſciurus palmarum appareat, forſan duo iſta animalia pro vna eademque ſpecie haberi poſſent, reuera autem differunt. Sciurus getulus enim caput frontemque magis arcuatam, aures maiores, caudamque pilis copioſioribus et longioribus tectam habet, et magis cum ſciuro quam ratto conuenit; ſciurus vero palmarum quoad corporis capitisque figuram maiorem conuenientiam cum ratto, quam cum ſciuro, alit. In ſciuro getulo ſtriae albae quatuor, in ſciuro palmarum autem tres reperiuntur, et ſtria, quae in ſciuro palmarum ſecundum ſpinae longitudinem alba excurrit, in ſciuro getulo nigrum colorem cum flauo mixtum habet. Caeterum animalcula haec reſpectu morum et viuendi

uendi generis multum cum sciuro vulgari conueniunt: fructibus enim viuunt, eosque pedibus apprehendunt et ori admouent. Eadem iis vox est, idem instinctus, eademque agilitas facileque cicurantur. Sciurus carolinensis autem minus docilis minusque mansuetus est et cricetorum more, cum quo quoad indolem et mores multum conuenit, foveas sibi in terra parat.

p.131. Sciurus palmarum in pedibus posterioribus digitis quinque in anterioribus vero quatuor tantum instructus est. Color in partibus superioribus ex fuluo et fusco mixtus, in inferioribus autem fuscus et gryseus seu ingrate albus est. In ventre mammae quatuor apparent. Dentes viginti duo sunt, dentibus sciuri vulgaris similes, excepto dente ante molares reperiundo, qui crassior est.

p.144. *Tamandua - guacu* seu *Myrmecophaga maxima*, gallice *Tamancir*, *Tamandua* stricte sic dicta, seu *Myrmecophaga rostro longissimo* et *Tamandua minor*, tria haec animalia simul considerantur. Primum animal a fine rostri ad ortum caudae vsque quatuor pedes longum est, caput quatuordecim aut quindecim pollices longum, rostrum valde elongatum, caudam duos pedes cum dimidio longam, pilisque hirsutis et vltra pedem longis obsitam, collum breue, caput angustum, oculos paruos et nigros, aures rotundas, linguam tenuem et vltra duos pedes longam inque cauitatem oris plenarie retractam, sese replicantem habet. Crura vnum tantum pedem alta sunt; anteriora tamen aliquanto altiora et tenuiora. Pedes extremi rotundi sunt, quorum anteriores vnguibus quatuor, posteriores autem quinque armati sunt. Pili caudae eodem modo, vt corporis pili, colorem ex nigro et albicante mixtum habent, Caudam dorso imponit, eaque, quando somnum capere aut aduersus pluuiam vel ardorem

solis

ſolis ſe defendere cupit, totum corpus obtegit, eandemque irritatum frequenter et ſubito mouet, et tranquillum poſt ſe trahit, eademque viam, qua incedit, purgat. Sub iugulo ſtria nigra reperitur, quae ad dorſum prope lumbos terminatur; crura poſteriora nigra, anteriora vero, alba fere, in medio macula nigra notata ſunt. Lente incedit animal, pedesque eius minus ad currendum, quam ad ſcandendum conſtructi eſſe videntur.

Tamandua ſtricte ſic dicta multo minor eſt praecedente; a fine roſtri enim ad ortum caudae vſque octodecim pollices longa eſt; caput eius quinque pollices longum, roſtrum elongatum et inferius recuruum eſt. Cauda decem pollices longa et in apice pilis orbata, aures rectae pollicemque longae; lingua rotunda, octo pollices longa, in canali cauo interius in maxilla inferiore ſita, crura quatuor tantum pollices alta ſunt et pedes unguibus inſtructi vt in tamandua maxima ſe habent. Arbores ſcandit et vt tamandua maxima incedit. Cauda ſua ſe non obtegit. Somnum capiens caput ſub collo et cruribus anterioribus abſcondit. p.147.

Tertium horum animalium *Tamandua minor* dictum, Tamandua ſtricte ſic dicta minus a fine roſtri ad ortum caudae vſque ſex vel ſeptem pollices longum eſt et caput duos pollices longum, roſtrum bene conformatum multoque minus elongatum, quam in binis prioribus, caudam ſeptem pollices longam inferius in apice, qui pilis priuatus eſt, incuruatam, linguam anguſtam aliquantiſper planam ſatque longam, collum pene nullum, caput pro ratione corporis ſat magnum, oculos infra ſitos et ab angulis rictus parum diſtantes, aures paruas ſubque pilis latentes, crura tres pollices alta et pedes anteriores vnguibus duobus armatos habet, quorum exterior multo craſſior et longior p.148.

gior eſt. Pedes poſteriores vnguibus quatuor inſtructi ſunt. Pili corporis, nouem lineas longi, tactu molles ſunt et colorem micantem rufum, luteo mixtum, habent. Pedes non ad greſſum formati ſunt: arbores tantum ſcandit et extremitate caudae de ramis pendet.

p. 157. Tria haec animalia, quae ratione magnitudinis et proportionis corporis inſigniter adeo differunt, multa nihilominus communia habent. Formicis viuunt et linguam in mel aliasque ſubſtantias liquidas ſeu viſcoſas immergunt; micas panis et parua fruſta carnis conciſae ſat cito colligunt; facile cicurantur et educantur; famem diu ſuſtinent; liquidum, dum bibunt, non omne deglutiunt, ſiquidem pars per nares redit; de die plerumque dormiunt locumque ſub nocte mutant Barbari carne eorum veſcuntur, quae vero ſaporis valde ingrati eſt.

p. 161. Ex deſcriptione, quam Cl. DAUBENTON de primo et vltimo animali tradit, notamus, in Tamandua minori quatuor mammas, in quolibet nimirum latere duas, alteram in anteriore parte pectoris, alteram in poſteriore parte ventris apparere, vuluaque aperta ſingularem vrethrae et vaginae conformationem deprehendi. Loco enim vaginae vrethra in conſpectum venit, quae ad margines vuluae vſque ſe extendit; in vrethram autem terminatur vagina, cum in pleriſque quadrupedibus vrethra alias in vaginam ſe inſinuare ſoleat. Vuluae apertura tum vaginae tum vrethrae communis eſt, tuncque interius ſeptum, tribus lineis a vuluae marginibus diſtans reperitur, quo vagina et vrethra a ſe inuicem ſeparantur. In maxillis neque dentes neque veſtigia alueolorum reperiuntur. Vertebrae dorſales quindecim, totidemque coſtae in quouis latere, octo verae et ſeptem ſpuriae numerantur. Vertebrae

brae lumbares tres tantum ſunt. Os ſacrum ex quatuor vertebris ſpuriis, et cauda ex quadraginta duabus conſtat.

Pangolin, Lacertus indicus ſquamoſus BONTII p. 180. ſeu *Myrmecophaga pedibus pentadactylis* LINNAEI; et *Phatagin, Lacertus ſquamoſus peregrinus* CLUSII ſeu *Pholidotus longicaudatus* BRISSONII coniunctim deſcribuntur. Licet his binis a nimalibus Lacertorum nomen impoſuerint nonnulli, ab iis tamen omnino differunt. Nullas enim ſquamas ſub gula, pectore et ventre habent, primumque animal, *Pangolin* dictum, in partibus his non niſi cute laeui et absque pilis tectum eſt, alterum autem, *Phatagin* dictum, pilos in dictis partibus habet. Squamae, quae reliquas partes horum animalium obtegunt, cuti non agglutinatae, ſed in ea tantum infixae, ſunt, eique inferiore ſua parte adhaerent, mobiles ſunt et ad voluntatem animalis ſe erigunt et deprimunt, inprimis quando irritatum eſt, ſeque, vt erinaceus, in globum conuoluit. Tam craſſae ſunt iſtae ſquamae tamque durae et pungentes, vt ab animali in globum conuoluto omnia animalia rapacia repellantur, immo tigrides et pantherae, omnium animalium crudeliſſima, fruſtra vires impendant. Caeterum animalia haec, quando ſe contrahunt, vt erinaceus, figuram globoſam non aſſumunt, ſed in globum contractis cauda eorum craſſa et longa remanet, quae eadem ratione ſquamis obſita animal defendit. Primum, *Pangolin* dictum, craſſius eſt altero, *Phatagin* nominato, caudam tamen multo breuiorem habet. Pedes anteriores ad extremitatem vſque ſquamis tecti ſunt, qui contra in *Phatagin* ſquamis orbati pilisque tecti reperiuntur. Squamae etiam in *Pangolin* maiores, craſſiores magisque conuexae et minus ſtriatae, quam in *Phatagin*, ſunt, quae in hoc triplici cuſpide inſtructae et valde acutae, in

Pangolin autem absque cuſpide et aequaliter ſecantes ſunt. *Phatagin* in inferioribus partibus pilos habet, *Pangolin* autem in toto corpore nullos; inter ſquamas tamen, dorſum tegentes, nonnulli pili craſſi et longi, ceu ſetae porcorum exeunt, qui in dorſo animalis, *Phatagin*, non apparent. Ex his itaque patet, *Pangolin* et *Phatagin* animalia eſſe omnino diſtincta. *Pangolin*, computata caudae longitudine, ſex, ſeptem et octo pedes longum eſt; in iuuentute tamen cauda, quae alias cum corpore eandem longitudinem habet, minus longa eſſe videtur; immo et ſquamae tunc temporis minus magnae, tenuiores et pallidiores ſunt, quae in adulto obſcuriorem colorem inſimulque tantam duritiem acquirunt, vt globulo, ex ſclopeto exploſo, reſiſtant. Vtrumque animal, tam *Phatagin* quam *Pangolin*, vt vrſi formicarii, formicis viuunt et eodem modo lingua admodum longa et gula anguſta, corpore valde elongato, cauda etiam admodum longa et vnguibus pedum fere eiusdem magnitudinis, non aeque numero eorundem inſtructum eſt. *Pangolin* enim et *Phatagin* in quolibet pede quinque vngues habent, cum quatuor tantum in anterioribus pedibus vrſorum formicariorum, *Tamanoir* nimirum et *Tamandua*, appareant. Haec in America, illa in India orientali et Africa reperiuntur, vbi nigritae carne eorum veſcuntur, quam ſaporis grati ſanamque exiſtimant, et ſquamas ad varios vſus impendunt. Caeterum vtrumque animal mite eſt, nec vllum damnum infert; inſectis viuit; lente incedit, inque foraminibus rupium aut, quae ſibi in cuniculis parant, ſe abſcondunt ibidemque pariunt.

p. 200. Animalia loricata, *Tatu* dicta, ſingulare genus conſtituunt, in varias ſpecies diuiſum, ita tamen, vt omnia, quae ad hoc genus pertinent, animalia a ſe inui-

inuicem diſtincta eſſe videantur. Conueniunt autem, quod ſimili quoad ſubſtantiam lorica obtegantur, quae caput, collum, dorſum, latera et caudam ad extremitatem vſque obtegit, quaeque ipſa exterius corio tenui, laeui et pellucido obtegitur. Iugulum autem, pectus et venter nulla lorica, ſed cute alba et granoſa quaſi cooperiuntur. Lorica, ſuperiores partes obtegens, minime, vt in teſtudine, ex vna parte, ſed ex variis, ope membranarum inter ſe inuicem coniunctis et mobilibus, partibus ſeu cingulis conſtat, quorum numerus in iunioribus aeque ac adultis idem eſt, in diuerſis autem ſpeciebus diuerſus. Cum igitur diuerſitas numeri cingulorum mobilium conſtans ſit, probabile eſt, vel ſpecies horum animalium dari reuera diſtinctas, vel ad minimum varietates conſtantes et ab influxu climatum diuerſorum productas. Ob id itaque ſequentes ſpecies a Noſtro conſiderantur: 1) *Tatu apara* ſeu *Tatu cingulis tribus;* 2) *Tatupeta*, ſeu *Tatu cingulis ſex;* 3) *Tatuete* ſeu *Tatu cingulis octo;* 4) *Cachicamo* ſeu *Tatu cingulis nouem;* 5) *Tatu Kabaſſou* ſeu *Tatu ciugulis duodecim;* 6) *Tatu coinchum* ſeu *Tatu cingulis octodecim.* In omnibus his, excepto vltimo, duo deprehenduntur ſcuta oſſea, alterum nempe in ſcapulis, alterum in poſteriore parte dorſi. Scuta haec vnam tantum partem conſtituunt, cum lorica, itidem oſſea, quae corpus tegit, ex cingulis mobilibus et ope membranae flexilis a ſe inuicem ſeparatis componatur. In *Tatu* cingulis octodecim vero vnum tantum reperitur ſcutum, idque quidem in ſcapulis, reliquum corpus ad caudam uſque cingulis mobilibus numero octodecim tectum eſt.

Apar, ſeu *Tatu cingulis tribus; Tatu aparu* MARCGRAVII; *Erinaceus loricatus cingulis tribus* LINNAEI, caput oblongum fereque pyramidale, roſtrum acutum, oculos paruos, aures breues et rotundas ſu- p. 206.

 perio-

perioremque capitis partem caſſide tectam habet. In quolibet pede quinque digiti ſunt, vnguibus armati, qui in duobus digitis mediis pedum anteriorum admodum magni, in digitis lateralibus minores, in quinto autem exteriori reliquis omnibus multo minor eſt formamque calcaris habet. Vngues pedum poſteriorum breuiores magisque aequales ſunt. Cauda admodum breuis, duos tantum pollices longa et ſcuto circumdata eſt. Corpus quoad longitudinem pedem vnum, quoad maximam latitudinem pollices octo habet. Lorica in quatuor commiſſuras diuiſa et ex tribus cingulis mobilibus et tranſuerſalibus compoſita eſt, qui incuruationi et contractioni animalis inſeruiunt. Scuta, quae ſcapulam et poſteriorem partem dorſi tegunt, ex partibus pentagonis conſtant. Cinguli mobiles ex partibus quadratis ſeu in quadrum oblongis componuntur, et quaeuis harum partium paruis ſquamis lenticularibus ex albo-flaueſcentibus obtegitur. Quando animal ad dormiendum ſe componit vel tangitur, pedes ſuos in vnum quaſi punctum colligit, caput ſub ventre abſcondit et adeo in globum ſe contrahit, vt pro teſta marina potius quam pro animali terreſtri haberi poſſit. Haecce contractio ope duorum muſculorum magnorum, ad latera corporis reperiundorum, perficitur.

p.209. *Encoubert*, ſeu *Tatu cingulis ſex; Tatupeba Braſilianis et Encuberto Luſitanis.* MARCGRAVII; *Daſypus cingulis ſenis, pedibus pentadactylis* LINNAEI. Hoc animal praecedenti maius eſt, ſuperioremque partem capitis, colli, corporis totius, crura et caudam lorica oſſea, valde dura et ex multis partibus compoſita, tecta habet. In ſcapulis et poſteriore parte dorſi duo ſcuta ſunt, quae ex vna tantum parte conſtant. Super ſcutum tamen in ſcapulis et prope caput cingulus mobilis inter duas iun-
cturas

ſturas deprehenditur, qui hanc vtilitatem praeſtat, vt animal collum curuare poſſit. Lorica, quae inter duo illa ſcuta eſt, ex ſex cingulis conſtat, qui ope membranae flexilis et craſſae inter ſe inuicem iunguntur. Ex hac membrana nonnulli pili albicantes exeunt, iis ſimiles, qui ſub gula, pectore et ventre deprehenduntur. Roſtrum huius animalis acutum eſt, oculi parui alteque defixi, lingua anguſta et acuta, aures pilis ſcutoque deſtitutae, nudae, breues et fuſcae. In qualibet maxilla dentes octodecim; in quouis pede digiti quinque, vnguibus longis, rotundis et anguſtis armati. Caput et roſtrum, vt in porcello lactante. Cauda in ortu craſſa, in extremitate vero tenuis et rotunda. Color corporis ex flauo rufeſcens. Animal plerumque craſſum et pingue eſt. Terram tum roſtri tum vnguium ope facillime effodit, ſicque cuniculum ſibi parat, vbi per diem degit et non niſi ſub nocte exit victumque tunc quaerit. Saepe bibit, fructibusque, radicibus, inſectis et auibus, ſi capere eas poteſt, viuit.

Tatu cingulis octo; Tatuete Braſilienſibus et Verdadeiro Luſitanis MARCGRAVII; *Daſypus cingulis ſeptenis, palmis tetradactylis, plantis pentadactylis* LINNAEI. Hoc animal multo minus eſt praecedenti. Caput eius paruum, roſtrum acutum, aures rectae, aliquantum elongatae, cauda longior et crura pro ratione corporis humiliora quam in Tatu praecedenti. Oculi parui et nigri ſunt. Digiti in pedibus anterioribus quatuor, in poſterioribus quinque. Caput caſſide tectum, ſcapulae et poſterior pars dorſi ſcuto, et corpus lorica tectum, quae ex cingulis octo conſtat. Cauda itidem loricata ex annulis octo mobilibus componitur. Color loricae corporis ex gryſeo ferreus, laterum vero et caudae ex gryſeo albus maculisque ex gryſeo - ferreis diſtinctus p.212.

ctus eſt. Lorica huius animalis dura non eſt, minimusque globulus ex ſclopeto exploſus iſtud perfodere et animal occidere poteſt. Caro eius alba eſt et palato placet.

p.215. *Tatu cingulis nouem* ſeu *Cachicamo; Daſypus cingulis nouem, palmis tetradactylis, plantis pentadactylis* LINNAEI, cum praecedenti adeo exacte conuenit, vt vix ſpeciem ſingularem, a praecedente diſtinctam, conſtituere videatur, forteque Tatu cingulis octo pro maſculo, Tatu autem cingulis nouem pro foemina haberi poſſe et huic plures cingulos ad facilitandam geſtationem et partum datos eſſe, Cl. BUFON conicit.

p.218. *Tatu cingulis duodecim* ſeu *Kabaſſou*, *Tatus moſchum redolens, Tatuete Braſilienſibus* MARCGRAVII, omnium horum animalium maximum eſt. Caput eius maius et amplius, roſtrum autem minus tenue, crura craſſiora, pedes maiores et cauda non loricata apparet, qua in re a reliquis cunctis ſe diſtinguit. In quouis pede digiti quinque ſunt, caeterum cinguli duodecim numerantur. Inter iuncturas pili prodeunt, ſetis porcorum ſimiles. In pectore, ventre, cruribus et cauda rudimenta ſquamarum apparent, quae rotundae, durae et laeues ſunt, circa quas parui flocci pilorum cernuntur.

p.220. *Tatu cingulis octodecim* ſeu *Cirquinçon*; *Cataphractus ſcuto vnico, cingulis octodecim* BRISSONII. In hoc animali vnum tantum ſcutum, et quidem in ſcapulis deprehenditur, cum in reliquis duo ſcuta, alterum in ſcapulis, alterum in poſteriore parte dorſi appareant. Corpus eius decem pollices longum, caput tres pollices, cauda quinque habet. Crura duos vel tres pollices alta ſunt. Anterior capitis pars longa eſt et plana; oculi parui ſunt, aures vnum pollicem longae; pedes digitis quinque inſtru-

inſtructi et vnguibus armati deprehenduntur, qui in tribus mediis pollicem vnum longi, in duobus exterioribus autem breuiores ſunt. Armatura capitis crurumue ex ſquamis, armatura vero colli ex vna parte conſtat, quae ex paruis ſquamis efformata eſt. Scutum ſuper ſcapulis ex vna tantum parte conſtat. Reliquum corpus á ſcapulis ad caudam vſque cingulis mobilibus ope membranae flexilis a ſe inuicem ſeparatis numeroque octodecim obtegitur. Pectus, venter et aures, vt in reliquis ſpeciebus, nuda ſunt.

Omnia animalia loricata ortum habent in Ame- p.223.
rica, et licet difficile ſit, magnitudinem ſpecierum determinare, ex pluribus tamen inter ſe comparatis coniiciendum eſt, *Tatu cingulis duodecim*, *Kabaſſou* dictum, et *Tatu cingulis ſex*, *Encoubert* nuncupatum, omnium maxima; minima autem *Tatu cingulis tribus* ſeu *Apar*, *Tatu cingulis octo* ſeu *Tatuete*, *Tatu cingulis nouem* ſeu *Cachicamo*, et *Tatu cingulis octodecim* ſeu *Cirquinçon* eſſe. Omnia haec animalia maiorem minoremue corpus conſtringendi inque globum conuoluendi facilitatem habent, nullum tamen, vt erinaceus, in globum perfecte ſe contrahit, figuramque potius ſphaerae, in polis compreſſae habet. Innocua ſunt haec animalia, et licet in calidis Americae regionibus producantur, in temperatis tamen Europae regionibus viuere poſſunt. Strenue incedunt, neque tamen ſaltare, neque currere, neque arbores ſcandere poſſunt, hinc facile etiam capiuntur. Vnicum eorum refugium cuniculus eſt, interim facile etiam propria cauda extrahuntur, antequam plenarie intrauerint; tunc autem adeo reſiſtunt, vt cauda rumpatur nec corpus extrahatur. Neceſſe igitur eſt, vt cuniculus antrorſum aperiatur, quo facto facillimo negotio demum capiuntur. Quodſi vero profundius in cuniculis haerent, ope

fumi aut aquae expelluntur. Paruis canibus animal hoc venantur, tuncque facile iftud capiunt; fi vero in loco praecipiti eft, tunc contrahit fe, et vt globulus, fe deuoluit, ficque e manibus venatorum euadit. Pinguia funt ifta animalia et admodum foecunda, fiquidem omni menfe quatuor pullos edere foemina dicitur. Humida et calida loca inprimis inhabitant, neque a cuniculis longe difcedunt. Carne eorum vefcuntur incolae et fcutum in varios vfus impendunt.

p.269. *Paca*, animal orbis noui, cuniculo immo et lepore multo maius, caput rotundum et roftrum breue habet; pingue eft et forma corporis porcello fimile, eodem fere modo grunnit, incedit, deuorat terramque effodiendo victum quaerit. Ripas fluminum inhabitat et non nifi in humidis calidisue locis Americae meridionalis reperitur. Caro eius efculenta eft et adeo pinguis, vt lardo opus non habeat. Viuum animal non nifi cum magna difficultate capiunt venatores, de quibus morfu fe vindicare annititur. Cutis eius, licet breuibus et hirfutis pilis tegatur, pulchram tamen pellem largitur. Saepe et numerofam prolem edunt, et licet homines et animalia carniuora magnam eorundem copiam deftruant, nunquam tamen numerus eorum valde imminuitur.

p.272. Caput huius animalis quodammodo formam oui habet; labium inferius fuperiori breuius eft et leporum more fiffum; aures rotundae et breues; myftax valde longus; ad angulum pofteriorem oculi fafciculus longorum pilorum eft; collum aeque fere craffum vt caput; corpus craffum et breue; cauda nulla, eoque in loco pili calcar formant; crura breuia funt, et quilibet pes quinque digitis inftructus eft, pollex tamen admodum paruus, ita, vt praeter vnguem nihil appareat; color pilorum in fupe-

ſuperiore corporis parte badius, in inferiore autem flaueſcens et albicans; ad latera ſecundum longitudinem paruae maculae rotundae flaueſcentes ſunt; lingua larga et craſſa; mammae duae ſex lineas a vulua diſtant, duaeque aliae minores in pectore ſunt. In qualibet maxilla dentes inciſiui duo et molares octo; vertebrae dorſales tredecim totidemque coſtae, octo verae et quinque ſpuriae, vertebrae lumborum ſeptem, vertebrae ſpuriae oſſis ſacri tres et caudae octo numerantur.

Sarigue ſeu *Opoſſum; Marſupiale Americanum;* p. 279. *Semi-Vulpa* GESNERI; *Philander* BRISSONII; *Didelphis* LINNAEI; Animal Americanum ab omnibus duplici charactere ſe diſtinguit; alter eſt, quod foemina ſub ventre amplam cauitatem habeat, in quam pullos recipit, eosdemque in ea lactat. Alter eſt, quod in mare aeque ac in foemina primus digitus pedum poſteriorum vngue deſtitutus et a reliquis digitis prorſus ſeparatus ſit, cum quatuor reliqui digiti eorundem pedum iuxta ſe inuicem poſiti et vnguibus curuis armati ſint. Quod ad cauitatem illam attinet, ſub ventre rima, duos aut tres pollices longa, conſpicitur, a duabus membranis formata, quae perulam ſeu marſupium conſtituunt, exterius pilis obſitum, interius vero iisdem deſtitutum. In hoc marſupium, quod mammas intus habet, pulli recens nati ſe recipiunt, idemque ad voluntatem animalis ſe aperit et claudit. Mechaniſmus iſte ope plurium muſculorum et duorum oſſium, quae non niſi huic animalium generi competunt, perficitur. Dicta oſſa ante os pubis, cui per baſin adhaerent, reperiuntur, duos pollices longa ſunt et inſertioni muſculorum, qui marſupium hoc partim aperiunt partim claudunt, inſeruiunt. Interior huius marſupii ſuperficies glandulis obſita eſt, quae ſubſtantiam flaueſcentem largiuntur, tam grauis odoris, vt

per totum corpus diffundatur. Materies haec exſiccata non ſolum odorem ingratum amittit, ſed talem indolem acquirit, vt cum moſcho comparari poſſit. Marſupium iſtud vterus non eſt, qui in interioribus deprehenditur, ab vtero autem aliorum animalium diuerſus. Hoc animal in temperatis Americae regionibus vbiuis fere obuium eſt, ſiquidem ſaepe et numeroſam prolem et quatuor, quinquė, immo ſex pullos edere dicitur. Hi pulli duos digitos longi ſunt, immo eos, in ortu ſtatim, muſca non maiores eſſe, nonnulli dicunt. Veri ſimile itaque Noſtro videtur, vterum in dicto animali non niſi locum conceptionis, formationis primaeque euolutionis foetus eſſe, cuius incrementum, cum eius partus praecocior ac in aliis animalibus ſit, in dicta burſa abſoluitur, in quam ſtatim a praematura origine recipitur. Pulli durante prima aetate mammis ibi quaſi agglutinati manent, donec incrementum et vires ad motum ſubeundum acquiſiuerint. Tunc vero exeunt, burſamque ſaepe ad ſomnum capiendum et ſugenda vbera intrant. Lente incedit animal, ita vt facile homo iſtud aſſequi poſſit. Incredibili interim pernicitate arbores ſcandit, tuncque auibus inſidiatur. Caudae etiam ope de arbore ſe ſuſpendit, et interdum per longum tempus in hoc ſtatu manet, praedamque expectat. Alio tempore de arbore in arborem tranſilit. Licet animal iſtud ſanguinem animalium abſorbeat, inſectis tamen, arundine ſaccharifera, radicibus, foliis et corticibus viuit. Facile etiam, vt animal domeſticum, domi nutritur; innoxium eſt neque ferox et facile cicuratur, ob graueolentem vero odorem taedio eſt et ob ingratam quoque figuram, inprimis ob aures, caudam et rictum diſplicet. Odor iſte in cute tantum, non in carne, reſidet, quae grati ſaporis eſt, quaue indiani veſcuntur. Animal hoc roſtrum valde longum

longum et rictum tam magnum habet, vt labiorum p.311.
commiſſurae infra oculos appareant. Frons et ſuperior capitis pars eodem in loco linea recta ſe habent, ita, vt frons nequaquam conuexa ſit. Aures magnae, rotundae, tenues et nudae ſunt. Labium ſuperius non adeo vt naſus prominet. Dentes canini labii ſuperioris extra os prodeunt et ad vtrumque latus labii inferioris deſcendunt. Cauda eandem longitudinem vt corpus et caput animalis habet, in apice acuta et duos pollices cum dimidio ab ortu pilis obſita, reliqua vero pars paruis ſquamis tecta eſt, inter quas parui pili prodeunt. Quilibet pes quinque digitis inſtructus eſt, pollex autem pedum poſteriorum, a reliquis ſeparatus, multo maior et vngue deſtitutus eſt ſeque in tuberculum rotundum terminat. Reliqui digiti omnes vnguibus admodum mobilibus armati ſunt. Color pilorum in ſuperiore corporis parte a fine roſtri ad ſquamoſam caudae partem vſque et in facie exteriore femorum, crurum pedumue fuſcus et rufeſcens, in interiore autem et interna ſuperficie ingrate albus eſt, pars autem caudae ſquamoſa partim fuſca partim albeſcens apparet. Longitudo animalis, quod hic deſcribitur, a fine roſtri ad ortum caudae vſque, quae vltra nouem pollices apparuit, nouem pollices cum dimidio fuit. Lingua tenuis inque apice rotunda et in marginibus partis anterioris fimbriata eſt. Partes generationis in foemella aliter conformatae ac in aliis quadrupedibus ſunt. Clitoridis enim glans duos ramos habet, qui ex duabus cauitatibus prodeunt. Vagina vteri et vrethra ad ſeptem lineas canalem communem habent, tuncque ad vtrumque latus veſicae duo canales ſunt, qui continuationem vaginae ideoque duplicem vaginam ſiſtunt, quae ad duplicem vterum abit. Dentes numero quinquaginta ſunt, in ſuperiore nimirum maxilla decem in-

ciſiui,

cisiui, duo canini et quatuordecim molares, inque inferiore pariter quatuordecim molares duoque canini, octo autem incisiui. Vertebrae colli septem, dorsales tredecim inque quouis latere totidem costae, septem verae et sex spuriae sunt; vertebrae lumbares sex numerantur; os sacrum ex vertebris spuriis duabus et cauda ex viginti nouem constat.

p. 335. *Marmosa; Mus syluestris Americanus Scalopes dictus* SEBAE; *Murina - Didelphis cauda semi - pilosa, mammis senis* LINNAEI. Hoc animal forma corporis, conformatione pedum, longitudine caudae et numero dentium, cum praecedenti exacte conuenit, ast multo minus est, rostrum multo acutius neque foemina bursam sub ventre sed plicam longitudinalem prope femora habet, inter quae pulli se recipiunt seque mammis agglutinant. Partes generationis tum in mare tum in foemina vt in praecedentibus sunt. Ortus pullorum praecocior est, quam praecedentium; iidemque dum prodeunt, vix paruarum fabarum magnitudinem habent. Numerus etiam pullorum maior est, siquidem decem pullos, mammis adhaerentes et quatuor insuper mammas absque pullis repererunt. Eadem indoles iidemque mores huic animali quam praecedenti sunt. Ambo enim cuniculos sibi parant, in quos se recipiunt; ambo extremae caudae ope ramis arborum se adhaerent, inque aues paruaque animalia prosiliunt. Fructus, grana et radices deuorant, magis vero piscibus et cancris delectantur.

p. 338. Oculos huius animalis cingit circulus nigricans; mystax in ortu fuscus est; superior corporis superficies et exterior pars femorum crurumue colorem cinereum cum fuluo mixtum, interior autem albicantem habet. Cauda tres tantum lineas ab ortu pilis, de caetero paruis squamis, obsita est. Numerus dentium et vertebrarum vt in animali marsupiali est.

Cago-

Cagopollin; Mus Africanus Kagopollin dictus SEBAE; *Philander Africanus* BRISSONII. Animal hoc Americae indigenum Marmosa maius est, rostrumque minus acutum et caudam longiorem habet, caeterum propius ad Animal Marsupiale (*Sarigue*) quam ad Marmosam accedit. Insigniter autem ratione habitus partium internarum et externarum, ortus praematuri et morum tria haec animalia conueniunt, in America et in meridionalibus tantum eiusdem regionibus occurrunt. Certum est, rictus eorum vt in lucio pisce fissus, aures vt in vespertilione, cauda serpentina et pedes vt in simia singularem formam constituunt odorque praeterea ingratus animalia haec molesta admodum reddit. p.350.

Oculi huius animalis non, vt in Marmosa, circulo nigro cincti, sed in margine colore nigrescente praediti sunt. Superior corporis superficies colorem cinereum cum fuluo et gryseo mixtum, interior autem pallide flauescentem fereque albescentem habet. Dentes quadraginta octo sunt, decem nimirum incisiui, duo canini et duodecim molares in maxilla superiore, inque inferiore octo incisiui, duo canini et quatuordecim molares. Vertebrae lumborum sex sunt, osque sacrum vt in Marsupiali et Marmosa ex duabus tantum vertebris spuriis, cauda autem ex triginta sex constat, cum in Marsupiali et Marmosa cauda ex viginti nouem tantum componatur. p.353.

II.

II.

Della cura de' Bambini attaccati dalla Rachitide Trattato del Dottor GIOVANNI VERARDO ZEVIANI Filosofo Medico. Verona per Marvo Moroni 1761. 4. pl. 22.

h. e.

Tractatus de cura infantum, rachitide affectorum, Auctore Cl. ZEVIANI.

Neglectam saepe a medicis fuisse considerationem morborum infantum, et praeter ea, quae FRANCISC. DE LE BOE SILVIUS et GUALTH. HARRIS proposuerunt, pauca in scriptis medicorum occurrere de iis, in praefatione monet Cl. Auctor, ostenditque non adeo difficile, vt multi arbitrantur, morbos infantum cognosci, eosque saepius leuioribus remediis cedere. Ipse vero cum, post GLISSONIUM, varia, inprimis ad methodum medendi spectantia, detexerit, hunc tractatum edere suscepit, quem in quinque capita distributum videmus: quorum *primum* de rachitidis idea exponit; *secundum*, eam nouum morbum non esse, ostendit; *tertium* essentiam et caussas, *quartum* vero curam rachitidis tradit; *quintum* tandem modum infantes ab hoc morbo praeseruandi docet.

p. 1. *Caput primum* ideam morbi sistit. Infantes nimirum rachitide affecti, sufficienti licet nutrimento assumto, marcescunt, infimo ventre indurato et flatibus distento ossibusque prorsus defiguratis. Minime connatus hic dici potest morbus, cum rarius post sextum a natiuitate mensem, frequentius secundo demum anno accedat. Successiuum autem incrementum

tum deſcribitur atque oſtenditur nonnullos quidem phthiſi, hydrope et ſpina ventoſa accedente mori, multos tamen euadere, qui capite magno et membris varie diſtentis, veſtigia morbi olim perpeſſi ad vltimum vitae terminum oſtendunt. Licet vero a ſanis aeque ac aegris parentibus naſcantur infantes hoc morbo demum obnoxii, ipſi tamen infantes obeſi et, qui ab obeſis parentibus propignuntur, magis in eundem procliues ſunt. Mutationes porro, quae in cadaueribus infantum, morbo rachitico affectorum, per diſſectiones anatomicas deteguntur breuiter indicantur, et praecipue oſtenditur in iis hepar magnum, inteſtina flatu diſtenta, glandulas meſaraicas ſcirrhoſas, pulmones pleurae accretos et materia alba ſpiſſa obductos, reperiri. Morbus interdum anglicus dicitur, in omnibus tamen Europae immo et Americae prouinciis eum obſeruatum fuiſſe teſtimoniis euincitur, et cum ſpina dorſi ῥάχις dicatur, eaque in hoc morbo ſaepius incuruata ſit, rachitidis nomen inuentum fuit, Angli etiam, a quibus morbus primum deſcriptus fuit, *rickets* dicunt. Cum autem interdum, vt Cl. Auctor monet et nos quoque vidimus, in rachiticis infantibus ſpina non incuruetur, et atrophia et inflatio ventris praecipue cum morbo noſtro fuit, ex his potius ſymptomatibus, niſi iam vocabulum vbique receptum eſſet, denominatio repeti poſſet. p. 6.

Caput ſecundum morbum nouum non eſſe declarat, vti GLISSONIUS in eius diſquiſitione docuerat, cum noua quaſi ſymptomata in morbis infantum hactenus non recenſita occurrerent, ille autem haec quinquageſimi circiter praecedentis ſeculi anno ſcripſerat. Oſtendit itaque Noſter, et HIPPOCRATEM et GALENUM iam tabem infantum deſcripſiſſe et illum quidem duas ſpecies proponere, in quarum p. 15.

vna corpus ex defectu nutrimenti flaccescit in altera vero macies inducitur, licet alimenta maximo cum appetitu assumantur, vterque etiam auctor incuruationem spinae et tubercula ad pulmones nata, quae vera signa rachitidis sunt, adducit. Praeter alios auctores vero, qui de tabe infantum scripserunt, REUSNERUM nominat, qui in dissert. Basileae 1582. habita asseruit, istis temporibus in Heluetia et Hollandia morbum quendam infantibus familiarem fuisse, quo carnes ita emaciarentur, vt vix ossa sustinere possint, licet edendi cupido summa in iis esset, his praeterea obstructiones accedere et incuruationem
p. 21. crurum. Febris absentia in rachitide et praesentia in tabe, ad quam GLISSONIUS prouocat, vt distinctionis signum valere nequit, cum et in rachitide interdum accedat. Ita enim symptomata rachitidis varia a veteribus aeque ac recentioribus scriptoribus adducta sunt, licet nomen distinctum morbo non addiderint. Et morbus saepe a medicis ideo neglectus fuit, quoniam vulgus eundem ad incantationes
p. 30. retulit. Adduntur in fine testimonia Anglorum et aliorum medicorum, qui GLISSONII sententiae de nouo hoc morbo non subscripserunt, immo ostenditur, GLISSONIUM ipsum sibi in multis propositionibus contradixisse.

p. 39. *Caput tertium* de essentia et caussis rachitidis agit. GLISSONIUS essentiam morbi in frigida et humida intemperie cum vitio spinalis medullae, quod neruos laedit, quorum origo extra caluam est, illaesis illis, qui intra caluam nascuntur, ponit. Hunc vero non tantum, sed et alios auctores, qui cum scorbuto vel lue venerea conuenire asserunt, vel qui ex vitio hepatis aut obstructione viscerum infimi ventris deriuant, vel qui alias morbi caussas adducunt, refellit Cl. Auctor, tandemque suam sententiam

propo-

proponit, et rachitidem ſpeciem quandam cachexiae dicit, in qua humores corporis acido quodam ſcatent, quod a corruptione lactis, conſueti infantum nutrimenti, deducit. Naturam itaque lactis, et in ſe et in corruptione, declarat et oſtendit, primis vitae menſibus hanc deprauatam lactis mutationem; in primis quidem viis ſubſiſtere ibique ſaepius corrigi; poſtea vero coagula in vaſis lacteis haerere, et, tumore ventris ſuccedente, tandem non niſi tenui gelatinoſa parte deſtitutum nutrimentum ad vaſa corporis vehi et maciei corporis cauſſam eſſe; ſpiſſam vero et inertem chyli partem, quae in inteſtinis colligitur, interdum aluum ſtrictam reddere, ſaepius vero acidum, bili iunctum, deiectiones virides efficere. Acidum hoc morboſum porro ſigillatim conſiderat, et quomodo mutato tandem victu vel medicamentis exhibitis interdum coerceatur et corrigatur, oſtendit Cl. Auctor; quod ſi vero haec cauſſa rachitidis porro increſcat, infimi ventris viſcera magis obſtrui, docet et circulo ſanguinis ibi impedito maiorem vim ſanguinis ad caput duci, inde autem maius cerebri incrementum deducendum eſſe, ex quo non tantum diſiuncta cranii oſſa magis diſtendantur, ſed etiam inde facies florida oriatur ingeniumque excitatum rachiticorum declaretur. His explicatis ad oſſium incuruationem, in hoc morbo ſolennem, accedit Cl. Auctor, varias itaque ſcriptorum hac de re opiniones recenſet, et inter ſe confert, et ex mollitie oſſium ipſa, ex nimia tenſione muſculorum et pondere corporis et diſtenſionem epiphyſium et incuruationem oſſium cylindricorum, et ſpinae dorſi deriuat, et porro oſtendit, quomodo ex his cauſſis ſimul circulatio ſanguinis libera impediatur, et inde hydropis variae ſpecies, phthiſis et ſpina ventoſa, oriantur. Praecipuis his rebus expenſis varias adhuc rachitidis cauſſas diſquirit. Eſſe nimirum

p. 57. p. 62. p. 67. p. 79.

mirum eandem morbum infantum, ob lactis alimentum huic aetati consuetum; et a parentibus sanis natos infantes rachiticos fieri posse, licet imbecilli parentes magis contribuant ad genesin huius morbi in liberis suis; esse magis morbum frigidarum regionum, quoniam in calidioribus humores magis ad alcalinam indolem inclinent; mutationem quoque nutrimenti, si lac nutricis succedit nutritioni maternae in vtero, et humores diuersi sunt, genesin morbi faciliorem reddere, in primis si, quod saepe fit, copia nimia lactis, vix subigenda, sugatur.

p. 95. *Caput quartum* de cura rachitidis exponit. Hac in re Cl. Auctor praecipue ad emetica, purgantia et diuretica respicit, sed quoniam emetica teneris infantum corporibus infensa esse iudicat, et purgantia vim diureticam semper simul exercere asserat, iisdem praecipuam vim in debellando hoc morbo tribuit. Purgantia vero in principio morbi maiori cum successu, eo autem aucto diuretica melius applicantur, et licet sint, qui diaphoreticis quoque in hoc morbo sanando aliquid tribuant, caussa tamen et coagulo condensata materia morbi, per angustas transpirationis vias vix duci potest, licet organon
p. 101. secretionis amplissimum sit. Acidum quidem terreis absorbentibus optime corrigi dicitur, quod ex commixtione medium quasi sal oritur, euacuationem aluinam efficiens; cum tamen terreae quoque particulae in viscido coagulo compingantur et canali intestinorum oneri sint, salia alcalina praestant, quia non tantum acidum domant, sed et cum oleosa parte lactis saponaceam indolem acquirunt, his vero roborantia nonnihil volatilia subiungenda sunt, quippe quae tonum intestinorum instaurant et nouam acidi genesin impediunt. Cum his tamen necessaria est alimenti mutatio, ne lac porro sumtum denuo corrumpatur. Sym-

Symptomata rachiticorum Cl. Auctor nunc breuiter tangit, et ad examen remediorum progreditur. p. 110.
Auxilia chirurgica a variis scriptoribus in hoc morbo commendata, scarificationem ad aures, fonticulos, ventosas, hirudines, vesicatoria, balnea et frictiones sub examen reuocat; iis tamen in cura rachitidis parum tribuit, ideoque ad pharmaceutica progreditur, et neglecta, ab aliis laudata, sassaparilla, rhabarbarum, quod aluum mouet et vrinam, sanguinem corrigit, obstructiones tollit, et fibrarum tonum restituit, magis commendat; illud vero non nisi cum p. 118.
vsu entis veneris, quod ROBERTUS BOYLE inuenit, coniunctum, salutares effectus edere confirmat. Cum autem hoc medicamentum cum floribus salis ammoniaci martialibus maxime conueniat, vires salis ammoniaci magis, quam martis vim roborantem attendendam esse asserit, cum haec non nisi morbo superato applicanda sit. Licet autem rhabarbaro et enti veneris maximas partes in sanando hoc morbo tribuat, saponem venetum tamen, ob vim salis alcalini actiui per oleum temperatam simul laudat, quippe quem experientia quoque comprobatum reperit. Maio- p. 129.
rem tamen efficaciam enti veneris et rhabarbaro adscribit, et eius circiter grana quinque per quindecim dies exhibuit, interposita quarto semper die proportionata rhabarbari dosi; sepositis postea per alios quindecim dies medicamentis, priorem medendi methodum iterum incepit, qua ter repetita effectus salutares semper expertus est, et varias addit rationes, cur alii medici similem effectum ab his remediis non obtinuerint. Ad exercitationem quoque cor- p. 132.
poris, quae rachiticis commendatur, diiudicandam accedit Noster. Haec quidem fibras vigore excitato et obstructos humores resolutione iuuat, cum tamen desigurata ossa magis laedere videtur, quies magis conuenit, donec morbus internis remediis curatus

 sit.

ſit. Induſia ex lana parata, quae phthiſicis et rachiticis vtiliora, quam linea, iudicantur, reiicit, quoniam perſpirationem nimis augent. In auxiliis, quibus oſſa incuruata ad rectitudinem diſponuntur, nimiam compreſſionem thoracibus, faſciis et frictione applicatam, taxat. Difficilior ſemper eſt ſpinae ventoſae, quae rachitidem ſequitur, curatio, tumores enim oſſium morboſi, caries latens et humores acres ſtagnantes, ſi vnquam, non niſi chirurgicis auxiliis vinci poſſunt. Hydrops quoque, rachitidi ſuperueniens, niſi aquae effuſae internis remediis per vrinae vias et aluum ſubduci poſſunt, nunquam tollitur.

Caput quintum de modo, quo infantes ab hoc morbo praeſeruantur, breuiter diſſerit, et licet matres praecipue lacte ſuo infantes nutrire debeant, tamen cum variis de cauſſis haud raro nutrices eligendae ſint, Cl. Auctor monita de diiudicanda bona nutrice, eius diaeta, nec non tentamina de bona lactis indole definienda addit, et non nulla de ipſa infantum cura ſubiungit.

III.

Specimen hiſtoriae naturalis globi terraquei, praecipue de nouis e mari natis inſulis, et ex his exactius deſcriptis et obſeruatis vlterius confirmanda Hookiana telluris hypotheſi de origine montium et corporum petrefactorum. Cum figuris aeneis. Autore RUDOLPHO ERICO RASPE. Amſtel. et Lipſiae, ſumptibus I. Schreuder et P. Mortier. MDCCLXIII. 8. pl. 13. tab. 3.

Cl. Auctor huius libri animum applicuit ad colligendum ex obſeruationibus philoſophorum, et omnis

omnis aeui hiſtoriae monumentis, completam hiſto-riam naturalem globi terraquei: et quo melius ac clarius perciperetur, quantas ille mutationes inde ab antiquiſſimis temporibus paſſus ſit, delineare etiam coepit mappam geographicam, in qua ſollicite annotat mutationes, in ſuperficie globi per terrae motus, vulcanos, inundationes, aggerum et littorum perruptiones, paludum exſiccationes, fluminum ventorum atque imbrium impetus, aliosque eiusmodi euentus omni ſuperiori aeuo factas. Sed interea dum hunc laborem abſoluit, qui multum otii exigit, hic exhibere voluit iſtius hiſtoriae ſpecimen, exactiorem hiſtoriam originis inſularum, montiumque, per terrae motus et vulcanos enatorum, proponendo; ſimul autem data inde ſibi occaſione vti voluit, ad HOOKII hypotheſin de origine montium et corporum petrefactorum illuſtrandam et confirmandam. Praef. p. XV.

Quo conſilio in capite I. huius opuſculi enarrat ſingula, quae hactenus accuratis et fide dignis obſeruationibus de natura ſuperficiei telluris innotuerunt (i. e. de ſumma illa globi terraquei parte, quam adhuc licuit mortalibus ſcrutari, et cuius profunditas milleſimam diametri partem parum excedere cenſenda eſt;) videlicet, terram continentem, et ipſum marium fundum partim in longe patentem planitiem, partim in leuiter accliues colles, aut altorum montium iuga extendi; in his ſingulis vbique fere reperta eſſe varia ſtrata, quorum ſuperiora terra hortenſi, arena, argilla, limo conſtent, profundiora vero plerumque lapidibus, niſi quod altiorum montium cacumina prorſus ſaxea, aut ſaltim rariori terra operta, eſſe ſoleant; omnia iſta ſtrata, quotquot eorum ſub ſe mutuo poſita ſunt, ſemper eſſe ad ſe inuicem parallela, et ita diſtincta, vt alterum ab altero facile ſeparari queat, et inter duo ſtrata lapidea plerumque intereſſe exiguum ſpatium, terra p. 6.

quadam humida argillosa repletum: strata quaedam crassa, quaedam valde alta esse; situm stratorum in planis praesertim regionibus esse horizonti parallelum, alibi ad horizontem in varias mundi plagas inclinatum, modo leuiter, modo ad perpendiculum fere; alibi strata non interrupta protendi, alibi sinus facere, aut gibbos, vt vim passa videantur, alicubi etiam disrupta esse per strata, quorum diuersa sit directio, aut per massas saxorum et rupium, quae nullam stratorum notam in se habeant; reperiri etiam in lateribus montium, ac littoribus marium vel fluuiorum strata, vi quasi praerupta seu praecisa, ita quidem, vt strata in oppositis lateribus vel littoribus olim continua fuisse, et valles nunc interiectae olim vi quadam effectae videantur; in quolibet strato, seorsim spectato, grauitatis specificae leges obseruatas videri, licet in stratis diuersorum generum sibi inuicem subiiciendis has leges non semper seruari nonnullis visum sit; omnia strata hic illic interrupta esse fissuris, prope vectigalibus, modo vacuis, modo per margam, vel crystallos, vel mineras incrustatis, aut adeo repletis, et plerumque eo magis dilatatis, quo propiores sunt externae superficiei terrae, eo vero arctioribus, quo profundius descendant (inter quas fissuras etiam specus et cauernae subterraneae numerandae sunt;) quodlibet stratum haud raro praeter propriam massam continere minorum saxorum frusta, particulasque crystalli et variorum metallorum vel mineralium, immo animantium et vegetabilium, terrestrium, fluuiatilium, palustrium, marinorum, partim integrorum, partim fractorum vel truncatorum, maximam partem nobis incognitorum, aut loca ab iis, in quibus membra vel partes eorum effodiuntur, remotissima incolentium; praesertim conchyliis marinis multorum montium, altiorum quoque, strata superiora plena et

refer-

referta deprehendi, iisque vel vnius generis, vel nonnunquam plurium generum in eodem loco; haec conchylia nunc ſolas ſine nucleis teſtas eſſe, vel petrefactas, vel parum mutatas, et aut vacuas, aut materia ſtrati, vel cryſtallo, pyrite, aliisue foſſilibus expletas; nunc nucleos ſine teſtae naturalis veſtigio, illosque aut eiusdem cum lapide ſeu ſtrato ambiente ſubſtantiae (in quo caſu ſpatium, olim a teſta occupatum, vacuum et cum impreſſa eius forma externa apparet,) aut diuerſae ſubſtantiae; paſſim etiam occurrere meras figuras conchyliorum impreſſas materiei ſtrati, abſque teſtae nucleiue veſtigio. His ſtratorum memorabilibus annectit Cl. Auctor obſeruationes de montium metalliferorum interioribus, et de geneſi metallorum. Sunt in illis ſaxeae moles informes, plerumque ſub variis ſuperincumbentibus p. 18. ſtratis altiſſime ſepultae, et ſtratis parallelis plerumque carentes, in hanc vel illam mundi plagam nonnunquam inclinatae, quae fractae, ruptae, fiſſae, vimque paſſae eſſe videntur; altius nonnunquam eminent, et continuantur ſupra et infra ſolum vicinum, in ſtrata varia diſtinctum; et altiſſimorum montium iuga (velut Hercyniae, Miſniae, Bohemiae) nil aliud eſſe videntur quam eiusmodi moles, aut eorum aceruі. Alicubi in longe patentibus campis iſtius modi moles diſperſae et veluti auulſae iacent, in quibus tamen ad magnam profunditatem aliae moles ſaxeae, ſtrataue lapidea non ſunt reperta. Venarum aut nidorum metallicorum, qui in huiusmodi ſaxis frequentes ſunt, nondum obſeruata eſt certa et perpetuo ſibi conſtans lex. Totas rupes metallis impraegnari, docet antiquiſſima Germaniae metallifodina in monte Rammelio prope Goslariam. Sunt etiam ſtrata, quae ex mineris tota conſtant. Metalla autem p. 21. generari ſucceſſiua appoſitione particularum, colligit Cl. Auctor, ex ſequentibus phaenomenis, 1) quod

venae et nidi reperiuntur, praecipue in fiſſuris quarzoſorum ſaxorum, metallis ac cryſtallis, quae metallorum matres eſſe ſolent, ex parte tantum repletae, 2) quod metalla et minerae aquis ſubterraneis in minimas partes ſolui poſſe, ex acidulis et caementi aquis intelligitur, quae iniectis ferramentis cuprum puriſſimum dimittunt, 3) quod fruſta minerarum occurrunt, quae ſolo adſpectu ſucceſſiue creuiſſe iudicantur, quale eſt illud in bibliotheca regia Hannouerana aſſeruatum, et ab Auct. hic delineatum, quod eſt pars fulcri lignei, olim in metallifodina quadam Goslarienſi ſuſtinendo monti adhibiti, et cupri minera hinc inde impraegnati, ac fere incruſtati.

p. 25. Capite II. collecta antiquorum et recentiorum hiſtoricorum teſtimonia ſiſtit, quae et inſulas plures in mari, et montes quosdam in continente, exſtitiſſe docent, fundo maris, vel ſolo, per terrae motus et vulcanos eleuato.

Deinde, poſtquam in Cap. III. potiores philoſophorum coniecturas, de cauſſis, a quibus telluris ſuperficiei praeſens forma ſeu facies inducta fuerit, recenſuit V. Cl. et diiudicauit, in Cap. IIII. ROBERTI HOOKII hypotheſin (ex opp. eius poſthumis) proponit, quae notabiliores telluris mutationes, easque praecipue, quibus terrae continentis ſupra maris ſuperficiem eminentia, corporumque marinorum in ea praeſentia adſcribenda videatur, terrae motibus et vulcanis, tanquam cauſſis attribuit; eamque non ſolum ab obiectionibus Virorum Cl. HOLLMANNI et BUFONI vindicat, ſed etiam egregie ornat et amplificat.
p. 160.

Dabimus hic Cl. RASPII ſententiam, ſed, pro noſtra breuitate, primis tantum lineis quaſi deſignatam. Varia illa ſtrata terrae et lapidum, quae in maris fundo obſeruarunt MARSILLIUS et DONATUS formantur ex arena, limo, puluere, per mare perpetuo
p. 171.

tuo agitatum a terra et lapidibus littorum aut fundi abrafis, et deinceps propria grauitate praecipitatis in profundum, vbi ex parte per falfedinem maris, vel tartarum, vel aliam quandam materiam in lapillos et lapides coagulantur. Vnde intelligitur, neceffe effe, vt haec ftrata fint fibi inuicem et horizonti parallela, iisdem conchylia, aliaque marina corpora, in fundo maris degentia, inclufa reperiantur. Sed quum mundus non fit aeternus, haec ftrata nequeunt in infinitam profunditatem continuari, fed inquirentibus perueniendum tandem eft ad fundum maris primitiuum, neque variis iftiusmodi ftratis diftinctum, neque organica corpora fibi inclufa oftentantem, fed ex folidis faxis conftantem. Per terrae motus poffunt partes fundi maris in altum eiici, vt infulae oriantur, vel terrae continentis acceffiones. Quod fi cum impetu et vno quafi momento fiat: mare fimul attollitur, et in littora vicina redundat, donec aut refideat, et iterum hauriatur, propulfa illa fundi marini pars, aut, fi confiftat in ea altitudine, ad quam illam vis fubterranea propulit, mare fecundum aequilibrii leges diffundatur per ceteram fuperficiem, aut in eas cauernas, quae, eleuata fundi marini parte, non potuerunt non oriri, defluat. Sin autem illa fundi pars non vltra maris fuperficiem propellatur; nihilominus confequitur maris exaeftuatio, et illa profunditatis inaequalitas, de qua BOYLIUS iam egit. Porro ex ifta fundi maris fupra fuperficiem eleuatione fequitur, primum, in ficco deinceps reperiri corpora, quae olim in ftratis fundi maris haeferant, vel inclufa fuerant (quo ipfo quaeftio de petrefactorum origine foluta Auctori videtur;) deinde, neceffe effe, vt ftrata quaedam occurrant flexa vel abrupta, vtque alicubi fumma montium ftrata fummis fundi marini, aut vallis, media mediis, ima imis refpondeant; tum, vt ftrata verticaliter fiffa feu rupta deprehendantur, ob

p. 173.

p. 176.

fragilitatem maſſae vi ſubterranea in altum proiectae; denique vt etiam in nonnullis locis ſtrata ſinuoſa, gibboſa, aut verticaliter ſita, obuia ſint, ſiquidem motus, quo fundus maris eleuatur, non ſit continuus, vel non aequali vbique vi agat cauſſa eleuans. Quod
p.179. autem ingentes illas moles ſaxeas, quae quaſi nuclei ſunt altiſſimorum montium, et horrendas illas ſteriles que rupes, in montanis regionibus obuias, attinet, ſunt illae primitiui fundi maris partes, maxima virium ſub fundo agentium vehementia ſurſum proiectae. Earum quidem pleraeque ſic eleuatae ſunt illa violentia, vt ſtrata, marinorum fluctuum agitatione formata, quibus in ſitu naturali tectae erant, ſuper illis manerent: potuerunt tamen nonnullae ipſo primo impetu, quo ſedibus priſtinis auellebantur, ſtratis illis ſuperioribus, quippe nimia concuſſione fractis, nudari; fieri etiam idem potuit temporis progreſſu, dum coeli intemperie, et aqua pluuia, ſtrata iſta ſuperiora reſoluta et ablata ſunt. Caeterum terrae motibus, quibus Cl. Auctor montium valliumque originem tribuit, nonnunquam etiam vulcaniorum
p.156. ignium vim iunctam fuiſſe non negat: attamen his cum ANT. LAZARO MORO praecipuas in explicanda ſtratorum origine partes dare veretur, propterea quod in regionibus etiam planis, et latiſſime patentibus, atque ab igniuomis montibus remotiſſimis, neque vlla veſtigia eiusmodi montium, qui olim ibi fuerint, oſtendentibus, tamen ſtrata marinis corporibus grauida reperiuntur.

Denique in Cap. V. ingenue exponit defectus hypotheſeos hactenus traditae, quos ad duo capita
p.186. reuocat. Primum haud commode inde ratio reddi poteſt, cur in noſtris lapicidinis corpora petrefacta exotica reperiantur. „An forte olim, inquit, et ter„rae noſtrae, quod de quibusdam aliis animalium „ſpeciebus, apud nos emortuis, certiſſime conſtat, „tulerunt

„tulerunt et belluas maiores, elephantos et rhino-„cerotes, quorum oſſa, vt patrio exemplo vtar, in „antris noſtris, *Scharzfeldiano* praecipue et *Bau-„manniano*, effodiuntur?„ At, ſi, quid nobis quidem hac de re videatur, dicendum ſit, talia ſine veriſimilitudine ſumi arbitramur, eorumque ſententiam, qui in his exoticis petrefactis diluuii vniuerſalis teſtimonia agnoſcunt, nondum refutatam eſſe, neque alium, ad illam rem explicandam, magis idoneum modum hactenus oſtenſum eſſe exiſtimamus. Alter defectus hypotheſeos *Hookianae* in eo conſiſtit, p. 187. quod precario ſumatur, in terra continente eandem eſſe partium extremarum ſtructuram, eundemque ſtratorum ordinem, atque in fundo maris. Cui defectui medela poſſet adhiberi, ſi recens e maris ſinu prodeuntium inſularum ſolum ad certam profunditatem ab eruditis naturae ſcrutatoribus perueſtigaretur. Quod ſi fieret, non dubitat Cl. RASPIUS, ſolum nouarum inſularum ſimile per omnia ſolo terrae continentis inuentum iri, et propterea inclutam Societatem Regiam Londinenſem, ad promouendos ſcientiae naturalis limites mirifice aptam propenſamque, cui hanc opellam dedicauit, ad illam inueſtigationem exhortatur. Sed praeter duos illos defectus, neſcimus ſane, an alius adhuc in iſta hypotheſi notandus ſit. Multis enim, qui vaſtiſſimas Alpes, vel ſtupendas montium moles, quae in America per Peruuiae regnum extenſae ſunt, cogitabunt, incredibile videbitur, eis eleuandis, nedum ad tantam altitudinem e fundo maris proiiciendis, vllam vim cauſſarum ſubterranearum parem fuiſſe; vt igitur ad confirmandam illam hypotheſin opus adhuc eſſe videatur, cauſſas illas ſubterraneas determinare, et tantam illis potentiam probabilibus argumentis vindicare.

IV.

IV.

Essai sur la rage, lu dans la Séance de l'Académie des Sciences, Belles-Lettres et Arts, de Lyon, tenue le Mardi 24 Mai 1763. Par M. POUTEAU, le fils, Docteur en Medecine et en Chirurgie, ancien Chirurgien en chef du Grand Hótel Dieu de Lyon, de l'Academie des Sciences, Belles Lettres et Arts de la même Ville, Associé de celle de Rouen, et Correspondant de l'Académie Royale de Chirurgie. A Lyon, chez G. Regnault, 1763. 8. pl. 3.

i. e.

Tentamen de rabie Auctore Cl. POUTEAU.

Sumpsit sibi Cl. Auctor in hoc libello, ob nouam tristis huius morbi theoriam, tam ingeniose excogitatam, quam eleganter propositam, aeque ac ob breuitatem vbique priori iunctam, omnino laudando et auctore suo digno, variis probare argumentis, venenum, morsu rabiosi animalis vulneri instillatum, sola impressione locali quaecunque symptomata hydrophobiae superuenientia producere, nec requiri, vt ad sanguinem penetret, et hunc cum ceteris humoribus, inprimis cum saliua inquinet atque corrumpat. Est itaque rabies, vt pluries Cl. Auctor in libello repetit, siue spontanea fuerit, vt illa canum, siue morsum animalis rabiosi insecuta sit, non generalis omnium humorum, sed particularis succi saliualis deprauatio, a singulari atque quidem praeternaturali modificatione organorum saliuam conficientium oriunda. Haec modificatio vel ab eretismo conuulsiuo pathemata animi vehementiora concomitante,

vel

vel a ſuſcepto varia ratione veneno hydrophobico ortum habet. Prius, quod nimirum homines ſine praecedente morſu rabiem contraxerint, variae variorum obſeruationes comprobant, hoc vero quotidiana experientia comperitur. Quod ſola autem impreſſio localis tot varia, quam quibus hydrophobia ſtipata eſſe ſolet, ſymptomata producere valeat, analogis duabus Noſter probare annititur obſeruationibus. Femina nempe ante quatuor iam annos validius poſt aurem contuſa, vehementi ira excandeſcit, qua efferveſcere incipiente, paralyſi in latere contuſioni oppoſito corripitur. Omnia per ſex menſes fruſtra adhibentur, tandem pars olim contuſa inciditur, qua vix aperta et paralyſis et reliqua ſymptomata evaneſcunt. Contuſionem pectoris, frequentes conuulſiones, cum abolitione ſenſuum, omnique, praeter aquam et ſyrupum, quaevis alimenta per quindecim menſes adſumendi impotentia, quin per tredecim dies plenaria ab omnibus et alimentis potulentisque abſtinentia inſequebantur. Mala haec omnia, quae ab initio erant leuiora, poſt ſex annos vero ad eum vehementiae gradum peruenerant, quem mox deſcripſimus, ſola inciſio partis alioquin contuſae illico fugauit. Poteſt igitur venenum hydrophobicum, eodem modo, vt ſerum in contuſione effuſum, per longum tempus inſons in morſa parte conquieſcere, donec aut plus acrimoniae acquiſiuerit, aut nerui variis a cauſſis ſenſibiliores facti ſint; quo facto cicatrix vulneris colorem prae ſe ferre incipit rubrum aut violaceum, doloribus ſuperuenientibus plus minus celeri curſu ad gulam adſcendentibus, ibidemque ductus ſaliuam praeparantes fundentesque ad ſpasmos crebriores proritantibus, vnde, loco dulcis et ſaponacei liquoris, lentus ac venenatus humor conficitur, veluti in plantis ſucci venenati aut ſalutaris varia indoles, ſoli filtrorum, per quae ducuntur,

p. 6.
p. 13.
p. 14.
p. 22.

p. 23. cuntur, differentiae adſcribenda eſt. Cauſam, quae canes prae reliquis animantibus, rabiei obnoxios reddat, in eo quaerit Noſter, quod, cum non ſudent, ſudoris acrimonia aut curſu intenſa, aut variis in morbis critice huc delata glandulas ipſorum ſaliuales ita adficiat, vt ſpaſmis contractae venenatum humo-
p. 36. rem ſecernant. Qui fiat, vt effectus ſuos pernicioſos venenum hydrophobicum, vel in his inprimis partibus exſerat, ſe plane ignorare Cl. Auctor confitetur, aſt difficilius tamen quaeſtionem ſolui autumat, ſi vniuerſalis humorum deprauatio, quam ſi ſola localis impreſſio accuſetur. In concluſionibus practicis, adſumtae theoriae ſuperſtructis ſuadet, vt quantocius morſum membrum reſcindatur, aut vulnus aqua tepidiore aut oleo illico, et quidem ſaepius abluatur, vnguenta mercurialia laeſae inprimis parti infricentur, omnia, quae ſenſibilitatem aegri irritare poterant, remoueantur, ipſa pars morſa ferro exſcindatur, aut cauſticis, praecipue igne abſumatur, et ſi haec fruſtra adhibita videantur, etiamſi per aliquod iam tempus aeger rabie correptus ſit, nihilominus reſecetur.

V.

V.

IOANNIS THEODORI ELLER, Medicinae Doctoris, Borussorum Regi a consiliis intimis et Archiatri, classis physicae Academiae Regiae Scientiarum, collegii supremi medici, collegii medico-chirurgici, vt et omnium medicarum rerum ac chirurgicarum, totius regni Praesidis ac Directoris, Regiorum exercituum Medici primarii etc. Obseruationes de cognoscendis et curandis morbis, praesertim acutis. Regiomonti et Lipsiae, sumptibus Viduae Woltersdorffii, 1762. 8. pl. 19.

Quindecim sectionibus, vt synoptica tabula in fronte libelli docet, obseruationes hae comprehenduntur, in quarum 1) Cl. Auctor agit de statu corporis humani sano et aegroto, 2) de febribus in genere, 3) de febribus continuis, 4) de febribus intermittentibus et continuis remittentibus, 5) de febribus continuis remittentibus in genere, et in specie de veterum quotidiana continua, seu catarrhali benigna recentiorum, 6) de febribus catarrhalibus malignis, cum vel sine exanthematibus, 7) de febribus acutis inflammatoriis, 8) de tabe seu phthisi pulmonali, reliquisque febribus lentis hecticis, 9) de hepatitide et ictero, 10) de nephritide et calculosis affectibus, 11) de ventriculi inflammatione, 12) de intestinorum inflammatione et dysenteriis variis, 13) de dysenteria epidemica, 14) de apoplexia, 15) de paralysi.

In sectione itaque prima *statum corporis humani sanum et aegrotum* considerans Noster, vi fibrarum contractili progressum motuum vitalium, aeque ac p. 6. naturalium, maxima ex parte tribuit, fluidorum vero

ro

ro motum, cauſſae ſuae proportionalem, quascunque corporis noſtri functiones actionesque perficere, atque tunc quidem perfectae ſanitatis ideam ſiſtere ſtatuit, contrarium autem euenire exiſtimat, ſi motus iſte impedimenta offenderit. Morborum cauſſas aer, alimenta, motus muſculorum, vigiliae et animi pathemata ſubminiſtrant. Has breuiter Cl. Auctor percurrit, et ad ſigna diagnoſtica et prognoſtica tranſit, e quibus primum pulſum et reſpirationem, dein lotium, ſudorem, tandemque ſanguinem examinat, de cuius pellicula albida tenacique nimis forte generaliter adſerit, quod veram ſemper inflammatoriam febrem denotet, ſiquidem aliquando vel ſaniſſimi caeteroquin hominis ſanguinem cruſta talis contegit, quae in aliorum vera inflammatoria febre decumbentium cruore interdum omnino deſideratur.

p. 45. Sequuntur febres, quarum pathognomonicum ſignum celeritas pulſus, functionis cuiusdam laeſioni iuncta, conſtituit. Cauſſam, quae efficit, vt per varios acceſſus intermittens febris recurrat, in eo Noſter ponit, quod materia vaſa capillaria arterioſa obſtruens, primo paroxyſmo ſoluta, ex his quidem in venoſa propellatur, neque tamen e corpore eliminetur, ſed circa venarum latera lente protrudatur, vſque dum in maioribus venarum ramis collecta ad cor, et ex hoc in minima iterum arterioſa ducatur, et haec obſtruendo nouum denuo febris acceſſum

p. 53. producat. Cauſſam febris proximam circuitus ſanguinis impeditus cum functionis alicuius partis debilitate aut laeſione ſiſtit. *Ephemera* neutiquam a materiali febrium cauſſa, in ſanguine aut ſolidis partibus haerente, ſed a ſolo ſanguinis circuitu aucto febrili aemulo, a vitio inprimis ſex rerum non naturalium orto proficiſcitur. *Synochus* ſimplex praeter regimen conueniens, diluentia et refrigerantia,

inter-

interdum etiam venae sectionem atque purgantia desiderat, *putris* autem, cui putredinis denominationem minime conuenire Cl. Auctor autumat, si plethoricus aeger est, phlebotomiam, post ea vero decocta farinacea acido citri saturata, nitrosa, acida mineralia et camphorata exposcit. *Ardentis febris* curationem purgantia antiphlogistica, venae sectiones, decocta farinacea acidulata, nitrosa absorbentibus iuncta, et clysmata cum crebriori aeris renouatione absoluunt. Succedunt *intermittentes*, quarum eam, quae quotidie recurrit, salibus mediis, et amaris Cl. Auctor profligat, quae et in tertianis plerumque adeo egregium effectum exeruisse fatetur, vt non nisi in debilioribus aegris senibusque ad peruuianum corticem confugere cogeretur, quem vero in quartana, praemissis resoluentibus euacuantibusque, summi omnino vsus esse, iure contendit, opiata vero maxime fugienda esse existimat, siquidem ab eorundem in accessu paroxysmi adsumptione ipse bis funestam phrenitidem obseruauit.

Febres continuas remittentes, vtpote quotidianam, tertianam et quartanam continuas, ex intermittente et continente febre mixtas breuius examinat, et ad *catarrhalem malignam* transit, lenioribus euacuantibus, acidis aliisque antiseptica virtute pollentibus, quin etiam, si opus fuerit, venae sectione subigendam. In *variolarum* pertractatione primum se fuisse gloriatur, qui Parisiis harum insitionem tentauerit, et post illud tempus plura felici cum successu experimenta fecerit. *Morbillis* venae sectionem, clysmata, diluentia acidulata, tandemque leniora in fine morbi laxantia opponit, in reliquis autem febribus exanthematicis, diluentia et aperientia acidulata cum interpositis absorbentibus commendat. *Febres acutas inflammatorias*, phrenitidem scilicet, anginam inflammatoriam, peripneumoniam et pleuritidem,

p. 104.
p. 134.
p. 158.

ipſamque peripneumoniam notham ſolito modo tractat, et ad *tabem* ſeu *phthiſin pulmonalem reliquasque febres lentas hecticas* deſcendit. In priori lac, cum dupla aquae ſelteranae parte remixtum, reliquis palmam praeripit, in his vero praeter regimen vitae debitum ſucci plantarum recentium et extracta ama-
p. 219. ra cum ptiſanis acidulatis conueniunt. Sequuntur *hepatitis* et *icterus*, quorum illa, ſi ex cauſſa quadam, inflammationem excitante, nata fuerit antiphlogiſticis diſſipanda, hic autem remediis ſaponaceis, gummi ferulaceis, ſalibus mediis, extractis amaris et laxantibus profligandus eſt. In *nephritide* inflammatoria venae ſectiones, nitroſa, ptiſanas demulcentes, emulſiones et clysmata Noſter ſuadet, qui in calculi curatione, cum diſſolutiones calculorum cum remedio illo alcalino cauſtico aeque ac cum aqua calcis tentatae ſperatum effectum plerumque non edant, lithotomiam methodo Cl. MORAND adminiſtratam, ceu vnicum auxilium commendat.

Ventriculi inflammatio poſt acriora venena ingeſta imminens, largam olei oliuarum aut alius cuiusdam pinguedinis copiam poſtulat, formata vero venae ſectiones, demulcentia liquida acidiuscula et clysmata emollientia deſiderat, quae pariter optimum
p. 253. praeſtant auxilium, vbi inteſtina inflammatio occupat, inprimis ſi fomentationes emollientes toti inſimul abdomini tunc ſuperhabeantur. In *voluulo*, quem in filiolae bimeſtris ilei portione ipſe Noſter detexit, methodus illa, vbi globuli metallici, aut magna mercurii viui quantitas intruduntur, ob dubium, quin, qui aliquando abhinc oritur, lethalem effectum, vel prorſus non, vel in eo modo caſu, vbi prae nullo anceps praeſtat remedium, tentanda eſt. In *dyſenteria* per tres aut quatuor dies, et quoties tormina vrgent, ipecacuanha exhibenda, debilioribus autem aegris rhabarbarum propinandum eſt.

Adſtrin-

Adſtringentia et roborantia vero non, niſi torminibus imminutis et febre ſedata, conueniunt, vbi cum lenioribus etiam anodynis commiſceri poſſunt. Opiata aeque ac adſtringentia et carminatiua calidiora, ab initio morbi adhibita, plus ſemper nocent, quam iuuant, ideoque nunquam adſumenda ſunt.

In *apoplexia* pulſus et reſpiratio ſubſiſtunt, quoniam cor neruos ſuos ab intercoſtali accipit, hic autem, ex opinione Cl. Auctoris, ſpinalis medullae ſobolis eſt, ideoque cordis motum per aliquod adhuc tempus ſuſtentare poteſt. Praeter ea etiam cordis fibrillae, neruoſo fluido animatae, omni cum cerebro nexu ſublato, oſcillationem ſuam retinent, et cordis motum, docentibus id plurium clariſſimorum virorum obſeruationibus, per maius minusue temporis interuallum conſeruant, licet nulli omnino amplius ſpiritus a cerebro ac cerebello ad illud amandentur. In curatione eo enitendum, vt omnis generis euacuantibus humorum ad caput affluxus reprimatur, extrema immobilia aut frictionibus aut acrioribus ſynapiſmis et veſicatoriis irritentur, os crebrius ſtimulantibus decoctis colluatur, et fibrarum debilium elater deperditus neruinis demum reſtauretur.

Paralyſes ab internis cauſſis natae, pro proxima cauſſa neruorum obſtructiones agnoſcunt, indeque, quae reſoluere ipſas poſſunt, deſiderant. Ex medicamentis pro hoc ſcopo interne ſumendis ſequentem mixturam optime profuiſſe adſerit: rec. tinctur. antimon. tartariſ. vel tinctur. ſal. tartar. dr. vj. ſpirit. corn. cerv. rectif. dr. iij. eſſ. ſuccin. ambr. et pimpinell. alb. ana dr. ij. M. D. ad guttas 60 vel 70. bis vel ter per diem cum hauſtulo aquae communis. Ante cubitum pillulas reſoluentes ex panacea mercuriali, ſulphure antimonii aurato vltimae praecipitationis et extracto reſinoſo radicis pimpinellae

albae commixtas commendat. Experimenta electrica effectus desideratos Berolini neutiquam exeruisse adserit.

VI.

IOH. BAPT. MORGAGNI P.P.P.P. Opuscula miscellanea, quorum non pauca nunc primum prodeunt, tres in partes diuisa. Venetiis, ex typographia Remondiniana, 1763. fol. P. I. pagg. 120. c. effig. Auctoris P. II. pag. 75. P. III. p. 84.

Qui ob praeclara de re anatomica edita et a summis anatomicis probata scripta, *aduersaria* nimirum *anatomica* et *epistolas anatomicas*, tantam consecutus est laudem et nominis gloriam, vt neque legisse ea, neque nosse, dedecori habeatur et non nisi tiro anatomicus iudicetur; qui ob egregias de anatome practica editas et magno iudicio *de sedibus et caussis morborum* conscriptas *obseruationes* nuper *) a nobis laudatus fuit; qui denique eleganti scribendi ratione, diligentia et perspicuitate, qua in emendandis A. C. CELSO et SERENO SAMONICO versatus est, aliisque ad antiquitates et artem criticam pertinentibus scriptis adeo inclaruit Cl. MORGAGNUS, vt princeps inter celeberrimos in arte critica viros ei locus habeatur, eius opuscula miscellanea, iunctim iam edita, quum ad manus nostras venerint, digna, quae a nobis commemorentur, visa sunt. Horum interim ampliori supersedere possumus recensioni, cum magna pars, vel olim seorsim, imo aliquoties typis iam impressa sit, vel cum aliis scriptis iunctim edita inueniatur, quare summam hic tantum indicasse sufficiat, quo perspiciant Lectores, quaenam in iis contineantur, et quae noua accesserint.

Parti

*) vid. Commentar. nostr. Vol. XI. P. IV. p. 677.

Parti I itaque ineſt: 1.) *Orat.* ſiſtens *nouam ide-
am inſtitutionum medicarum.* 2.) *De via atque ordine
ab ſe in tradenda publice medicina et anatome ſeruato
Epiſtola* ad ANT. LARBER a. 1761 ſcripta. Cl. MOR-
GAGNO, octogeſimo aetatis ſuae anno epiſtolam
hanc ſcribenti, ſepties et quadrageſies quotannis ana-
tomicos in theatro ſermones habuiſſe, contigit feli-
citas anatomicis adeo rara. 3.) *Quaedam* (XXIV)
anatomicarum praelectionum prooemia. 4) *De anato-
micis* EUSTACHII *tabulis epiſtola* ad IO. MAR. LAN-
CISIUM. 5.) *De glandulis epiſt.* ad PETR. ANT.
MICHELOTTUM. 6.) *De lacrymalibus ductibus et
eorum obſtructione epiſt.* ad DOMINIC. ANELIUM.
7.) *De lumbricis epiſt.* ad ANT. VALLISNIERIUM.
8.) *Epiſt.* ad LUC. SCHROECKIUM, binas obſerua-
tiones, alteram *de acu intra veſicam intruſa*, *de excre-
ſcentia membranae adipoſae* alteram, complectens. 9.)
De calculis felleis epiſt. ad eundem. 10.) *De venae
cauae varicibus epiſt.* ad ANT. COCCHIUM. 11) *De
veſicae calculis a Fr.* IACOBO BEAULIEU *Patauii
exſectis et de caſu Corneliae Bandiae Epiſt.* ad SALUA-
TOR. MORAND. 12.) *in locum* VITRUUII (Libr. I.
c. 6.) *medicum Epiſt.* ad IO. POLENUM. 13.) *De iis,
quae a* VALSALVA *in Bononienſ. academia inſtituti
ſcientiarum recitata fuerant*, *Epiſt.* ad FRANC. MAR.
ZANOTTUM. 14.) *Experimenta circa aquam calcis
viuae.* 15.) *Reſponſum medico legale circa obſtetricum* p. 37.
iudicium de mulieris virginitate. Quaeſtio fuit, ſitne
incertum admodum obſtetricum iudicium de virgini-
tate feminae, cuius naturalia recognouerint vel poſt
uſum balnei aquae calidae? Adductis ſententiis prae-
ſtantiſſimorum ſcriptorum, qui ſtatuerunt, nullas
dari certas virginitatis notas, illamque a peritiſſimis
medicis non poſſe agnoſci, multo minus ab obſtetri-
cibus, inſimul probat, praecipua illa duo laudata
ſigna, quae ab anguſtia ad orificium vaginae et a

membrana, hymenem quam dicunt, desumuntur, saepius fallacia esse. Caussae, ob quas fallacia deprehenduntur, sunt aut ab arte, aut a morbo, aut a natura. Quarum singula genera postquam exemplis illustrauit, ratione et obseruationibus confirmat, non posse a medicis virginitatem, ne per haec duo praecipua signa cognosci, ex quo simul alterum elucet, multo minus id fieri posse ab obstetricibus, vel post vsum balnei aquae calidae. 16.) *Super seminis emittendi impotentia Responsum medico-legale alterum.* 17.) *Responsum medico legale tertium, an post septem a conceptione menses infans nasci possit vitalis et perfectus?* Cui rei neque rationem neque experientiam obstare respondit.

Sequuntur in A. CORN. CELSUM et Q. SER. SAMONICUM *Epistolae* X. ad IO. BAPT. VULPIUM scriptae. Harum tres priores in CELSUM et nona in SERENUM, in quibus de vtriusque Auctoris variis editionibus, libris manuscriptis et commentatoribus agitur, anno 1721. iam scriptae et seorsim editae, itemque Hag. Comit. 1724. recusae, nunc denuo iterum impressae sunt; addidit iis vero quinque alias in CELSUM, itidemque alteram in SERENUM epistolas, pari doctrina et ingenio exaratas, annis demum 1749 et 1750 scriptas, quae impressae primum inueniuntur in noua A. C. CELSI et Q. SERENI SAMONICI editione, quae Patauii 1750 tomis II. 8vo prodiit. Ordinem in prioribus epistolis seruatum et in his retinuit, ita, vt primum, postquam reprehensiones nonnullas a SCHULZIO aliisque doctis viris sibi et Cl. VULPIO factas depulit, de CELSO ipso nonnulla, deinde de his eius libris plura adiiciat, et ostendat, se non in verba LINDENII aut ALMELOVEENII iurasse, sed antiquos potius codices, vbi cum ratione consentiant, contulisse: in vltima tandem in CELSUM epistola iudicium suum ad annotationes vario-

variorum in CELSUM a Cl. VULPIO ſibi miſſas addit. In decima ſeu vltima, quae eſt in SERENUM altera, ad obiectiones nonnullas ipſi a BURMANNO factas reſpondet, nonnullosque denuo adducit locos, de quibus aliter, quam propoſuerat BURMANNUS, ſentit Cl. MORGAGNUS.

In parte II continentur: 1.) *De* PROSPERO ALPINO, *Epiſtolae II ad* HIERON. DAV. GAUBIUM. 2.) *De* PHILOLOGO *Rauennate et de* ANGELO *Bolognino Epiſt. ad* IO. ASTRUC. 3.) *De vita et ſcriptis* DOMINIC. GUILIELMINI *commentariolus*. 4.) *De vita et ſcriptis* ANTON. MAR. VALSALVAE *commentariolus*. 5.) *De genere mortis Cleopatrae Epiſt.* II. ad IO. MAR. LANCISIUM. Veriſimile eſſe cenſet, aſpidis morſu Cleopatram periiſſe, cum pſylli, teſtibus SUETONIO et DIONE, ei admoti ſint. 6.) *De ordinario* FRONTINI *conſulatu Epiſt.* II. prior ad IO. POLENUM, ad PETR. PLUVENIUM altera. 7) *De quadam librorum* M. VARRONIS *particula, vt legitur in veteri codice Epiſt.* ad IO. POLENUM. 8.) In VITRUVII *locum, ad tempus, quo is ſcripſit, attinentem, et in alterum veteris auctoris compendii architecturae Epiſt.* ad eundem. 9.) *Laudationes* (IV.) habitae olim, cum Gymnaſiarchas aliosue Doctoris inſignibus exornaret. 10.) *In ſcriptores rei ruſticae Epiſt. IV.* prior ad IAC. FACCIOLATUM, tres poſteriores ad IUL. PONTEDERAM ſcriptae. In prioribus binis ſuam de pluribus COLUMELLAE, de quibusdam PALLADII nonnullisque VARRONIS locis ſententiam et explicationem exponit, in vltimis binis COLUMELLAM et FL. VEGETIUM inter ſe confert, alterumque ex altero emendare tentat, ſuasque denique emendationes in VEGETIUM tradit.

Pars III. complectitur Epiſtolas XIV hiſtorico criticas, ad varios ſcriptas, nunc primum prodeuntes. *Aemilianae* dicuntur *non modo, quia pleraeque olim*

ſcriptae fuerant in Aemilia, ſed et quia omnes ad antiquitates et geographiam partis non modicae illius prouinciae attinent.

Hoc loco non reticendum eſt, omnia Cl. MORGAGNI ſcripta Venetiis in typographia Remondiniana 1763 in folio recuſa et in V volumina praefixo ſimul titulo vniuerſali: *Operum omnium* eſſe diuiſa: cuius nouae editionis particulam ſiſtunt opuſcula nunc a nobis indicata.

VII.

Chemiſcher Verſuch des Nieder Oeſterreichiſchen Baadner Baades, deſſen ſowohl innerlich - als äuſſerlichen Wirkung, und durch Misbrauch deſſelben ohnfehlbar folgenden Schaden; nebſt einem neu erfundenen und ſehr nützlichen mineraliſchen Salze. Verfaſſet von FRANCISCO XAVERIO DE MARE, Ph. ac Medic. Doctore N. Oe. Landſchaftsphyſico. *Wien, gedruckt bey* Iohann Thomas Trattnern 1763. *8vo. pl.* 5.

i. e.

Tentamen chemicum thermarum *Badenſium* in *Auſtria* inferiori ſitarum, in quo agitur de earum virtute interna ac externa; atque de noxis, quae earum abuſum ſequuntur; nec non de ſale quodam minerali nuper inuento et valde vtili. Auctore FRANCISCO XAVERIO DE MARE.

Thermae *Auſtriacae Badenſes* multis abhinc temporibus iam notae fuere: harum tamen thermarum examine phyſico et medico huc vſque carui-
p. 9. mus. Praeter ea enim, quae Cl. DIETMANN in *Diſſ.*

Diſſ. inaugur. 1732 habita, de thermis hiſce protulit, nihil, ad noſtram ſaltem cognitionem venit. Laudem igitur meretur Cl. DE MARE, quod nobis has thermas notiores facere voluerit: licet non negandum ſit, nos exactiorem ac pleniorem deſcriptionem harum thermarum adhuc expectare. In omnibus enim, quae ſcire cupiuimus, nobis non ſatisfecit Noſter. Dolendum quoque, quod germanicam linguam non ſatis calluerit, quo factum eſt, vt ſenſum aliquando aſſequi non poſſemus.

Totum opuſculum tribus capitibus abſoluitur. p. 10. *Primum* agit de *ſalibus*. Quatuor ſpecies ſalium, qui in vicinia thermarum *Badenſium* effloruere, animaduertit atque collegit Cl. Auctor, eorumque examen inſtituit. *Prima* ſpecies ad latera montium, apud introitum ad fontis originem, reperitur, et ad mediorum ſalium naturam inclinare videtur, licet ob paucam copiam, quam adeptus eſt, nihil certi determinare auſus ſit. *Altera* ad murorum et fornicis, qui ad fontem ducunt, parietes obſeruatur, et ad priorem accedit. *Tertia* ſpecies in pauimento camerae, tempore veris, auctumni et hyemis, copioſe effloreſcit, et inſtituto examine chemico, ſalem, mirabili GLAUBERI ſimilem, praebuit. *Quarta* ſpe- p. 18. cies ad originem ipſam maioribus fruſtulis colligitur. Hanc, quum in examine, modo cum acidis, modo cum alcalinis efferbuerit, cuius apparitionis rationem nos in aliis, quam Cl. Auctor, cauſſis quaerimus, ad ſalem ſalſum refert. Hoc capite, licet *de* p. 23. *ſalibus* tantum inſcribatur, de ſulphure, quod partim in *Reſeruatorio thermarum Mariae Thereſiae*, partim in balneis ducalibus et *St. Antonii* inuenitur, quaedam adiicit, ſimulque experimentis probat, maſſam collectam, et pro ſulphure habitam, verum continere ſulphur. In huius reſiduo ope magnetis ferri veſtigia detexit: quum vero multis particulis terreis

irretitum ſit, terram imperfectam martialem cognominare maluit.

p. 28. Caput *ſecundum* de aqua thermali inſignitur. Poſtquam Cl. Auctor nomina balnearum recenſuit, et de nuper exſtructo ſtillicidio, quod balneum *Mariae Thereſiae* nominatur, rationem reddidit, de vapore ſulphureo, quem thermae ſpargunt, mentionem facit, ſimulque refert, hiſce vaporibus colorem auri augeri, argentum vero nigreſcere, margaritas autem albidiores reddi. Gradum caloris modo dictorum balneorum examinat, eumque in origine 98 gradus reperit, vbi dolendum, quod thermometrum ſuum non cum alio noto, e. g. *Fahrenheitiano*, vel *Reaumuriano*, vel alio comparauerit. Aquam thermalem nunc decoxit, maſſamque terream ſale mixtam in fine

p. 37. accepit, quae, quod colorem et copiam attinet, pro diuerſis balneis etiam diuerſa fuit. Factis dein variis cum aqua experimentis, ex illis tandem Cl. Auctor

p. 43. concludit, in thermis hiſce contineri, 1. crama, vt ait, ſulphureum, 2. partes vitriolicas, 3. terram martialem, 4. terram alcalinam ſalis communis. Ex partibus autem vitriolicis no. 1 et ex terra alcalina ſalis communis no. 4. ſalem mirabilem componi auctumat, qui etiam inter experiundum ſe vario modo prodit.

p. 51. Sequitur nunc caput *tertium*, quod agit de vſu et abuſu harum thermarum, nec non de cautionibus in curatione ſumendis. Vocantur autem hae thermae in vſum tam externum, quam internum. Si interne ſumuntur, aquam ob varias rationes lacte miſceri iubet Cl. Auctor, licet aliis, qui lactis vſum

p. 58. ferre non poſſunt, et ſine lacte ſuadeat. Plurimum tamen hae thermae externe in balneis adhibentur, vbi certe magnam adferunt vtilitatem, ſingularemque exhibent virtutem.

p. 62. Tranſit Cl. Auctor ad modum et rationem, quibus balnea in vſum vocanda ſunt. Varia hic occurrunt,

runt, quae ad balneandi tempus ac ordinem, deinde ad numerum balneorum et ad diaetam, in vſu balneorum obſeruandam, pertinent. Hac occaſione iure taxat Cl. Auctor conſuetudinem, qua multi ſtatim poſt prandium balnea ingrediuntur; vel nimis diu in illis morantur; vel bis in die eis vtuntur, quum ſemel praeſertim his, qui debiles ſunt, ſufficiat. Quae ad diaetam attinent, communia ſatisque nota ſunt: quae autem in modo balneis vtendi monet Cl. Auctor, omnem attentionem merentur. Hic merito reprehendit eos, qui ex praeconcepta quadam opinione, vt ſulphur ſcilicet, vti ſibi fingunt, rurſus abluant, poſt vſum thermarum balneis domeſticis, ex aqua fluuiatili paratis, vtuntur, et partes ſolidas horum vſu rurſus laxant, quas ante vſu thermarum, quibus vim ſtringendi attribuit, roborarunt. p. 69.

Adiicit tandem Cl. Auctor morbos, quibus thermae *Badenſes* medentur, in quorum numero praecipui ſunt ea mala et moleſtiae, quae vulneratis reſtant, ac curatu plerumque difficilia ſunt, et vſu harum thermarum externo certe, ſi vnquam fieri poteſt, curantur, vel ſaltem leuantur: in cuius rei teſtimonium multi adducuntur milites, vltimo bello vulnerati, et his thermis rurſus ſanati. p. 75.

VIII.

VIII.

Medical Obſervations and Inquiries. By a Society of Phyſicians in London Vol. II. London printed for William Iohnſton. MDCCLXII. 8. mai. alph. 1. pl. 6. tab. aen. 4.

h. e.

Obſeruationes et diſquiſitiones medicae a ſocietate medicorum Londinenſium editae Vol. II.

Voluminis primi editio altera et correcta iam anno quinquageſimo octauo prodiit *) nunc ſecundi voluminis **) ſummam cum Lectoribus noſtris communicamus. Hoc certe citius prodiiſſet, niſi mors praeſtantiſſimi ſocii Cl. CLEPHANE accidiſſet, et eius obſeruationes ſubduxiſſet. In hoc autem volumine multa de mercurii ſublimati viribus annotantur, de cicuta vero nihil dictum eſt, quoniam eius effectus a ſocietate nec laudari nec negari poterant, ſed continuatis tentaminibus aut vnum aut alterum demum euincendum ſit. Sequentia vero exponuntur.

p. 1. 1.) Epiſtola Cl. IOH. TRAVIS ad Cl. IOH. FOTHERGILL, *qua oſtenditur, vaſorum cupreorum vſum in nauibus non vltimam ſcorbuti nautarum cauſſam eſſe.* ***) Cl. Auctor ab initio monet, Cl. LIND minus recte aſſeruiſſe, HIPPOCRATEM et veteres medicos hunc morbum non cognouiſſe, cum ab ARETAEO cauſſa in paludoſis locis, aquis ſalinis et putridis poſita, et
p. 4 ſymptomata deſcripta fuerint. Oſtendit itaque, quam-

*) vid. Comment. noſtr. Vol. VIII. Part. II. p. 292.

**) Quod etiam, vt prius, in germanicam translatum linguam, iam anno 1764. prodiit. *Mediciniſche Bemerkungen und Unterſuchungen einer Geſellſchaft von Aerzten in London. Zweyter Band. Altenburg* 8.

***) Lecta die 31. Oct. 1757.

quamlibet acrimoniam, aut in corpore natam, aut in illud introductam, si naturalem sanguinis et humorum crasin et densitatem dissoluit, caussam scorbuti esse. In epidemico igitur hoc morbo producendo caussas varias vel sigillatim vel coniunctim, vt in vario gradu concurrunt, recenset, quae ideo attendendae sunt. Victus corruptus in nauibus, aer humidus et putridus, defectus exercitationis cet. vt caussae indicatae fuerunt; ostenditur tamen, his caussis absentibus, et aere per machinas correcto, hunc morbum exstitisse. Omnem igitur rem, quae sanguinem et humores veneni instar dissoluit, in caussis scorbuti simul recenseri debere, ex abusu mercurialium medicamentorum sine regimine accurato adhibitorum declarat, inde enim anima foetida, gingiuae fungosae, dentes vacillantes, saliuae fluxus, dolores ventris, dysenteriae et haemorrhagiae vt consueta scorbuti symptomata oriuntur.

Cum itaque mineralia venena simili resolutoria vi in sanguinem et humores agant, aerugini eundem effectum adscribit. In cupreis vasis, stanno non obductis, cibi in regiis nauibus coquuntur, coctura itaque ipsa, inprimis salinis partibus simul admixtis cuprum soluitur, et viride aeris cibis admiscetur, quod eo magis noxium est, si in vasis impuris simul efflorescit, et ideo maiori copia cibis iungitur. Licet itaque non semper in tanta copia admisceatur, vt vomitus ciere possit, successiue tamen ad massam humorum ducitur et scorbuti caussa est. Hoc quidem ex eo quoque patet, quod in iis nauibus, vbi ferrea vasa ad coquendos cibos adhibentur, scorbutus non adeo obseruatur. p. 10.

2.) *Relatio de emphysemate* Auctore GUILIELMO HUNTER *). Vir quidam, gracili corporis habitu p. 12.

*) Lecta d. 31. Oct. 1757.

habitu praeditus, die 13. Iulii 1754 de equo lapſus et poſtea tractus, in latere ſiniſtro ita percuſſus erat, vt non ſolum de magno dolore conquereretur, ſed etiam difficulter reſpiraret. Venaeſectio protinus inſtituebatur; cum autem ſimul in loco doloris tumor oriretur, de ſanguine effuſo quidem cogitabat medicus, examine tamen accuratiore inſtituto, ſtridorem aeris in contextu celluloſo, vt emphyſematis ſignum, percipiebat, et pleuram et pulmonem a fracta coſta laeſa fuiſſe concludebat. Linteis itaque complicatis aceto vini imbutis, faſciis adſtrictis, et venaeſectione repetita morbum coercere tentabat. Sed die ſequenti tumor emphyſematicus adeo increuerat, vt totum corpus tympani inſtar diſtentum et reſpiratio difficillima ſiniſtrum euentum praedicerent. Verſus veſperam demum Cl. Auctor accedens, et celere et inſigne tumoris augmentum et difficilem reſpirationem obſeruabat, et non tantum palpebras, ſed alia quoque loca ita tumida inueniebat, vt cutis ad duorum vel trium pollicum diſtantiam a muſculis et oſſibus ſubiectis remota, ſcrotum vero et penis vltra modum diſtenta eſſent. Cutis itaque, quae rupturae proxima erat, percuſſa ſonum tympani edebat. Pedes et manus non adeo intumuerant, et licet internae partes circa linguam et fauces tumidae eſſent, idem tamen circa ſphincterem ani non obſeruabatur.

Fractura coſtae non detegi poterat, color tamen cutis proxime ad vltimas duas coſtas non nihil mutatus erat. Inciſio itaque in cutem ſub ſcapula pollicis longitudine infligebatur, qua facta aer non tantum cum ſtrepitu proſiliebat, ſed vndique manibus verſus vulnus preſſus ſenſim paulatimque exprimebatur, et ipſe aeger leuamen ſentiens idem praeſtare tentabat. Alia poſtea inciſio ſuper muſculum pectoralem, alia in ſcroto efficiebatur, et tumore, quantum

tum fieri poterat, diſcuſſo, lintea complicata ſpiritu et aceto vini imbuta, et faſciae conſtringentes applicabantur, et, vulneribus apertis relictis, amici aegri de nocte frictiones continuabant. Tertia die reſpiratione iterum difficiliori reddita, venaeſectio larga inſtituebatur, ſymptomata quidem tunc ſucceſſiue imminuebantur, cum tamen ſputatio phlegmatis viſcidi et ſanguinolenti declararet, malum ex fracta coſta et pulmone inde laeſo ortum traxiſſe, praeter emulſiones pectorales cum nitro venaeſectiones aliquoties repetitae ita iuuabant aegrum, vt breui poſt ſanitatem priſtinam recuperaret.

Hac data occaſione Cl. HUNTER animaduerſiones nonnullas *de cellulari contextu et eius morbis* ſubiungit. Membrana cellularis vt baſis minus organica partium organicarum conſideratur, affirmat tamen Noſter, minus organicas partes corporis non conſpici poſſe, omnesque minimas membranulas vaſculares eſſe. Licet igitur in productione concretionum minimarum mucus minus organicus primum ſtratum faciat, in hoc tamen noua vaſcula propullulant. p. 26.

Cellularis autem ſubſtantia in reticularem et adipoſam diſtingui poteſt, in nonnullis locis v. c. in ſcroto, pene et palpebris reticularis tantum eſt, in aliis, vbi pinguedo conſpicitur, adipoſa accedit. Reticularis igitur fabrica, quatenus partes coniungit et molliter habet, eiusque differentia in variis locis, et pro differentia aetatum mutata, fuſius hic conſideratur. Vbi vero pinguedo in corpore deprehenditur, ibi peculiaris aliqua organiſatio ſeu apparatus glandularis reticulari fabricae iungitur, ſcilicet veſiculae ad ſuſcipiendum oleum aptae, et vaſa adipoſa, quae oleoſum ſuccum ſecernunt. Vti itaque medulla oſſium a reticulari oſſium fabrica diſtincta eſt, ſic etiam p. 29. p. 33.

etiam loculi adipofi a reticulari opere in corpore difperfo diftingui poffunt. Hanc fententiam Nofter multis modis probare annititur, et anafarcae et emphyfematis fedem magis in reticulari, quam adipofo opere deprehendi oftendit. In hydropicis, vbi omnis fere pinguedo exhaufta eft, adipofum opus magis carnofum vel ligamentofum, quam reticulare apparet, aquae effufae quoque pondere fuo defcendunt, pinguedo non aeque, ita v. c. nates pinguedine repletae diu preffae fitum tamen adipis non mutant. Ex his et aliis obferuationibus concludit Cl. Auctor, oleum cellularis membranae in peculiaribus veficulis detineri, anafarcam autem et oedemata tantum in reticulari parte contextus cellulofi.

p. 37. Mittimus multa, quae de anafarca, afcite, et hydrope faccato, inprimis ouarii, fufius hic propo-
p. 46. nuntur, alia enim de effectu veficatoriorum in anafarca filentio praetermittenda non funt. Remota cuticula et corpore mucofo, quae exficcationem cutis et contextus cellulofi in ftatu fano impediunt, immediate exfudat aqua, et idem praeftat, ac fcarifatio, dummodo in loco decliui applicata fint, inde enim non tantum materiam perfpirabilem et fudorem, per orificia vaforum, fed et aquofam partem per interftitia eorundem, tanquam per filtrum deriuat. Hac data occafione, Cl. Auctor vafa perfpirationis in parte integumentorum plantae pedis defcriptione et icone illuftrare annititur, fubducta enim cuticula cum corpore mucofo a cute, teneriora filamenta in angulo interftitii extenfa deprehendit, et idem demonftrari poffe afferit, fi cuticula vel aqua feruida vel putrefactione feparata fuerit *).

Sedes

*) Vidimus et nos talia filamenta in cuticulae praeparatione, quae nexum corporis mucofi inter cuticulam et cutim declarant, fed tantum in partibus putredine refolutis, in cuticula enim liquoribus feruidis feparata, corpus mucofum magis cogitur, et extenfionem in filamenta non permittit.

Sedes abſceſſuum in contextu cellulari quaeritur, et recte. Pus tamen duplicis generis eſſe videtur, vel vbi ſolida ſimul deſtruuntur et verum abſceſſum formant, vel vbi in interna ſuperficie cauitatum inflammata exſudat, ideoque a Cl. Auctore exſudatio inflammatoria dicitur. De abſceſſibus veris monet, non adeo copioſa vaſa in iis deſtrui, niſi ad vlceroſam deſtructionem deueniant, humores tamen copioſius affluere et partes diſtendere, qua data occaſione varia de geneſi, progreſſu et ratione aperiendi abſceſſus affert. p. 54.

Alterum puris genus in cauitatibus poſt inflammationes ſuperficiales exſudat, et tenuius eſt, nec vaſa deſtruens. Hoc non tantum in cauitatibus internis, ſed ex viis aereis, vagina vteri, vrethra cet. ſimili modo exſudat, immo in vulneribus ad ſanationem accedentibus ex vaſis propullulat, minime vero ex eorum tunicis, ſed potius ex orificiis vt ſerum inſpiſſatum propullulare, monet. p. 61.

Tandem ad emphyſematis conſiderationem accedit Noſter. Hoc vt in mortuis, ſic etiam in viuis corporibus putrefactione producitur et gangraenae et ſphaceli progreſſum indicat. Sed alia cauſſa emphyſematis eſt in vulneribus partium ad reſpirationem pertinentium, vti ex hiſtoria morbi ſupra recenſita apparet, diiudicat itaque modeſte ea, quae Cll. Viri LITTRE et MERY in Comment. Acad. Scient. Paris. 1713. propoſuerunt, et inprimis monet, Cl. LITTRE de incidenda cute nihil propoſuiſſe, Cl. MERY vero illam vt noxiam damnaſſe, contrarium tamen ex curatione ſupra deſcripta apparere. p. 63.

3) *Continuatae obſeruationes de vſu mercurii ſublimati.* Non ſine fructu mercurium ſublimatum methodo ab Ill. VAN SWIETEN propoſita in morbis venereis adhibitum fuiſſe, in prima parte harum ob- p. 70.

ſeruationum notatum legimus *), nunc adduntur epiſtolae chirurgorum, MILLER, GORDON et BOYD, ex quibus apparet, continuatas obſeruationes prioribus non contradicere. Ad triginta duas vncias ſpiritus frumenti, non ſedecim, quae vera doſis eſt, ſed viginti grana mercurii ſublimati addiderunt, quod vero augmentum non impleuit expectationem, vt itaque doſis potius medicamenti quam proportio augeri poſſit. Suadent omnes accuratum diaetae regimen, inprimis fugam refrigerii. Melius agit per vrinae et ſudoris vias, non adeo per deiectiones aluinas, quod ſi vero hae oboriantur, tamen, intermiſſo medicamenti vſu, ceſſant. Hyeme doſin vnius tantum cochlearis, mane et veſperi, exhibuerunt, aeſtate duplam doſin ferre potuerunt aegri.

p. 88. 4) Epiſtola Cl. ALEXANDRI RUSSEL *de curatione luis venereae mercurii ſublimati ſolutione praeſtita.* Octo curationis exempla adducit, conſueta doſi vſus eſt, interdum quoque aucta, et hyeme aegris vſum aeris liberioris permiſit, excepto tempore nocturno: ſaliua nunquam mota fuit, per ſudores et vrinam egit, deiectiones aluinae nunquam moleſtae fuerunt. Licet in omnibus ferme poſt ſeptimum diem ſymptomata remiſerint, vſum tamen vlterius continuauit.

p. 99. 5) Epiſtola Cl. TRAVIS ad Cl. FOTHERGILL *de luxatione femoris* **). Caput ad foramen ouale antrorſum et deorſum ſeceſſerat, deſcribit igitur encheireſes in eo reducendo adhibitas, et curationem ex voto ceſſiſſe enarrat.

6 Duae

*) vid. Comment. noſtr. Vol. VIII. Part. II. p. 318.
**) lecta d. 6. Martii 1758.

6) *Duae relationes de morbis singularibus* a Cl. IOHNSTONE Cl. FOTHERGILL communicatae *). Vir sexaginta annorum ardore ventriculi, defectu appetitus, et aliis cum his coniunctis symptomatibus excruciabatur, variis medicamentis frustra exhibitis, macie confectus octauo mense moriebatur, et praeter angustiam pylori et coalitum cum hepate, in quo abscessus orti fuerant, inflammatio duodeni et pancreas scirrhosum vt praecipuae caussae morbi et mortis allegantur. p.107.

Puer decem annorum, a secundo aetatis anno epilepticis motibus agitatus, variis medicamentis assumtis nec curari, nec caussa morbi detegi poterat, post venaesectiones aliquoties institutas paroxysmi grauiores inuadebant aegrum, tandem paroxysmis quibusdam proxime se excipientibus obortis, in vltimo quasi suffocatus periit. Praeter alia in cadauere reperta, non adeo notatu digna, vncia vna semis aquae in ventriculis cerebri et hydatis paulo maior in plexu choroideo reperiebatur. Cl. Auctor vero prae reliquis notauit, venam cauam et cor dextrum, nec non sinus durae matris sanguine destitutos, cor sinistrum et aortam, nec non vasa arteriosa piae matris sanguine turgida inuenta fuisse, et hanc sanguinis collectionem, in aliis mortuis non deprehensam, in insultu epileptico adesse concludere videtur. p.115.

7) *Effectum vomitus, qui post operationem paracenteseos accessit,* describit Cl. SAMUEL PYE **). Aquas nimis viscidas, et amplissima cannula cum acu triquetra applicata non subduci posse, sed turundas ex spongia interdum ad ampliandum orificium applicari debere, Cl. Auctor monet; idem in muliere triginta sex annorum accidisse narrat, quae tamen vo- p.121.

 mitu

*) lect. d. 20 Martii 1758.
**) lecta eodem die.

mitu, ex accidentalibus cauſſis poſtea oborto, magnam viſcidae aquae copiam et vomitu reiecit et ex vulnere expreſſit, ſanata tamen non fuit, ſed poſt repetitam paracenteſin obiit.

p. 130. 8) *De clauſa maxilla* refert Cl. GEORGE MACAULAY *). Foemina viginti octo annorum, nondum maritata, tenerioris corporis habitus, de dolore et tenſione pectoris ſub ſterno vsque ad linguam conquerebatur, et maxilla inferior potiſſimum ita adſtricta erat, vt non niſi parum fluidi inter minimam dentium aperturam admitti poſſit; accedebat ſpaſmus gulae et denegata ſolidorum deglutitio, pulſus autem tardus et debilis erat. Cum itaque hoc malum ſine externa cauſſa a minimis initiis ita increuiſſet, et venaeſectio et blanda purgantia nihil effeciſſent, Cl. CHALMERS autem, opiſtotonum et tetanum, valida ſpaſmorum genera, ex dolore ſimili ſub ſterno diiudicaſſet **), Noſter praeter balnea et clyſmata in vſu opii praecipuum auxilium quaeſiuit, tincturae itaque thebaicae guttas decem aliquoties de die, poſtea viginti et triginta a die 26 Iunii vsque ad diem 16 Iulii exhibuit, et largiori opii doſi hunc ſpaſmum conſopitum eſſe narrat, idque ex eo probat, quod aegra die 5 Iulii, vſum medicamenti intermittens, male ſe habuerit, continuato vero et aucto vſu, adhibitis ſimul balneis calidis, morbum ita debellauit, vt ſolida iterum deglutiret, et a ſpaſmo libera maneret.

p. 146. 9) Epiſtola Cl. RAMSAY ad Cl. MACAULAY *de vaſis cupreis* ***). Varia recenſentur ſymptomata, vomitus, conuulſiones, deliria, ſtupores, dolores capitis

*) lecta d. 24. Iulii 1758.
**) vid. Comment. noſtr. Vol. VIII. Part. II. p. 304.
***) lecta d. 2. Octobr. 1758.

tis, in iis obſeruata, qui cibos in vaſis cupreis
oċtos et aerugine inquinatos aſſumſerunt, ſcorbuti
ero cauſſas alias eſſe quam viride aeris.

10) Obſeruatio *de amputatione cruris ſine ſubſe-
uenti haemorrhagia* a Cl. THOMAS ANTROBUS Cl.
OTHERGILL communicata *). Vir, triginta an-
orum, haemoptoe affectus, in noſodochio febre epi-
emica maligna corripiebatur, quam ſphacelus pe-
s ſiniſtri excipiebat, cortice tamen peruuiano aliis-
ue remediis adhibitis, ſupra malleolos ſeparationis
gna apparebant, quam ob cauſſam amputatio ſub
enu ſuſcipiebatur, qua facta ex vulnere cutaneo pa-
um ſanguinis nigricantis effluebat, ipſae vero arte-
ae cruris, machina tortili relaxata, nullum ſangui-
em plorabant, licet paulo poſt fomenta applicaren-
ır, faſcia tandem ſiue ligatura arteriae applicata
ppuratio ſucceſſit, et, miro exemplo, aeger ſana-
ıs fuit. p. 152.

11) *Relatio de pertinaci dolore in regione dextri
enis, et remedium quod ſibi ipſe applicauit* Cl. BER-
ARD BAINE **). Dolorem, quem per viginti
ptem annos in latere dextro ad vltimas coſtas ſen-
erat, qui ſaepe ad tractum vreterum deſcenderat, et
oſtrum per interualla ſaepius vehementer affece-
at, multis et variis medicamentis, inprimis largo
piatorum vſu ſopire, fruſtra tentauerat, tandem
ſu aquae calidae inprimis pyrmontanae ſolatium
btinuit et plenariam ſanationem. Idem in ſimili
aſu virginis ſeptendecim annorum, nec non in do-
ore ventriculi viri viginti ſex annorum eueniſſe,
arrat. p. 156.

*) lecta d. 12. Novembr. 1758.
**) lecta d. 27. Novembr. 1758.

p. 176. 12) Epiſtola MICHAELIS MORRIS, *quae chemicam aetheris elaborationem deſcribit et quasdam obſeruationes de vſu eius medico ſubiungit* *). Modum praeparationis fuſius deſcribit, nos ſequentia tantum vt ſingularia notamus. Spiritus vini rectificatiſſimi libris tribus acidi vitriolici concentrati libras tres et vncias ſex admiſcet duas ſemper vncias per interualla addendo. Poſtquam per infundibulum, canali longo inſtructum, in fundum amplae retortae immiſit mixturam, et ampliſſimum vas recipiens applicauit, retortam in balneum arenae diſponit, viuido mox igne applicato, quo liquidum ſubito ebulliat, tunc vero, etiam, ſubito omnem ignem remouet, cum calore arenae aetheris aſcenſus ſatis promoueatur. In principio viuidum quodammodo ignem exigit, ſubita enim ebullitione acidum cum ſpiritu vini optime coniungitur et magna copia aetheris acquiritur. Alterum monitum de igne ſubito remouendo ideo additur, ne maſſa turgeſcens tota in excipulum traiiciatur, nec vaſa rumpantur.

p. 182. Dotes aetheris nunc declarat, ex quibus illam tantum adducimus, quod in phiala, cum albumine ouorum vel lympha ſanguinis humani agitatus, non coagulum, ſed attenuationem efficiat. In viribus eius recenſendis praecipue laudat externam inunctionem, qua rheumatiſmi pertinaces et alii dolores diſſipantur, idque variis curationis exemplis adductis illuſtrat.

p. 187. 13) *Relatio de morbo epidemico Edinburgi et aliis in locis Scotiae auſtralis autumno* 1758 *ſaeuiente* ex literis Cl. ROBERT WHYTT ad Cl. PRINGLE datis **). Morbus catarrhalis erat benignus, multos quidem inuadens, paucioribus vero ex his, et ſenibus

*) lecta d. 18. Decembr. 1758.
**) lecta d. 12. Febr. 1759.

bus et imbecillis tantum exitiosus, saepius blando regimine diaphoretico dissipatus, in aliis tussi, rarius diarrhoea, solutus. Caussae ex tempestatum vicissitudinibus adducuntur, varia remedia pro diuersitate dispositionis aegrorum et symptomatum adhibita fuerunt, quae non tantum a Cl. WHYTT, sed etiam ab aliis medicis Scotiae in quinque epistolis indicantur.

14) Excerpta ex variis literis Cl. WHYTT ad Cl. PRINGLE, *quibus vsus mercurii sublimati in cura vlcerum phagedaenicorum declaratur* *). Vlcera, in variis corporis partibus ex variis caussis oriunda, et carcinomatica vel scorbutica, vel herpes exedens dicuntur, nec semper accurate definiuntur. In his internus vsus consuetae doseos solutionis mercurii sublimati in spiritu frumenti, saepe ad aliquot menses protractus, vtilis fuit, sine eo enim externus sanationem non praestitit. Ad vsum externum medicamentum fortius, scilicet scrupulus vnus ad mensuram vnam (*pint*) additus, exigitur. Cum autem omnia curationis exempla exhibere haud queamus, vnicum tantum addimus. Virgo, octodecim annorum, vlceribus sordidis in crure per duos sequentes annos afficiebatur, huic septem vel octo grana mercurii sublimati, in octo vnciis aquae fontanae soluta, intra octiduum propinabantur, in principio aegra vomitu et ardore ventriculi excruciabatur, postea curatione descripta aliquoties repetita, per deiectiones aluinas, sudores et vrinam largam, nec non aliqualem sputationem ita curata fuit, vt symptomatibus dissipatis ex voto conualuerit. p.213.

15) Epistola L. B. van SWIETEN ad Cl. SILVESTER *de vsu mercurii sublimati in cura opacitatis oculi.* p.232.

 Cum

*) lecta d. 16. Febr. 1759.

Cum lue venerea laboranti cornea per plures annos opaca fuerat, et vſu mercurii ſublimati non tantum lues, ſed etiam oculi opaci ſanarentur, in iuuene, cui ex ophthalmia, male curata, opacitas corneae immo lentis cryſtallinae relicta fuerat, vſus mercurii ſublimati tentabatur, per octodecim itaque menſes ſolutio mercurii adhibita fuit, interdum tantum, recrudeſcente ophthalmia, intermiſſa, curatio tamen ex voto ceſſit: praeter internam curationem acetum ſpiritu ſalis ammoniaci ſaturatum et aqua florum ſambuci dilutum in fomentis applicatum fuit.

p. 235. 16) *Relatio de oleo Ricini vulgo* Caſtor Oil *dicto, et eius effectu medico, ſpeciatim in affectibus bilioſis* Auctore Cl. THOMAS FRASER, communicata a Cl. MACAULAY *). Semina *Ricini americani fructu racemoſo hiſpido* contuſa, vel cocta vel preſſa, oleum exhibere veteribus iam notum erat. Hoc et in vſus lampadis adhibetur, in Antigoa tamen inter purgantia praeſtantiſſima refertur. Cochleare vnum ſingulis horis datum doſis eſt, qua tertia quartaue vice exhibita aluus blande mouetur, lubricante praeterea virtute ſiccitati ventris et doloribus inde ortis medetur, ideoque etiam in affectionibus renum exhiberi poteſt, nec non infantibus parciori doſi propinatur. In fine annotatur, in inſula Guadaloupe idem medicamentum in vſu eſſe.

p. 241. 17) *Affectus ſcorbuticus vehementior* ex literis Cl. PUGH ad Cl. FOTHERGILL **). Foemina, viginti duorum annorum, de extremitatum dolore conquerebatur et paulo poſt in his, lingua et gingiuis niger color vt ſignum ſphaceli imminentis apparebat; pulſus celer et debilis. Cortex peruuianus et martia-

lia

*) lecta d. 26. Mart. 1759.

**) lecta d. 21. May 1759.

lia aliaque remedia interna et externa, ob inſignem varietatem vix recenſenda, quatuor circiter menſium decurſu ſanitatem reſtituerunt.

18) *De vſu externo corticis peruuiani* exempla cu- rationum affert Cl. PYE *). In febribus, tuſſi et ſpaſticis inſultibus, infantibus, qui vſum corticis in- ternum non admittunt, epithemata ſicca, corpori ex hoc cortice applicata, non ſine fructu fuiſſe narrat. p.245.

19) *Foemina grauida lue venerea laborans ſolutione mercurii ſublimati curata* Auctore Cl. MACAULAY **). Scrupulum vnum mercurii ſublimati in menſura (*pint*,) ſpiritus vini gallici ſoluit et primum coch- leare ſemis bis de die exhibuit, et cum expectatum effectum perſpiceret, non tantum continuauit, ſed condylomatibus etiam venereis ſolutionem mercurii aqua dilutam illiniuit, et decoctum ſaſſaparillae ſub- iunxit. Foetum edidit ſeptimo menſe venerea labe non inquinatum, et continuata poſtea curatione con- ualuit. Et aliam foeminam grauidam ita curauit, quae tamen foetum ſeptimeſtrem, paulo poſt mor- tuum, edidit. p.256.

20) *De vſu corticis in affectibus ſcrophuloſis* ex li- teris Cl. BOND ad Cl. FOTHERGILL ***). Foe- mina, tumoribus ſcrophuloſis circa collum affecta, ex quibus nonnulli in ſuppurationem tendebant, appetitu ſimul proſtrato cum ſumma debilitate ob- ſeruato, ter de die drachmam ſemis corticis peru- uiani ſumſit, glandulis emplaſtro ſaponato tectis, poſt tres menſes ſanata, et, ſumtis aliis centum medi- camenti doſibus, ſanitas porro confirmata fuit. In p.265.

*) lecta d. 10. Sept. 1759.
**) lecta d. 14. Ian. 1760.
***) lecta d. 19. Nov. 1759.

alia Cl. Auctor similem curationem, additis aliquot granis chalybis, praestitit.

p. 269. 21) *Excerptum ex literis* Cl. VAGE *ex Senegallia d.* 15. *Octobr.* 1759. communicauit Cl. BROCKLESSBY *). Febrem describit epidemicam malignam, quae nec venaesectione coerceri, nec largis sudoribus solui potuit, lethali saepe exitu; cortice autem peruuiano, julapio camphorato et spiritu vitrioli exhibitis, curationem admisit.

p. 273. 22) *Relatio de fistula in vtroque testiculo orta* Auctore Cl. INGHAM communicata a Cl. MORRIS **). Ex violenta compressione testiculorum, inflammatio non discussa in suppurationem abiit, qua finita, saniei excretio cum induratione epididymidum remanebat. Cum autem aeger, vlteriori curatione neglecta, matrimonium iniret, in coitu tamen semen excernere haud posset, effluxu externo nimium aucto, orificia specillo disquisita veras fistulas offerebant, quibus dextre incisis et sanatis effluxus tandem cessauit, et spermatis vera excretio suo tempore successit.

p. 278. 23) *De vsu spongiae post amputationem applicandae* differit Cl. KIRKLAND et communicauit Cl. HUNTER ***). In iis, qui amputationem in extremitatibus sustinuerunt, praecipue in aegris ad cacochymiam procliuibus, suppuratione post inflammationem accedente, materia tenuis resorbetur, per vrinam et deiectiones aluinas saepe excreta, quae tamen non raro simul febrim colliquatiuam excitat. Vsus corticis peruuiani et aliorum remediorum ad

tristem

*) lecta d. 14. Ian. 1760.
**) lecta d. 24. Mart. 1760.
***) lecta d. 5. Maii 1760.

triſtem effectum arcendum ſaepe non ſufficit, hinc vulneri, nimiam acris humoris copiam exſudanti, linteum ſiccum et huic ſtrata ſpongiae applicat, vt materia tenuis reſorbeatur, nec amplius, ſpiſſa relicta ad humores tranſeat; quam rem Noſter exemplo curationis addito illuſtrat.

24) *Aegrum hydropicum* deſcribit Cl. MACKENZIE *). Vir, quadraginta ſex annorum, ex variis diaetae vitiis in hydropem anaſarcam et aſciten inciderat, remediis variis incaſſum adhibitis febre continua afficiebatur, in qua vſus linguae ita impeditus erat, vt vix articulatam vocem edere poſſet. Ex conſilio Cl. Auctoris decoctum radicis Senegae adhibebatur, eo effectu, vt ſitis et calor ceſſarent et lingua mobilior fieret, hydrops tamen continuauit. Menſe iunio 1756 aeger, qui hactenus Edinburgi commoratus erat, Londinum venit et itineris longi incommoda ſuſtinuit. Tria grana vitri antimonii cerati exhibita vomitus et deiectiones excitabant, continuato tamen remedio deiectiones aquoſae morbum leuiorem reddebant, ita vt vsque ad menſem februarii anni 1757 traheretur. Hydrope tunc iterum increſcente paracenteſis ter repetita denuo leuamen afferebat. p.287.

Hac occaſione Noſter monet, acum triquetram non in conſueta ab vmbilico diſtantia, ſed quantum in ſedente aegro fieri poteſt, in inferiori et paulo anteriori abdominis parte immittendam eſſe; quo aquae copioſius ſubducantur, quod inſuper motu cannulae introrſum vel extrorſum acto iuuatur.

Sed aquis iterum collectis, aeger vomitu pertinaci excruciabatur, quo quidem magna vis aquae excernebatur, aluum tamen nec repetita clyſmata mouere poterant, purgante tamen ſucceſſiue dato, aluus

*) lecta d. 14. Iulii 1760.

aluus iterum ſuccedebat. Vomitu interea id effectum erat, vt femora et crura anaſarca diſtenta ſubſiderent, et aſcite quoque ſuperato, aeger medicamentis roborantibus, diaeta apta, exercitatione corporis et balneis aquae marinae applicatis, omnem hydropem ſuperaret; poſt quindecim tamen menſes phreniticus factus periit. Similis etiam caſus adducitur, vbi vomitus copioſae materiae aquoſae et nigricantis hydropem ſuſtulit.

p. 299. 25) *Separatio notatu digna partis femoris* Auctore Cl. MACKENZIE *). Puer, tredecim annorum, femore vehementer percuſſo, tumorem, dolorem et inflammationem ſenſit, neglecta tamen curatione, tres pollices ſupra genu orificium paruum ſponte apertum ſaniem plorabat. Puer interea baculo tantum ſuſtentus ambulabat, donec poſt duos annos matutino tempore, orificio largius aperto, pars media femoris, vtrinque carie adeſa, ſeptem et dimidii pollicis longitudine ſponte prodiret, quae Tab. I. fig. 5. delineatur. Mira omnino naturae in ſanandis corporis laeſionibus praeſtantia: nouum enim os callo ſuccreſcente interea natum fuit, et ſine auxilio
p. 303. chirurgi tandem ſanatio ſucceſſit. Cl. HUNTER tibiam ſimili ferme ratione laeſam in tabula II. delineari curauit. Amputatione enim ſupra genu facta, in oſſe, quod ipſi communicatum fuit, pars tibia ſecedens in medio haeſit, callo irregulari vbique ſuccreſcente, quo quidem os retentum non vti in priori caſu ſecedere poterat.

p. 307. 26) Epiſtola Cl. MATTHAEI TURNER ad Cl. FOTHERGILL *de cura aſcaridum per clyſmata fumi tabaci* **). Cum in vulnere vmbilici, ob ſymptomata

*) lecta d. 14. Iulii 1760.
**) lect. d. 25. Aug. 1760.

mata vrgentia, clyſmata varia applicata ſine effectu excernerentur, fumus tabaci per anum immiſſus leuamen et excretionem lumbricorum effecit, qua re commotus Cl. Auctor aſcarides ſimili modo eductos exemplo, at vnico declarauit.

27) *De vſu veſicatoriorum in regione oſſis ſacri applicatorum in cura incontinentiae vrinae et paralyſi extremitatum inferiorum*, diſſerit Cl. THOMAS DICKSON *). Cum veſicatoria ad nucham applicata in paralyſi extremitatum ſuperiorum plus commodi praeſtent, quam ſi extremitatibus ipſis apponantur, in ſimili extremitatum inferiorum morbo, nec non in incontinentia vrinae applicationem veſicatoriorum ad os ſacrum vtilem fore cogitauit Noſter, et primum puellae tredecim annorum, incontinentia vrinae laboranti, veſicatorium cum fructu appoſuit. Paulo poſt in viro, triginta duorum annorum, poſt refrigerium vehementes capitis dolores, et poſt vomitum vehementem et deiectiones per pillulas excitatas paralyſin extremitatum inferiorum cum incontinentia vrinae obſeruauit, et applicatione veſicatorii diſſipauit, praeterea ſpaſmum crurum remanentem ſimili veſicatorio curauit. Similem curationem Cl. Auctor in foemina quinquaginta annorum et Cl. WOOLSEY in foemina quadraginta trium annorum praeſtitit. In applicandis igitur veſicatoriis ad origines neruorum reſpiciendum eſſe, Cl. Auctor concludit. p. 311.

28) *Relatio de ſingulari ſeparatione oſſium pubis*, communicata Cl. HUNTER a medico quodam prouinciali **). Foemina, viginti ſex annorum, ſecundo grauiditatis menſe de dolore in infima parte abdominis p. 321.

*) lecta d. 20. Octobr. 1760.
**) lecta d. 9. Febr. 1761.

minis et nonnullis vrinae reddendae incommodis conquerebatur, caussam tamen nullam, quam impetum pede factum afferre poterat, variis remediis adhibitis malum mitius reddebatur, leuioraque incommoda grauiditati tribuebantur. Sed tribus vltimis grauiditatis mensibus dolor et reliqua symptomata ita increscebant, vt se vix vertere posset, et partu tandem feliciter edito, alia peiora v. c. febris cum exanthematibus vesicularibus accederent, ita vt tandem succumberet. Sectione cadaueris suscepta, ossa pubis ad pollicis distantiam diducta inueniebantur, et cauum formabant, ex quo vncia vna semis puris boni effluebat, quoniam in dextro latere abscessus interne quodammodo processerat, ita vt periosteum non nihil deductum esset. In symphysi ipsa cartilago dextra non nihil arrosa, sinistra vero glabra et sana deprehendebatur. Reliquae partes vicinae accurate disquisitae parum mutatae inuentae fuerunt.

p. 333. Hac occasione Cl. HUNTER de *symphysi ossis pubis* differit, et Tab I. fig. 3 et 4. sectiones eiusdem verticalem et horizontalem delineatas exhibet. Cartilago est substantia densa et polita, ligamentum fibrosa, vtraque tamen in quibusdam partibus ita confundi videtur, vt cartilaginem ligamentosam sistat. Hoc in symphysi ossium pubis quoque apparet, quae vtrinque cartilagine tenui incrustata in medio ligamentosa magis conspicitur. Externae partes symphyseos ligamentis ita cinguntur, vt fabrica capsulari ligamento non nihil similis sit, superius tamen et inferius transuersa ligamenta crassiora annectuntur. Anchylosin ossium pubis Noster nunquam vidit, aliquam tamen symphyseos relaxationem in grauidis concedere videtur, et licet naturalis cauitas in ea non inueniatur, interdum tamen aliquam diductionem fieri et cauum formari posse, cognoscimus.

29) Ob-

29) *Obſeruatio de humero luxato, cuius caput reduci non poterat, impedimentis repoſitionis per ſectionem declaratis, iunctis quibusdam monitis generalibus de luxatione huius partis.* Auctor Cl. HENRICUS THOMSON communicauit Cl. DICKSON *). Impedimenta repoſitionis humeri luxati ſaepe in valida muſculorum extendendorum reſiſtentia, ſaepe etiam in ligamento capſulari relaxato et rupto quaeruntur. Poſtquam igitur vir, cuius humerus die 6. Decembr. luxatus erat, et reponi non poterat, die 24. eiusdem menſis, morbo ex aliis cauſſis ſuperueniente mortuus eſſet, ſectionem partium luxati humeri ſtudioſe ſuſcepit et in tabula III. et IV. varias icones addit, quae eandem illuſtrant. Humeri enim caput ſub cauitatem glenoideam ſcapulae in ſaccum quaſi nouum tranſierat, ligamento capſulari rupto, variis tendinibus vltra modum tenſis, perioſteo ab humeri collo recedente, et oſſe ipſo in illo loco non nihil laeſo. Porro aliam luxationem humeri deſcribit, et quaeſtiones quasdam ſiue conſectaria ſubiungit. Cum nos amplam deſcriptionem repetere nequeamus, conſectaria breuiter tangimus. p.340.

Quando caput humeri ſub axillam protruſum eſt, difficultas repoſitionis ſaepe ex eo pendet, quod tendo ſubſcapularis et teretis minoris muſculi nimis adſtringatur, et collum humeri comprehendat, inſimulque ligamentum capſulare propendens et vehementer reſiſtat, et capitis regreſſum in cauitatem naturalem impediat. Hoc in caſu nimia extenſio per machinas difficultatem auget, quamobrem Noſter varias enchireſes in repoſitione commendat. Neglecta diu repoſitio humeri impoſſibilitatem illius tandem praeſtandae non inuoluit, coagulum ſynouiae, quod multi allegant, non timendum eſt, ſed ſi fractura complicata eſt et anchyloſis ſequitur, vel ſi p.354.

dila-

*) lecta d. 9. Febr. 1761.

dilaceratum ligamentum in carnem fungofam excrefcit, tunc non fuccedit. Si humerus poft repofitionem iterum fponte luxatur, non femper indicat rupturam ligamenti, fed feparationem tendinis mufculi fubfcapularis et teretis minoris, quibus folis caput in cauitate glenoidea fcapulae retinetur. Dolor, qui poft repofitionem capitis humeri diu remanet, a diducto tendine longo bicipitis mufculi pendet, qui in veram fedem redit, fi humerus poft repofitionem blande rotatur.

p. 360. 30) Excerptum ex literis Cl. LAMBERT ad Cl. HUNTER, fiftens relationem *de noua methodo fanandi aneuryfma* *). Cum in aneuryfmate fpurio arteria, fcilicet vulnere pertufa, ligatura fupra et infra laefionem facta et vafis plenaria conftrictio debiliorem pulfum redderet et vniuerfi brachii vim infringeret, de futura vulneris, quae in labio leporino fieri folet, cogitauit. Occafione itaque fe offerente, tentamen inftitutum fuit, omnibus igitur ita peractis, vt in operatione aneuryfmatis fieri folet, et filis quoque ad ligaturam efficiendam difpofitis, acum ferream tenuiffimam, quartam partem pollicis vix fuperantem, ita in labia arteriae introduxit, vt filum circumuolui et vulnus ita firmari poffit. Sanatio etiam fine ligatura fucceffit, vigore brachii et pulfus iterum reftitutis, quamuis tamen curationem felicem exemplum hoc praebeat, tamen Cl. Auctor aliorum attentioni vlteriora tentamina modefte commendat.

p. 365. 31) *De cura vlceris phagedaenici per mercurium fublimatum et faffaparillam* differit Cl. TRIQUET *). Vir, de reliquo fanus, vlcus in labio, et glandulas maxillares induratas contraxerat, variis medicamen-

tis

*) lecta d. 15. Iunii 1761.

**) lect. d. 24. Mart. 1760.

tis per duos menſes adhibitis leuamen non ſenſit, decoctum tamen concentratum ſaſſaparillae, et in eo mercurii ſublimati granum vnum ſolutum, quotidie cum fructu hauſit.

32) Relationem *de foetu extra vterum inuento*, in literis ad Cl. FOTHERGILL, communicauit Cl. BARD *). Foemina viginti octo annorum, in primo puerperio foetum ſanum edidit, in ſecundo autem nono menſe dolores ad partum non continuabantur, ſed, veotre ſenſim ſubſidente, tumor dextri lateris remanebat, quem vsque ad tertium puerperium tulit, quo tamen feliciter ſuperato, febris aliaque ſymptomata vrgebant, et tumor olim relictus ita mouebatur, vt cataplaſmata apponenda eſſent. Abſceſſu itaque emollito et inciſo, cum ſanie partes foetus receſſerunt, viribus tamen foeminae conſtantibus, depuratio facta et cicatrix inducta fuit, et ea fruebatur ſanitate, vt infantem vegetum lacte ſuo nutrire potuerit. p. 369.

33) Relatio *de noua methodo humerum luxatum reponendi (ſine applicatione ambes) licet per plures menſes luxatio ſubſtiterit, et conſuetae methodi ſine fructu fuerint adhibitae* Auctore Cl. WHITE communicata Cl. HUNTER **). Annulo, ad trabem conclauis ſuperiorem infixo, vnam partem trochleae, alteram ad carpum luxati brachii alligauit, et ita extenſo brachio aegrum iacentem eleuauit, quo pondus corporis extenſionem contrariam praeſtaret, ne vero carpus ita tenſus vim pateretur, cubiti flexuram per miniſtros ſuſtinuit. Extenſione ſufficienti facta, caput humeri ſub axilla, vel, quod rarius fieri ſolet, ſub ſcapula reconditum ita dimouit, vt vel ſubito p. 373.

*) lecta d. 24. Mart. 1760.
**) lecta d. 29. Iunii 1761.

ſubito in cauitatem glenoideam ſcapulae rediret, vel, ſi hoc non ſuccederet, ita ad minimum diſponeretur, quo poſtea conſuetis enchireſibus eo compelli poſſet.

p. 382. 34) *Relatio de curatione clauſae maxillae et aliorum ſymptomatum ſpaſmodicorum, quorum cauſſa in vulnere quarti digiti ſiniſtrae manus deprehenſa fuit* Auctore Cl. WHITE, communicauit Cl. HUNTER *). Iuuenis viginti annorum, ſpaſtica contractione maxillae inferioris affectus, non niſi liquidis alimentis inter dentes dimiſſis nutritus, crebrius conuulſionibus et cynico ſpaſmo tentatus, capite retrorſum ducto, ſpina rigida, muſculis abdominalibus et gaſtrocnemiis valide tenſis, dyſuria praeterea et aluo obſtructa affectus, Cl. Auctori offerebatur. Hic igitur inter alia etiam laeſionem quandam in quarto digito ſiniſtrae manus obſeruabat, et praecipuam cauſſam ſpaſmorum eſſe ſuſpicabatur, amici autem aegri contradicebant, cum iam ante menſem digito laeſus per tres ſeptimanas nullo ſpaſmo tentatus fuiſſet. Varia medicamenta, vomitorium, purgans, clyſmata, cortex, camphora, valeriana, moſchus, et haec antiſpaſmodica in larga copia, incaſſum tamen exhibita ſunt. Opium porro, doſibus ſucceſſiue auctis, tandem ſingulis horis ad granum vnum propinabatur, inde quidem in ſomnum coniectus, aliquod leuamen ſenſit, ſpaſmis omiſſo opio redeuntibus. Tandem Noſter primam phalangam digiti laeſi praeſcindebat, et cum in ſecunda quaedam fragmenta oſſis neruos porro irritarent, his remotis ſpaſmi demum ceſſarunt, ita vt imminuto ſucceſſiue opii vſu, tandem aeger conualeſceret, qui intra quinque ſeptimanas grana 317 opii ſumſerat.

35) In-

*) lecta d. 24. Auguſt. 1761.

35) *Incontinentiam vrinae vesicatoriis ad os sa-* p.388.
crum applicatis curauit Cl. DICKSON. Est additamentum ad relationes similes superius no. 27. propositas.

36) *Obseruationes vlteriores de singulari quodam* p.390.
aneurysmate tradit Cl. HUNTER *). In volumine primo obseruationum Londinensium de aneurysmate exposuerat Cl. Auctor **), et de specie quadam, inter verum et spurium quasi media, mentionem iniecerat, hanc nunc accuratius disquirit. Si vena perfunditur et arteria subiecta simul vulneratur, accidere potest, vt exterius venae vulnus cum cutaneo coalescat, per arteriae vero vulnus sanguis in venam proxime vulneratam penetret et ita in circulum redeat. Differt itaque a spurio aneurysmate variis modis: vena sanguinem arteriosum immediate recipiens distenditur et varicosa fit; impetus in ea oritur pulsum referens; sanguis stagnando non coagulatur, sed fluidus progreditur; arteria, in brachio superiori amplior, ad carpum angustior redditur; pulsus in variis brachii partibus varius, et a pulsu oppositi brachii distinctus erit. Aneurysma spurium itaque semper increscit et tandem rumpitur, hinc chirurgi auxilium exigit, hoc vero tandem subsistit et sine magno incommodo toleratur, hinc sine vlteriori cura sibi relinquendum est. Diuersa tamen in variis aegris obseruantur phaenomena. Extensio venae in aliis maior, in aliis minor est; arteria a vena in aliis parum distat, in aliis ita distenditur, vt cauum siue saccus inter venam et arteriam formetur.

Haec, quae nunc breuiter indicauimus, Cl. Auctor duobus exemplis illustrat, foeminae primum, in qua a quatuordecim annis, et iuuenis, in quo iam per

 quinque

*) lecta d. 24. Aug. 1761.
**) vid. Comment. nostr. Vol. VIII, Part. II. p. 315.

quinque annos, et in hoc vltimo cum ſacco intermedio ſubſtitit, in quo etiam varia tentamina conſtringendo, premendo et agitando inſtituit, et phaenomena accurate deſcripſit, tandem nonnullas quaeſtiones ſubiecit, quibus hanc aneuryſmatis ſpeciem in cauſſis et ſymptomatibus egregie declarat.

IX.

IOHANN FRIEDRICH MEYERS, *Apothekers zu Oſsnabrück, chymiſche Verſuche zur nähern Erkenntniß des ungelöſchten Kalchs, der elaſtiſchen und electriſchen Materie, des allerreinſten Feuerweſens, und der urſprünglichen allgemeinen Säure. Nebſt einem Anhange von den Elementen. Hannover und Leipzig, bey Iohann Wilhelm Schmidt.* 1764. 8. *Alph.* 1. *pl.* 7.

h. e.

IOANNIS FRIDERICI MEYER, Pharmacop. Oſnabrug. Experimenta chemica accuratiori calcis viuae, materiae elaſticae et electricae, ſubſtantiae inflammabilis puriſſimae et acidi primigenii vniuerſalis cognitioni inſeruientia, vna cum appendice de elementis etc.

Totum opus ex viginti ſex capitibus conſtat: primum characteres externos lapidis calcarei Oſnabrugenſis deſcribit; ſecundum lapidis calcarei, acidi puri ope ſoluti, diſquiſitionem tradit; tertium diſquirit, num calx viua ſubſtantia ſalina ſit; quartum de calcinatione lapidis calcarei agit; quintum extinctionem eiusdem, tum aqua, tum aliis liquoribus, tum etiam

etiam aere liberiori praeſtandam perpendit; ſextum
de aqua calcis viuae agit; ſeptimum relationem
dictae aquae, euaporatione diſquirendae tradit; octa-
uum ſeparationem terrae calcareae purae, per ſal
alcalinum praecipitatae, et nonum ſeparationem par-
tis igneae calcis ſiſtit; decimum relationem calcis
uiuae ad ſal volatile vrinoſum et ſal ammoniacum
exhibet, inſimulque ſubſtantiam ſalino - igneam cal-
cis viuae aliqua ex parte ex acido conſtare, ſal autem
fixum cauſticum aeque ac ſpiritum ſalis ammoniaci
cum calce pro ſalis medii ſpecie habenda eſſe,
docet; vndecimum, duodecimum et decimum ter-
tium relationem calcis ad olea vnguinoſa, aetherea
et ſpiritum vini exponunt; decimum quartum ſo-
lutionem ſulphuris per calcem ſiſtit, hacque decla-
ratur, ſubſtantiam ſalino - igneam calcis viuae par-
tim ex acido partim ex phlogiſto admodum ſub-
tili conſtare; decimum quintum adhaeſionem dicti
phlogiſti ad metalla oſtendit, inſimulque de aqua
phagedaenica agit et docet, qua ratione calx vt-
pote ſubſtantia alcalina conſiderari poſſit; deci-
mum ſextum declarat, quomodo ſubſtantia ignea
calcis a ſale alcalico, cum quo in ſale cauſtico con-
iuncta eſt, ſeparari rurſus et cum aqua miſceri poſ-
ſit; decimum ſeptimum materiam iſtam non ex la-
pide calcareo, ſed ex igne, in quo calcinatur, oriri et
terrae calcareae opponi, oſtendit; decimum octa-
uum hanc rem ex eo, quod plura corpora eandem
hanc ſubſtantiam ex igne ſuſcipiant, probat; deci-
mum nonum de conditionibus, ſub quibus dicta
materies ex corporibus inflammabilibus, dum com-
buruntur, ſeparatur, agit pluraque alia exponit; vi-
geſimum ſubſtantiam hanc, quid ſit et ex quo conſtet,
conſiderat; vigeſimum primum ortum memoratae
ſubſtantiae tradit; vigeſimum ſecundum notionem
acidi pinguis denuo conſiderandam offert, et vſum

 huius

huius cognitionis exponit; vigeſimum tertium diſquirit, an et quomodo acidum pingue et materies lucis ſeu radiorum ſolis pro materie ignis haberi poſſit; vigeſimum quartum quaerit, anne acidum pingue ſit aeris materies elaſtica? vigeſimum quintum exponit, an et quomodo idem iſtud materies elaſtica ſit; vltimum diſquirit, anne idem acidum pingue acidum primigenium ſit; hiſce omnibus demum appendicem de elementis, et totius libri ſummam Noſter ſubnectit.

p. 1. Lapis calcareus, cum quo Noſter experimenta inſtituit, prope vrbem Oſnabrugum effoditur, cuius ſtrata ſuperiora paruis conchis petrefactis plena ſunt. Haec calcinationi non ſubiiciuntur, ſed profundiora, magis compacta ſtrata, in quibus plures conchitae admodum paruae et complures trochitae reperiuntur. Lapis iſte calcareus, vt tutia, coloris gryſei eſt, ponderoſus et mediocriter durus, polituram tamen admittit. Lapidis huius groſſiuſcule contuſi vncia vna in ſpiritu nitri ſoluta et per filtrum traiecta liquorem, vt aqua, limpidum exhibuit, inque filtro paucas faeces limoſas et terreſtres reliquit, quae aqua edulcoratae terram tum ponderoſam tum leuiorem dederunt. Prior terra, a leuiori ſeparata, decem grana cum dimidio exiguae, pellucidae et longitudinalis cryſtalli montanae, ſiliceae et argillaceo-lapideae arenae et micae exhibuit, leuior vero terra ponderis decem granorum ex argilla limoſa cum ſubtiliſſimis arenae particulis commixta compoſita fuit. Ex terrae huius parte, aquae regis ope, exigua portio ſubſtantiae martialis extracta fuit, aqua vero regis luteum inde colorem obtinuit. Alia portio huius terrae calcinata rubrum colorem acquiſiuit, neque vllum odorem ſulphureum de ſe ſparſit. Solutio clara, aqua pluuiali diluta et cum ſolutione ſalis tartari vltra ſaturationem commixta, drachmas ſeptem

ſeptem ſcrupuloſque duos pulueris valde albi et ſubtilis dedit, cuius moleculae, ſub microſcopio diſquiſitae, vt ſplendentia, pellucida, cryſtallina corpuſcula, puriſſimo ſpato calcareo ſimilia apparuerunt. Lixiuium, poſt praecipitationem relictum et ad ſiccitatem vſque deſtillatum, ſalem reliquit, qui aqua pura deſtillata ſolutus et colatus grana ſex terrae albae in filtro dedit, quae nonnullis impuritatibus relictis in ſpiritu nitri ſoluta eſt. Patet igitur ex his, 1) lapidem iſtum calcareum ad calcinationem ſubeundam maxime aptum eſſe, cum totus fere ex terra calcarea pura abſorbente conſtet; 2) nullo ſulphure, neque etiam 3) acido ſulphureo vel vitriolico imbutum eſſe; 4) ſubſtantiam pinguem, oleoſam vel bituminoſam ei non ineſſe, neque etiam 5) glutinoſi quid in eo reperiri.

Lapis calcareus in aqua ſimplici deſtillata vltra horae ſpatium coctus vix mutatur. Decoctum colatum, oleo tartari per deliquium affuſo, nullam mutationem patitur. Alia portio huius decocti cum ſolutione argenti commixta turbatur, et calcem albam, in fundo collectam, dat, idemque cum ſolutione ſaturni obſeruatur. Addito ſyrupo violarum vel etiam puluere gallarum, vel demum mercurio ſublimato ſoluto, nulla mutatio deprehenditur. Decoctum ex retorta ad vncias duas vſque deſtillatum, et poſtea, vaſe aperto euaporatum, magma flaueſcens, ſapore ſali culinari analogo inſuperque nauſeoſo amaro donatum largitur, quod aqua deſtillata dilutum et colatum in filtro pauxillum terrae relinquit, quae cum ſpiritu nitri efferueſcens parum ſoluitur; reliqua pars non ſoluta terram argillaceam ſubtilem ſiſtit. Lixiuium denuo euaporatum ſalem ſanguinoſum, ſalſum et amarum, in aere deliqueſcentem, exhibet. Itaque neque vitrioli, neque nitri, neque ſalis acidum, pauxillum vero ſalis culinaris

p. 11.

et amari in lapide isto calcareo nondum calcinato contineri, experimentum hoc ostendit.

p. 16. De calcinatione lapidis calcarei Noster notat, eam ligni et lithantracum ope perfici posse, tamdiu continuandam, donec totus lapis in calcem mutetur, calcinationem vltro continuatam nequaquam quidem nocere, sed nullum vsum habere. Licet autem terra calcarea, nondum calcinata, aquae connubium admittat, et cum ea in corpus durum abeat, calcinatio tamen, vt Noster ostendit, ob id inprimis necessaria est, quod eius ope aqua ex lapide dissipetur et terra calcarea in minimas atomos redigatur, sicque is breuiore via in puluerem subtilem mutetur.

p. 21. Calcem viuam aere aeque ac aqua extingui, eamque pauciore aqua magis quam multa, pariterque recentem vehementius quam aeri expositam calefieri atque aliam alia citius aqua extingui, notum est. Inter omnia autem fluida, vt Noster obseruauit, extinctio aquae ope citissime perficitur, lacte adfuso tarde et valde parum incalescit calx, vrina vero citius ea extinguitur, valde incalescit statimque in subtilem et albidam massam dehiscit; cereuisia extinctio tardior fit, neque etiam calx adeo incalescit, idemque affuso vino gallico obseruatur, aceto autem vini magis incalescit, vbi insimul Noster odorem sulphureum percepit, quem vero minime a calce, sed a vino et aceto sulphurato prouenisse, putat. Cur autem calx viua aquae ope incalescat, ex eo Noster deducit, quod inflammabilis in calce deprehendenda substantia in motum ducatur. Eandem enim hancce substantiam, e carbonibus candentibus in calcem ingredientem, mediante aqua in lapidem calcinatum impelli, et tunc interstitia eiusdem replere, simulque igneam illam, subtilem, leuem et elasticam substantiam in motum ducere, hancque ideo incalescere, putat;

putat; eadem autem affusam aquam, aere plenam, calefieri et expandi, hacque, exitum quaerente, cum nullus vltro particularum calcis terrestrium nexus firmus neque ideo vlla resistentia sit, omnes partes disiungi et a se inuicem recedere, adeoque maius spatium occupare, autumat.

Ad soluendam calcem insignem copiam aquae sensim paulatimque affudit Noster, vsque dum aqua affusa fere insipida deprehenderetur; tuncque reperit, parum semper calcis definita portione aquae saturari. Tandem terram insipidam non solubilem ex libra calcis viuae vncias quatuor sexque drachmas pondere aequantem obtinuit, ideoque calcem viuam ex duplici parte, altera in aqua solubili, altera non solubili constare, hancque ex terris variis, arena v. g. etc: in igne nunquam in calcem mutandis compositam esse, illam vero substantiam calcis proprie constituere, et cum aqua coniungi, asserit. p. 28.

Dum aqua calcis viuae euaporatur, siue lente siue violente id fiat, semper terra insipida, in aqua non solubilis, et pauca portio salis sicci caustici, alcalici, amaricantis, nauseosi obtinetur; ex quo colligitur, id, quod terram illam in aqua solubilem reddat, inque euaporatione abeat, totum homogeneum esse, neque, vt alias substantias, ex crassioribus et subtilioribus constare, sed substantiam singularem esse, cum terra illa in aqua coniunctam, quam tamen aere liberiori accedente derelinquat et in aerem se recipiat. Substantiam hanc acidam esse, nunquam tamen ob id, quod terram illam in aere derelinquat, cum sulphuris, nitri, salis communis et aceti acido comparandam, Noster autumat, siccum vero illum salem causticum, in parua quantitate obtentum, ex pauco illo in lapide calcareo reperiundo sale communi prouenire, et alcali minerale esse, statuit. p. 33.

p. 39. Affuſo oleo tartari per deliquium, ex aqua calcis viuae terra praecipitatur, quae plerumque in duabus libris cum dimidia aquae calcis nondum drachmam pondere aequat, quaeque edulcorata inſipida eſt, neque quidquam cum cauſtico illo, in aqua calcis alias deprehendendo, commune habet. Lixiuium vero ſuperſtes magis alcalicum, magis acrem et pungentem ſaporem habet, ac ſolet, ſi tantilla portio ſalis tartari in aqua ſoluti deguſtatur. Ex quo colligitur, duplicem aquae calcis viuae ineſſe ſubſtantiam, alteram, quae terram puram abſorbentem ſiſtit, alteram, quae terram hanc in aqua ſolubilem reddit, eam nunc ob maiorem affinitatem cum ſale alcalico derelinquit, ſeque ſali alcalico vnit et a Noſtro *Cauſtici* nomine inſignitur. Cauſticum hoc ſingularis indolis eſſe, idemque iſtud, ad quod in diſquirenda calce viua et explicanda eiusdem natura attendendum ſit, Noſter monet.

p. 44. Cum cauſticum illud ſali alcalico fixo ſe vniat, et ſic dictum ſal Cauſticum, quod alias quoque Lapis Cauſticus, cauſticum commune fortius, Ruptorium commune, Cauterium potentiale vocatur, conſtituat, accuratam ſalis cauſtici fixi praeparationem Noſter communicat et proceſſum exquiſite deſcribit. Ad proportionem ingredientium quod attinet, maiorem quantitatem calcis ac alias fieri ſolet, hic adiectam eſſe, notamus, quod eum in finem factum eſt, vt alcalicum ſal cauſtico illo principio perfecte ſaturari poſſit; minori enim quantitate calcis adiecta, lixiuium ex alcali et calce factum cum acidis adhuc efferueſcere, ideoque alcalinae indolis eſſe, expertus eſt Auctor. Ne vero nimia quantitas calcis recipiatur ſicque terrae calcareae abundantia impediatur, ad vnam partem ſalis alcalici tres vel quatuor partes calcis adiici iubet, quo facto lixiuium obtineri notat, in quo neque

que alcali neque calcis viuae terra abſorbens abundet. Itaque in lixiuio, ex alcali et calce facto, neque ab affuſis acidis efferueſcentiam neque ab adiecto oleo tartari per deliquium praecipitationem terrae obſeruari, liquet. Ex his colligit Noſter, cauſticum illud in calce deprehendendum principium acidae indolis eſſe, cauſticum vero ſalem, ex calce et alcali factum, pro ſale medio ſingularis indolis haberi poſſe, dictumque acidum neque acidum vitrioli, neque acidum nitri, neque acidum ſalis communis eſſe, cuius vero indolis ſit, inferius exponi, notat.

Si ſal alcalinum volatile, ex ſale ammoniaco ſeparatum et aqua ſolutum, aquae calcis viuae affunditur, eadem ratione, vti ab oleo tartari per deliquium fieri ſolet, terra praecipitatur, lixiuium vero inde obortum ſpiritum ſalis ammoniaci cum calce viua, multa aqua dilutum, ſiſtit et ex ſale alcalino volatili, cauſtico calcis viuae principio et aqua conſtat. Quod ad accuratam ſpiritus ſalis ammoniaci cum calce viua praeparationem attinet, ad vnam partem ſalis ammoniaci tres ſeu duas partes cum dimidia calcis viuae requiri, recte Noſter monet; inde autem adfuſa ſimul aqua ſpiritus obtinetur, qui ſecundum Cl. Auctoris ſententiam eadem ratione, vti cauſtici illius connubium cum alcali fixo ſal cauſticum fixum conſtituit, nunc ſal cauſticum volatile exhibet, quod non ad alcalia volatilia, qua in re per experientiam edocti ſententiae Cl. Auctoris ſuffragamur, ſed ad ſalia media pertinet, et ſal exhibet, quod ex cauſtico calcis viuae, vtpote acido ab omnibus valde diuerſo, cum alcali volatili ſaturato conſtat. Ex his autem liquet, cur ſpiritus ſalis ammoniaci, cum calce viua paratus, cum nullo acido efferueſcat, neque etiam terram calcaream puram, in acido quodam ſolutam, praecipitet; cauſſam autem, cur

p. 53.

cur dictus spiritus in destillatione nunquam in forma sicca, sed semper liquida transcendat, neque etiam hyeme crystallisetur, in caustico illo principio Auctor quaerit, siquidem obseruauit, caustico illo principio per affusum acidum in aerem propulso et alcali fixo postmodum addito sal volatile siccum demum obtineri. Nunc coniicit, causticum illud principium esse acidum quoddam volatile pingue cum substantia ignis singulari modo effictum, quod cum alcali fixo aeque ac volatili affinitatem habeat, nunquam tamen eam, quae inter dicta alcalia et acidum purum quodcunque obseruetur, siquidem affuso acido quocunque ex sale fixo alcalico, cum caustico calcis saturato, hoc dissipetur et sal medium fixum enascatur et affuso acido salis ex spiritu salis ammoniaci cum calce viua parato itidem istud principium diffletur et sal ammoniacum obtineatur. Praeterea si solutio ex creta et acido salis facta cum lixiuio ex alcali fixo et calce viua miscetur, creta omnis praecipitatur et cum caustico illo coniungitur, quo mediante in calcem viuam mutatur, quae aqua affusa soluitur et aquam calcis viuae sistit.

p. 63. Num calx viua seu causticum eiusdem absque additione salis alcalici, vt in praeparatione saponis alias fieri solet, cum rebus pinguibus connubium iniret, frusta calcis viuae oleo oliuarum immersit Cl. Auctor, et ambo per triginta horas in quiete reliquit. Calcem viuam tunc neque fatiscere, neque calorem neque ebullitionem oriri, obseruauit, praeter id, quod eo in loco, vbi rimae in calce viua apparebant, vesiculae aereae ascenderent. Sex postea horis praeterlapsis coagulum quasi, lateribus frustorum calcis adhaerens vidit, hinc oleo effuso, quod turbidum et crassius euasit, coagulum istud cum aqua commixtum album et tenax apparuit, cum aqua tamen

tamen connubium respuens. Affuso tunc spiritu vini, miscela, saepius agitata saporem saponis Hispanici obtinuit. Alii frusto calcis viuae deterso inque puluerem redacto spiritum vini affudit et post quadraginta octo horas, spiritum vini per linteum exprimens, istum turbidum euadere, saponaceum saporem habere, et ab eo in aquam infuso hanc albam et turbidam fieri, obseruauit. Solutum postea in spiritu vini oleum euaporationi committens, guttulas aliquot olei flaui obtinuit, quarum nonnullae cum spiritu vini commixtae in eo se soluerunt, cum aqua vero, spiritu vini euaporato, commixtionem non inierunt. Praeterea cum viderit Noster, etiam oleum expressum absque calce viua aliquantum in spiritu vini solui, vasculum spiritu vini, oleum expressum calce viua non commixtum in se continente, repleuit, in aliud vasculum eiusdem capacitatis spiritum vini, oleo expresso cum calce viua praeparato foetum, infudit, et vtrumque euaporationi commisit, tuncque ex priori olei grana quatuor, ex posteriori autem scrupulum olei expressi obtinuit, hocque odorem saponaceum, illud vero rancidum exhibere, insimulque in frigore coagulari, cum alterum in eodem fluidum maneat, animaduertit. Ex his colligit Cl. Auctor, calcem viuam vinculum suppeditare, quo mediante oleum expressum cum sale alcalico coniungi possit, ipsam vero cum oleo commixtam nullum saporem producere, oleum tamen ab ea depurari, ita, vt maiori in quantitate quam non depuratum in spiritu vini soluatur. Caeterum, licet quoque absque calce viua cum sale alcalino igneo acerrimoque et oleo expresso sapo parari possit, hunc tamen, si alcali caustico illo principio destitueretur, nunquam obtineri, et causticum sali alcali adhaerens, idem cum caustico calcis viuae esse et eadem ratione ab igne prouenisse, putat. Cum tandem

ex

ex antecedentibus pateat, causticum calcis viuae ad terram, in calce reperiundam, et ad salia alcalia se habere vt acidum, idemque istud causticum magnam insuper affinitatem alere cum oleis pinguibus, ita, vt ex parte terram propriam deserat et oleo se vniat, ex sententia Nostri colligendum est, acidum istud causticum calcis viuae ab omnibus acidis distinctum et cum maiori quantitate substantiae pinguis coniunctum esse, eiusque naturam mixtioni oleosae propius accedere, atque substantiam valde subtilem et penetrantem sistere, minime tamen cum acrimonia adeo insigni, vt reliquis acidis inest, praeditam, cum olea ea imbuta nullum plane saporem acrem in lingua excitent.

p. 75. Eadem ratione Noster calcem viuam cum oleo aethereo anthos commiscuit, et experimentis institutis affinitatem caustici istius principii cum mixtione oleosa iterum obseruauit, inprimis autem causticum illud terram calcis derelinquere seque oleo vnire, cum partibus subtilioribus horum oleorum se coniungere eaque, ratione subtilitatis, exaltare, eademque teneriora, magis penetrabilia et volatiliora reddere; contra vero non solum partes resinosas crassiores separare, sed et teneriores viscosas partes, in oleo contentas, extrahere et in extractum gummosum colligere, vidit: itaque causticum illud memorata olea, quae multo vehementius aggrediatur, si cum sale alcalico coniunctum sit, nequaquam destruere, sed ea tantum depurare, colligit.

p. 82. Spiritus vini, calci viuae adfusus, saporem, vt Noster obseruauit, multo acriorem quam spiritus vini simplex obtinet, sique super calcem viuam aliquoties abstrahitur, itidem caustici istius principii quidquam in se suscipit; talem autem, caustico illo ditatum, spiritum vini maiorem vim, ambram aliaque corpora bituminosa et resinosa soluendi, habere

et

et ad praeparandas eſſentias atque tincturas valde aptum eſſe, Noſter autumat. Alios dein et notatu magis dignos effectus obſeruauit, cum ſpiritum vini ſali cauſtico ex tribus partibus calcis viuae et vna parte depuratorum cinerum clauellatorum parato, adfunderet. Spiritus vini enim rectificatiſſimus, ſali iſti cauſtico adfuſus, poſt quinque dies ſolo tantum adiuuante calore aeſtiuo colorem valde obſcurum obtinuit, eoque effuſo, ſpiritus vini denuo reſiduo ſali adfuſus colorem rubrum oſtendit. Hunc poſtea cum priori commiſcuit, eumque diſquirens, ſalis cauſtici vnciam vnam cum tribus drachmis in ſedecim vnciis ſpiritus vini ſolui, obſeruauit. Cum autem neque ſola calx viua, neque ſolum ſal tartari, tantam mutationem in ſpiritu vini producat, eandem hanc mutationem alcali et cauſtico illi, vtrisque coniunctis, tribuendam eſſe, Noſter colligit, ita, vt cauſtici iſtius principii ope alcalico ſali ingreſſus in ſpiritum vini concilietur, et cum hoc maior quantitas dicti cauſtici in ſpiritum vini introducatur. Tinctura haec, ex cauſtico ſale parata, adeo ignea et corroſiua eſt, vt, niſi multo ſpiritu vini diluatur, deglutiri prorſus nequeat; hinc ex dimidia vncia ſalis cauſtici et viginti vnciis ſpiritus vini tincturam parari, tartari tincturae ſimillimam, eiusdemque ope, ſi ambra, ſuccinum, balſamum peruuianum etc. in ea ſoluantur, tuncque ſpiritus rurſus abſtrahatur, efficaces admodum ſpiritus balſamicos obtineri, floresque ſulphuris in ea ſolutos tincturam ſulphuris extemporaneam praebere, perhibetur. Eadem haec tinctura ignea deſtillata, ſpiritu vini abſtracto, liquorem exhibet, cui ſubſtantia craſſa, ex rubro fuſca, innatat, quae primo quidem intuitu ſpeciem reſinae ſemifluidae ſiſtit, ſed ab affuſa aqua ſoluitur, hancque colore obſcure rubro tingit, ideoque ſubſtantia gummoſa eſſe videtur. Liquor, cui

dicta

dicta ſubſtantia innatat, ſaporem admodum cauſticum habet, et euaporationi commiſſus ſalem exhibet, cum quo oleum vitrioli affuſum fumat et incaleſcit. Eundem iſtum ſalem eandemque ſubſtantiam gummoſam poſt longum tempus ſponte ex tinctura ignea ſecedere, Noſter animaduertit. Lixiuium hoc, cui dicta ſubſtantia gummoſa ineſt, deſtillationi ſubiectum, liquorem in recipiente collectum praebet, cuius tertia pars ex oleo conſtat, quod vulgari oleo philoſophorum quoad odorem et colorem ſimile eſt. Ex his colligit Cl. Auctor, ſubſtantiam illam obſcure rubram ex ſpiritu vini plane deſtructo oriri, neque, vt ipſe tamen antea putauit, a partibus ſpiritus vini craſſioribus prouenire. Spiritum vini enim prorſus mutari, aquam eius ſeparari, et reliquas pingues atque teneriores partes eiusdem in craſſam illam, obſcure rubram, ſubſtantiam conuerti, hancque in aqua ſolui, et cum extracto gummoſo potius quam ſubſtantia reſinoſa comparandam, nouum quaſi concretum ſiſtere, ex ſpiritu vini deſtructo et ex parte etiam ex alcalico ſale ortum, per experimenta, ſollicite inſtituta, patet.

p. 94. Lixiuium, ex ſolo alcali, vel ex alcali et calce viua, vel demum ex ſola calce viua paratum, ſi quodlibet eorum ſeorſim cum ſulphure coquatur, hoc ſoluere, idemque ſolutum ope affuſi acidi praecipitari, conſtat. Inprimis autem de praecipitatione ſulphuris, in lixiuio calcis viuae ſoluti, notandum eſt, hoc quidem affuſi acidi cuiusuis ope praecipitari, ſed plerumque cum ſulphure terram inſimul calcaream deiici, ideoque purum ſulphur non obtineri, ſi tamen ſpiritus ſalis affundatur, purum ſulphur fundum petere, et terram calcaream in acido ſalis ſolutam relinqui. Quod ad cauſſam attinet, cur ſulphur a calce viua ſoluatur, eam non ſolum in cauſtico calcis viuae principio, ſed et in terra calcarea quaerit Cl. Auctor.

Si

Si enim ſolum cauſticum absque adiuuante terra cal-
carea ſolutionem praeſtaret, ex cauſtico et ſulphure
ſpiritum ſulphuris volatilem productum iri, neque
ſulphuris disiunctionem in partes integrantes, vti
poſtmodum in praecipitatione eiusdem obſeruan-
dum eſt, ſecuturam eſſe, Noſter autumat. Cum
vero terra calcarea ad ſolutionem ſulphuris ſimul
iuuet, et cauſticum terrae calcareae ex parte adhae-
reat, iſtud, vt Noſter putat, omnem vim ad reſol-
uendum ſulphur impendere non poteſt, neque etiam
ſulphuri ſe vnire, ita vt cum eodem in ſpiritum ſul-
phuris volatilem mutari poſſit. Hanc rem ita ſe
habere, ex eo Noſter probari autumat, quod, ſi per
praecipitationem, ope acidi praeſtandam, terra cal-
carea a cauſtico ſeparetur, hoc partem ſulphuris
non exiguam aggrediatur, et in ſpiritum ſulphuris
volatilem, late ſe diffundentem, mutetur, ſulphur
vero ex parte non mutatum praecipitetur. Qua vero
ratione ſulphur, in calce viua ſolutum, ope acidi af-
fuſi praecipitetur, ex Noſtri ſententia ita declarari
poteſt: attendendum nimirum eſt ad terram calca-
ream, cauſticum illud principium et ſulphur, quae
iuncta in hac ſolutione inter ſe inuicem coniuncta
ſunt. Si nunc acidum ſuperuenit, hoc terrae calca-
reae ſe vnit, ſulphuris quaedam pars ſeparatur et
fundum petit, cauſticum vero, quod per ebullitio-
nem, dum praecipitatio fit, in motum inſuper duci-
tur, cum alia ſulphuris parte in ſpiritum ſulphuris
volatilem mutatur, maximam partem in auram abit,
ſimulque aliquid ſubtiliſſimi illius pulueris ſulphurei,
ad fundum ſecedentis, ſecum abripit. Solutione
itaque mutata, ſulphur praecipitari neque vlterius
ſolutum manere, Noſter autumat.

Cauſticum calcis viuae a calce viua ſeparari et p. 120.
cum metallis coniungi poſſe, omnium fere ſolutio-
num metallicarum praecipitatio per aquam calcis

viuae perque ſalem cauſticum oſtendit. Inter metallicas has, per calcem viuam factas, praecipitationes, quae in officinis pharmaceuticis obueniunt, ea fere in vſu tantum eſt, quae in praeparatione aquae phagedaenicae obſeruatur: quippe quae, vt conſtat, ex mercurio ſublimato corroſiuo et aqua calcis viuae conficitur. Cauſſam, cur mercurius praecipitetur, ex eo Noſter declarat, quod acidum ſalis mercurii ſublimati magis terrae calcareae, quam mercurio, ſe vniat, hinc terram, in aqua calcis deprehendendam, aggrediatur et mercurium deſerat, cauſticum vero cum metallico corpore ſe coniungat, et cum eo fundum petat, ſiquidem cum coniunctione acidi ſalis terraeque calcareae, vtpote ſale medio, nulla ei eſt communio. Quod ad praecipitatum puluerem mercurialem attinet, varia experimenta cum eo inſtituit Noſter. Sic eum cum ſoluto ſale alcalino fixo vegetabili commiſcuit, et lixiuium deguſtatum cauſticum ſaporem obtinuit, euaporatum vero ſalem cauſticum exhibuit, qui cum ſpiritu vini mixtus acrem tincturam ſuppeditauit. Praecipitatum itaque ex cauſtico et mercurio conſtare, ex his colligendum eſt. Idem puluis, retortae vitreae commiſſus, igne leniori et paulo fortiori non magnam mutationem paſſus eſt, igne vero fortiſſimo excitato, tantam, vt vitrum fere funderetur, mercurius viuus tandem prodiit et in retorta parua quantitas pulueris albi remanſit, qui vera calx viua fuit. Aqua enim ſimplex affuſa, in aquam calcis viuae tranſiit, idemque puluis, magna cum efferueſcentia in ſpiritu nitri ſolutus, aliquot grana non ſoluta reliquit, quae verum gypſum exhibuerunt. Caeterum nullum ſublimatum apparuit et omne cauſticum plane abiit. Eadem quoque ratione omnia metalla ſoluta per aquam calcis viuae praecipitantur; terra enim calcarea cum acido coniungitur, et cau-

ſticum

ſticum, terrae adhaerens, hanc deſerit, metallis ſe vnit et cum iisdem fundum petit. Pari quoque ratione praecipitatio ſe habet, ſi loco aquae calcis viuae lixiuium cauſticum vel ſal cauſticus, in aqua ſolutus, affunditur. Ex his autem colligitur, omnibus metallis, vel per aquam calcis, vel per cauſticum ſalem, vel per ſodae lixiuium praecipitatis, cauſticum principium adhaerere, cum iſtud et aquae calcis et ſali cauſtico et ſodae, alcali minerale continenti, inſit, immo metallis quoque per alcali volatile praecipitatis, idem iſtud cauſticum adhaerere poſſe, non male coniicit Noſter, ſiquidem metalli menſtruum, acidum nempe, vt recte monet, cauſticum iam continere vel ſali alcali volatili, per alcali fixum ſeparato, vel etiam absque eo per ignem fortiſſimum producto, idem iſtud cauſticum ſe vnire poteſt; ſi etiam alcali volatile, per ſolam putredinem productum, adhibeatur, hoc tamen absque cauſtico per putrefactionem corporum ſeparato, et cum alcali coniuncto, non eſſe, autumat. Cauſſam itaque, cur metallorum calces, per praecipitationem ortae, ſibi inuicem tam ſimiles ſint, et cur eaedem, ſi cum debili lixiuio alcalico commiſcentur, huic rurſus ſaporem magis cauſticum et pungentem concilient, ſpiritumque ſalis ammoniaci acriorem et volatiliorem reddant, in cauſtico illo, ſalibus alcalinis aeque ac calci viuae adhaerente principio quaerendam eſſe, coniicit. Licet vero calx viua nullum ſalem alcalicum contineat, calx viua tamen in vniuerſum conſiderata, ex Noſtri ſententia, alcali itidem in vniuerſum conſiderato ſimilis eſt. Alcali enim, ex eſſentialibus plantarum ſalibus ſola partium transmutatione per ignem obortum, ex terra calcarea, cum acido et pura ſubſtantia oleoſa non combuſtibili coniuncta conſtat, calx viua autem ex terra calcarea et ſingulari quodam igneo acido pingui componitur,

ponitur, ita tamen, vt ſubſtantiae illae integrantes in alcalico ſale intime inter ſe inuicem coniunctae ſint, et terra calcarea per circulationem in variis plantae machinis cum reliquis ſubſtantiis integrantibus ſubtiliſata et a natura in verum ſalem mutata ſit, calci viuae autem eadem haec terra calcarea craſſior plane inſit, eique igneum illud acidum pingue ex igne exterius quaſi absque arcta coniunctione ſe applicuit. Licet autem nonnullae proprietates, quae ſali alcalico competunt, calci viuae deſint, ſiquidem calx viua non niſi multa aqua ſoluitur, in igne non fluit, et cum acidis nullum ſalem medium dat, quae res aliter ſe habet cum alcali, multa tamen nihilominus cum alcali communia habet. Calx viua enim cum aqua mixta incaleſcit, ſyrupum violarum viridi colore tingit, aquam ex aere attrahit, cum acidis efferueſcit, metalla in acidis ſoluta praecipitat, ſal volatile ex ſale ammoniaco ſeparat, mercurio ſublimato corroſiuo ſoluto in praecipitatione aurantium colorem communicat, ſulphur ſoluit, ſpiritum vini rubro colore tingit, et ſaporem acrem linguae imprimit, quae phaenomena itidem ab alcali obſeruantur, ita, vt ex his pateat, quatenus calx viua ſubſtantia alcalina dicenda ſit nec ne, licet paucum vel nullum plane ſal alcali in ea deprehendatur.

p. 136. Ad ſeparandam cauſticam ſubſtantiam ſalem cauſticum, aqua dilutum, cum oleo vitrioli, aqua diluto, commiſcuit Cl. Auctor, et liquores commixtos deſtillationi ſubiecit, tuncque liquorem in recipiente obtinuit, qui ſaporem nequaquam acidum, ſed quodammodo empyreumaticum et ſtypticum linguae imprimebat. Sali alcali affuſus, hoc cauſticum reddidit, et cum ſpiritu ſalis ammoniaci commixtus hunc ſtatim odore acriorem et volatilem fecit, ſyrupum vero violarum non mutauit. Ex his colligitur, cauſticam illam ſubſtantiam reuera ſeparari et cum

aqua

aqua miſceri poſſe, eandemque ad ſulphuris modum ex acido et ſubſtantia inflammabili compoſitam, et vtramque ſubſtantiam ita coniunctam eſſe, vt acidum a lingua percipi nequeat. Cum deinde cauſticum illud cum ſola aqua coniunctum ſaporem adſtringentem tantum, neque adeo acrem, contra vero cum terra calcarea, vel ſalibus alcalinis acrem adeo, corroſiuum et pungentem excitet, colligitur, cauſticum per ſe non adeo acre eſſe, ſed tum demum fieri, ſi ex coniunctione cauſtici cum terra alcalina et ſalibus alcalicis ſal pungens producatur. Cum porro cauſticum illud ex aqua calcis viuae etiam absque notabili calore adhibito in auram abeat, idemque ex ſale cauſtico et oleo vitrioli cum aqua deſtillatum cum eadem coniunctum prodeat, cauſticum illud ſumma volatilitate donatum eſſe, patet. Cum tandem liquores ex deſtillatione ſalis cauſtici et olei vitrioli, aqua dilutorum, obtenti inque vitris bene obturatis aſſeruati paucos poſt dies ſitum contrahant, tunc ex cauſtico et aqua produci, ex Noſtri ſententia colligendum eſt. Tandem quoque, ad ſeparandam cauſticam illam ſubſtantiam, calcem viuam cum aqua commiſcuit et deſtillationi ſubiecit, tuncque aquam cauſtico illo impraegnatam obtinuit, cauſticum vero, aquae inhaerens et cum ea deſtillationi denuo ſubiectum, non concentrari, id autem per frigus factum fuiſſe, obſeruauit.

Cauſticum memoratum non ex lapide calcareo, ſed ex igne prouenire, ſequentibus Noſter probat. p.148.
1) In lapide calcareo, ex quo calx viua obtinetur, partes acidum cauſticum conſtituentes non continentur; 2) terra calcarea, ex aqua calcis praecipitata et ab omnibus partibus peregrinis libera, in igne denuo in calcem viuam mutatur; 3) ſubſtantiae, forti igni ſubiectae, cauſticum illud acidum, vt calx viua, habent: exemplum praebent minium, lithargyrium,

 oleum

oleum vitrioli etc. 4) absque igne nullum causticum producitur; 5) sal tartari et omnia salia alcalia in igne magis magisque caustica fiunt, lixiuiumque alcalinum, in quo carbones candentes exstinguuntur, causticum redditur; 6) causticum multa cum igne communia habet; sic calx viua et sal causticum eandem sensationem, vt ignis, linguae imprimunt; causticum, aquae immixtum, partes oris corrugat; sal causticus corium et pennas, vt carbo candens, corrodit etc.

p. 153. Praeter calcem viuam alia etiam corpora, quibuscum Cl. Auctor experimenta instituit, causticum ex igne suscipiunt; sic magnesia alba, terra aluminis ossaque calcinata dicto principio in igne ditantur. Terram siliceam quoque et argillaceam, licet neque causticum saporem linguae imprimant, neque etiam adfuso lixiuio alcalino causticitatem communicent, causticum tamen ex igne suscipere, Nostro probabile est. Nunquam enim silices aut arenam per se, nisi alcali addatur, in vitrum mutari, constat. Hinc coniicit Cl. Auctor, causticum forsan, sali alcalino seu terrae alcalinae applicatum et cum silicea coniunctum tanquam partem vitri essentialem et intime mixtam considerandum esse, immo videtur ei necesse esse, vt terra calcarea ex igne causticum suscipiat sicque siliceae similis magis fiat: arenam enim et silicem a natura acidum, immo adeo causticum continere, silicesque ex intima coniunctione caustici cum terra quadam et aqua constare, ex Nostri sententia probabile est; hanc autem terram indolis argillaceae fuisse, et partes argillaceas subtilissimas, aquae inhaerentes, causticum, in quacunque aqua deprehendendum, suscipere et ope aquae durum adeo silicem prouenire posse, coniicit. Causticum porro ex igne suscipit sal alcali vegetabile fixum oleumque vitrioli; quod, vt Noster putat, ob

idem

idem iſtud cauſticum interdum coagulatur et fumat, ſubque ſpecie ſubſtantiae cryſtallinae et quaſi glacialis et fumantis apparet. Metalla denique memoratum cauſticum ſuſcipiunt, vt calces metallorum, in igne diu ignitae, inprimis minium et lithargyrium teſtantur: hae enim plumbi calces lixiuia alcalina cauſtica reddunt, ſal volatile vrinoſum volatilius magisque cauſticum efficiunt, immo ex ſale ammoniaco ſpiritum fluidum et cauſticum expellunt. His conſideratis denuo quaeſtio a Noſtro mouetur, num etiam metallis fuſis cauſticum inhaereat? ad quam affirmando reſpondet, ita tamen, vt cauſticum hoc partim tanquam pars conſtitutiua, partim tanquam ſubſtantia, interſtitia metalli replens, conſideretur.

Ex omnibus corporibus inflammabilibus, dum p. 176. in aere libero comburuntur, cauſticum in aerem abire, vel corporibus impoſitis ſe applicare, hoc autem, non niſi illis deſtructis, in puritate ſua ſeparari, corpusque inflammabile quodcunque non niſi in aere libero per ignem deſtrui, idemque, ſi flamma eiusdem fuliginem dat, plenariam deſtructionem non pati, experientia docet, quod exemplo ligni fagini et carbonum, ex eo productorum, per experimenta illuſtrat Cl. Auctor. Ex his autem patet, cauſticum maximam partem ex carbonibus, in libero aere candentibus, in auram quidem abire, partem tamen, cineribus relictis, ſi indolis calcareae ſint, vel etiam alcalico ſali, ſi quid cineribus inſit, ſe vnire. Liquet porro, cauſticum calorem ſuum aliis corporibus communicare ſicque teneritudinem ſuam probare. Licet autem partes eiusdem admodum tenerae ſint, tantam tamen teneritudinem habere non videntur, vt vaſa metallica, vitrea et terrea penetrare poſſint, niſi eadem perfecte candeant, ſed tantum calefiant. Cur autem corpora, igni admota, calefiant, ex eo Noſter deducit, quod corpora per ſolam tantum

communicationem caloris alius antea calefacti corporis, a quo cinguntur, incalescant. Causticum enim in interstitia corporum se insinuare, atque hoc modo corpora calefacere, sed in aerem abiens, hunc calidum reddere, eundemque calefactum corpora circumfluere, ideoque haec calefieri, Noster arbitratur.

p. 193. His praemissis nunc exponit Cl. Auctor, quid illud sit, quod caustici nomine venit. *Causticum*, ait, *mixtum subtile primi generis, subtilis substantia salina volatilis est, quae ex acido quodam constat, quod cum purissima ignis substantia intime coniunctum est.* Itaque in caustico hoc mixtionem, sulphuri analogam et ab omnibus naturae corporibus diuersam, inseparabilem nec vnquam destructibilem deprehendi eique conueniens nomen acidi pinguis imponi posse, autumat. Acidum ei inesse, ex eo probat, quod eius ope terra calcarea in aqua solubilis euadat, et aqua calcis additione salis alcalini terram calcaream dimittat, et salia alcalia, eo saturata, non vt alcalia se habeant, cum neque cum acidis efferuescant, neque terram calcaream, in acidis solutam, praecipitent. Caussam autem, cur causticum hoc, aquae immixtum, nullum saporem acidum excitet, in eo ponit, quod cum inflammabili substantia intime cohaereat, simili ratione, vt sulphur se habet, quod maximam partem ex acido, cum inflammabili substantia coniuncto, constat, neque tamen saporem acidum excitet. Verum, causticum istud non merum acidum, sed acidum pingue esse, quod cum subtilissima et purissima ignis substantia intime cohaerere debeat, Noster asserit. Alias enim istud, vt recte monet Cl. Auctor, nunquam cum sulphure omnibusque substantiis pinguibus tam cito, immo citius, quam cum terra calcarea, coniunctionem inire posset. Si porro dictum causticum merum acidum esset, acidum saporem ab

eo

eo excitatum, et, ſi ad vnum cognitorum acidorum pertineret, ex coniunctione eiusdem cum ſalibus alcalicis cognita illa ſalia media productum iri, Noſter autumat. Producitur quidem ex coniunctione cauſtici et ſalis alcalini ſal medius, ſingularis igneus, qui alcalicum quidem ſaporem habet, cum ſpiritu vini vero aliisque corporibus oleoſis ſubtilibus ſeſe miſcet, quod alcalino ſali per ſe antea poſſibile non fuit. Quod ad ſubſtantiam igneam cauſtici iſtius attinet, eam tenerrimam puriſſimamque ſubſtantiam igneam eſſe, ex eo Noſter probare putat, quod cum acido coniuncta nullum corpus ſolidum, ſed ſubſtantiam valde ſubtilem, volatilem et penetrantem efficiat. Subſtantiam hanc igneam, praeter acidum, cum quo coniunctum eſt, nullam aliam ſubſtantiam ideoque ne minimum terrae continere, hinc etiam nunquam pro phlogiſto, ſed pro materia lucis habendam, hanc autem ſubſtantiam igneam puriſſimam eſſe, igneamque cauſtici partem pro materia lucis haberi poſſe, Noſter autumat. Solutum enim argentum, cum aqua calcis praecipitatum, et praecipitatam lunam cornuam albam in vitro obturato ſolis radiis expoſitam, et mercurium, in oleo vitrioli ſolutum tuncque cryſtalliſatum, itidem in vitro obturato ſolis radiis expoſitum, eundemque ſublimatum ſoli expoſitum, et mercurium dulcem affuſa aqua calcis colorem nigricantem obtinere, huncque a materia lucis produci, notat. Igneam vero hanc ſubſtantiam et acidum in cauſtico illo inſeparabilia nec vnquam deſtruenda deprehendi, docet. Hoc tandem acidum ab omnibus corporibus, ideoque etiam ab omnibus acidis diuerſum eſſe, nihilominus tamen ob id, quod cum omnibus fere ſe coniungat, cum omnibus affinitatem habere, idemque acido vitrioli vel ſulphuris proxime accedere, et acido quoque nitri ſimile eſſe, aſſerit, idque acidum pingue,

vt veteres ſubſtantiam ignis vocarunt, nuncupari poſſe, et maſſam integrantem omnium corporum pinguium et mucilaginoſorum ſiſtere, putat.

p. 213. De ortu acidi pinguis aſſerit Noſter, partes eius conſtitutiuas, acidum nempe et materiam lucis, in creatione mundi iam productas, ipſamque harum partium coniunctionem itidem in creatione factam ſtatim eſſe, acidum pingue autem, iam productum, ex aere in corpora inſinuari; et in eorum deſtructione non mutatum egredi, putat.

p. 217. Ex hactenus dictis ſummam nunc colligit Cl. Auctor et ſequentia commemorat. Acidum pingue eſt corpus, cuius genus adhuc incognitum habetur; materies admodum ſubtilis eſt, eiusque praeſentia ſenſibus percipitur; pondus habet, et neque deſtructibile neque ſeparabile, elaſticum vero et volatile eſt; concentratur idem et rurſus expanditur, cum aqua incaleſcit; vim conſtringentem habet, in igne et extra eum plurimis corporibus, neque tamen omnibus, ſe vnit, ex alio in aliud tranſit; cum aliis corporibus coniunctum noua concreta ſiſtit, priſtinas corporum proprietates immutat, et in omnibus corporibus deprehenditur.

p. 236. His de acido pingui praemiſſis, quaeſtio nunc mouetur, an et quomodo iſtud pro materie ignis habendum ſit? Vt haec quaeſtio rite explicetur, triplicem ignis differentiam annotandam eſſe, innuit, primam ignis materiam et puriſſimam, quae omnia corpora inflammabilia tam in foco ſpeculi vſtorii, quam in corporibus ipſis accendit, inflammantem, alteram, in igne culinari deprehendendam, puriſſimae iſtius materiae ignis materiam proximam ſeu acidum pingue, et tertiam demum materiam inflammabilem ſeu ſic dictum phlogiſton vocat. Prima materies ignis puriſſima inflammans materies lucis ſeu

ſeu radiorum ſolarium eſt, quae cum nulla alia ſubſtantia coniuncta, in concentratione ſua exiſtens, lucet, calefacit et inflammat, quae proprietates has atque effectus in foco ſpeculi vſtorii manifeſtat et ignem puriſſimum, cum nulla alia materie coniunctum, nec in alia reconditum ſiſtit. Indoles huius materiae incognita eſt, et non niſi Creatori nota, interim tamen, licet ſubtiliſſima ſit, pro materie habenda. Eadem haec, in foco ſpeculi vſtorii deprehendenda, materies ignis ſubtiliſſima in corporibus inflammabilibus, ligno e. g. carbonibus etc. adeſt, ignemque culinarem conſtituit, qui vero nunquam percipi poterit, niſi inſignis copia particularum lucis ſtatim in ortu corporum inflammabilium ſe inſinuarit, ita tamen, vt eaedem hae particulae profunde in iisdem reconditae ſint, ne corpus inflammabile confeſtim ſe inflammet, ſed ſuo tempore inflammari poſſit. Acidum pingue autem pro materie inflammante ignis culinaris haberi non poteſt, neque vnquam corpora inflammat, niſi inſignis inſuper copia particularum lucis, quae cum nullo acido coniunctae ſunt, in inflammabili corpore adeſt. Particulae hae lucis ex ſole ſplendente et aere in corpora vegetantia intrant, dumque intrant, cum ſubtilibus mucilaginoſis, oleoſis et ſalinis ſubſtantiis, ope acidi pinguis ſimul intrantis irretiuntur; cum autem hoc acidum pingue vim conſtringentem habeat et cum omnibus corporibus, aqua, terra, aere, oleo ſe coniungat, inſtrumentum quoque ſiſtit, quo mediante exiguae illae, leues et volatiles particulae lucis retinentur et irretiuntur, quae cum aqua et terra coniunctae corpus inflammabile formant, ita tamen, vt neutiquam disiunctae, ſed concentratae in eo adſint, ſi corpus inflammabile inflammare debeant. Quodſi nunc corpus inflammabile per frictionem aut calorem aliorum iam ardentium corporum incaleſcit,

elaſti-

elasticum acidum pingue vna cum lucis particulis, aere et aqua expanditur, nexus inclusarum ignis particularum soluitur, corpus in peripheria sua aperitur, ignis particulae erumpunt, confluunt et corpus accenditur. Itaque primam purissimamque ignis materiam lux concentrata, alteram vero proximam mixtamque materiam acidum pingue sistit, quod tot lucis particulas continet, quot acidum eiusdem capere potest; hinc vtramque substantiam in corpore inflammabili adesse, et priori inflammationem corporum, ad quam etiam quidquam faciat acidum pingue, posteriori autem coniunctionem particularum in omnibus corporibus adscribendam esse, colligitur. Patet etiam ex his, vtramque substantiam, lucis nimirum materiam et acidum pingue, a se inuicem differre, et hoc idem esse, quod ab aliis aether vocatur.

p. 264. De acido pingui asserit Cl. Auctor, istud quidem pro materia proxima purissimae, inflammantis substantiae igneae, habendum esse, siquidem ex purissima ignis substantia, lucis nimirum materie et acido subtili constet, primum autem ignis principium non esse, cum nunquam inflammet, licet in concentratione sua existens cum aqua incalescat, et, si cum lucis particulis in corporibus subito moueatur, pauxillum lucis reflectat. Idem acidum, vt docet Noster, ad producendum corpus inflammabile necessarium est: sola enim lucis materia connubium cum aqua et terra respuit, neque per se inflammabile corpus producit, quod tamen accedente acido pingui fieri solet, quippe quod altera sua parte cum materia lucis, ex qua partim iam constat, altera vero, acida, cum terra calcarea et aqua se coniungit, sicque inflammabile corpus producit, quo destructo materia lucis et acidum pingue in atmosphaeram, ex qua prouenerunt, rursus abeunt. Ex his colligitur, nullam

lam aliam ſubſtantiam ad producendum corpus inflammabile requiri, hocque ſic produci et ex terra, luce, acido pingui et aqua componi. Cum vero plurimi, et primus eorum BECCHERUS, alius ſubſtantiae, phlogiſti dictae, mentionem faciant, idque tanquam ignis principium in omnibus corporibus deprehendendum aſſumant, de eo pauca quaedam commemorare Noſtro libuit. Cognitum nimirum eſt, BECCHERUM, qui fuliginem olei aromatici in nullo menſtruo ſolui, nec in vaſe clauſo, ſed in igne aperto deſtrui, tuncque in aere libero ardere vidit, in ea principium igneſcens, ſolam ignis materiam, quae non niſi motu ſubitaneo opus habeat, conſtituiſſe, ideoque dictum principium, ex igne et terra teneriore conſtans aſſumſiſſe. Cum vero Noſter fuliginem tanquam ſubſtantiam mixtam inflammabilem, ex materie ignis, terra et aqua conſtantem conſideret, ea pro materia proxima ignis puriſſimi ſeu pro principio, vt recte monet, haberi nequit; fuliginem interim, inter omnia naturae corpora, maxima in copia tam lucis materiam quam acidum pingue continere, concedit, eandem tamen pro interiori tantum inuolucro materiae igneae, materiam lucis autem et acidum pingue pro duplici quaſi nucleo habenda eſſe, putat.

Cum Cl. Auctor hinc inde dixerit, materiam lucis in corporibus inflammabilibus incluſam eſſe, hanc loquendi formulam ita aſſumendam eſſe cupit, vt materies lucis nullo modo tanquam ſubſtantia, quae in interſtitia corporum tantum ſe inſinuat, ſed tanquam pars conſtitutiua conſideretur. Sic enim oleum ob id, quod materies lucis pars eiusdem conſtitutiua ſit, incenditur et ſaporem pinguem vel cauſticum excitat, ſicque tanquam oleum ſe praebet. Caeterum lucis materia diuiſibilis eſt, et ex partibus admodum exiguis conſtat, eaedemque parti- p.285.

culae

culae adesse possunt, licet nec luceant, nec calefaciant, nec accendant, nec oculis percipiantur. Si enim multae particulae lucis propius ad se inuicem accedant, tunc ignem sistunt, si remotius a se inuicem distant, tunc lucem constituunt, sique magis adhuc separantur, tunc neque conspici, neque vllo modo sensibus percipi possunt. Eaedem particulae nunquam sub forma ignis apparent, nisi calefiant, quo facto, acidum pingue, in corporibus inflammabilibus deprehendendum, et lucis particulae adeo extenduntur, vt omnis nexus tollatur, et multae propiusque iuxta se inuicem positae lucis particulae sub ignis forma ex corpore egredi possint. Dantur tamen nonnulla corpora inflammabilia, in quorum partibus inflammabilibus elementa seu massae primordiales tam laxe sibi inuicem adhaerent, vt eiusmodi corpora etiam absque incalescentia facile destrui lucisque particulae dissipari possint. Inter eiusmodi corpora eminet phosphorus vrinae, ad cuius generationem quidquam confert acidum pingue, quippe quod, cum phosphorus non nisi igne fortissimo parari possit, omnia vasa penetrat et reliquis materiis phosphori se vnit. Lucis materiae praesentia in corporibus etiam absque ignea destructione se manifestat, si ad reliquas lucis proprietates attendamus. Sic lux nullam cum aqua communicationem habet; sic color corporum tum inflammabilium, tum non inflammabilium, splendor porro et laeuor materiae lucis, fixitas eiusdem in igne, pondus et calor eam manifestant. Caussa autem, cur calor oriatur, vel in materie lucis purissima, vel in acido pingui, vel in vtrisque, quaeritur. Sic enim calor oritur, si materia lucis densius corpori nostro applicatur, vt de radiis solis, in foco speculi vstorii, applicatis obseruatur; si porro acido pingui concentrato aqua adfunditur; si demum corpus

vario

vario modo motum incalescit, quo in casu tum ad materiem lucis, tum ad acidum pingue respiciendum est.

Ad decidendam quaestionem, num acidum pingue elastica aeris materies sit, primo ad elasticam illam in atmosphaera deprehendendam et in corpora quaecunque intrantem materiem, a pluribus aetherem dictam, Cl. Auctor attendit, et, quicquid de aethere dictum sit, acido pingui applicari posse, hocque aetherem esse, autumat, quod sequenti experimento probari, putat. Sulphur viuum nimirum, cum calce viua mixtum et fusum, massam exhibuit sonantem, quam non obtinuit Noster, cum sulphur et terram calcaream non calcinatam, cretam nempe, funderet. Cum itaque massa haec et omnia corpora, in igne calcinata sonora euadant, et sonus eorum in motu elastico acidi pinguis, atque in vi eius, omnes corporis partes extendente corpusque in motum tremulum ciente, consistat, acidum pingue et aetherem, cui idem effectus tribuatur, eadem esse, Noster colligit. Licet autem ex Cl. Auctoris sententia verisimile sit, elasticam aeris externi materiam eandem esse, quae corporibus inest, et in destructione eorundem ex illis exit, quaeque demum ex igne in alia corpora transit, eadem tamen ista materia sub variis his conditionibus non vnius indolis esse potest, interim omne discrimen non nisi in maiore minoreque puritate, siccitate et concentratione consistit. Externum enim aerem chaos esse, in quo acidum pingue basin quasi constituat, aliis vero cum rebus ita commixtum, vt a puro acido pingui valde distinguendum sit, Noster asserit. p.326.

Alia quaestio, an acidum pingue pro materie electrica haberi possit, ita explicatur. Monet nimirum Cl. Auctor, acidum pingue partem constitutiuam vitri esse, siquidem nec pura terra calcarea, nec p.33.

sal

ſal alcalinum, nec terra ſilicea per ſe vitreſcant, vitreſcere autem haec corpora, ſi terra ſilicea cum calcarea aut ſale alcalino commiſceatur. Cum porro vitrum fundi, et fuſum duci poſſit, et frigefactum elaſticum ſit, acidi pinguis praeſentiam in vitro negari non poſſe, Noſter colligit. Quodſi nunc acidum pingue vitro inſit, atque hoc, vt experientia docet, electricum ſit, per frictionem vitri materiae iſtius partem ex eo exire, effectus electricos producere, ipſamque ad minimum materiem electricitatis primariam ſiſtere, colligitur. Requiritur autem, vt vitrum fricetur: frictione enim ſuſcepta non ſolum partes electricae commouentur, ſed vitri fricti fibrae in motum tremulum ducuntur, quo facto elaſticae vitri fibrae hinc inde agitantur, inſimulque materies electricitatis ex vitro depellitur. Quod ad lucem electricam, ignem et pulſum, ſonumque electricum attinet, lux ex Noſtri ſententia a ſolo concentrato acido pingui eiusdemque ſubita extenſione et motu prouenit, eaque a ſcintillis igneis differt, ſcintilla vero electrica verus ignis et flamma quidem eſt, haecque ex acido pingui et ex ſubtili corpore inflammabili, quod in atmoſphaeram electricam abit et accenditur, oritur, et dum ex vitro in atmoſphaeram acidum pingue et vna cum partibus inflammabilibus etiam aqueae intrant, cum his acidum pingue adeo incaleſcit, vt particula inflammabilis pariter quoque incaleſcat, adeo, vt ſe aperiat ſeque inflammet. Hoc igne acidum pingue, cum quo particula aquea ſe coniunxit, adeo extenditur, vt particula aquea rumpatur, ſicque ſonus ſcintillae electricae in aere circumfluente producatur.

p. 359. Vltima quaeſtio, an acidum pingue acidum primigenium ſeu vniuerſale ſit, affirmando iterum explicatur. Recte enim monet Cl. Auctor, neque acidum vitrioli, neque acidum ſalis, vt nonnulli aſſeruerunt,

ruerunt, pro primigenio haberi poſſe, et acidum pingue his prius, imo iam in creatione mundi adfuiſſe. Acidum ſulphuris quoque, vt docet Noſter, pingui acido recentius, ſulphure tamen prius eſt. Vnde autem dictum ſulphuris acidum ortum duxerit, ſequenti modo declaratur: acidum ſulphuris nimirum acceſſu ſubtilium quarundam materiarum ex acido pingui proueniſſe, 1) inſignis copia acidi pinguis in mundo deprehendendi, 2) indoles omnium acidorum, quae cuncta proprietates quasdam acidi pinguis habent, 3) generatio acidi nitroſi in muris calcareis cellarum ſubterranearum ſuadent.

Tandem appendicis loco quaedam de elementis ſubiunxit Noſter, ſub quo nomine materias primordiales intelligit, quae a Deo ſtatim in initio tanquam ſubſtantiae, ad generanda corpora quaecunque maxime neceſſariae creatae ſunt, quaeque nullo modo deſtruuntur, ſed ſemper eaedem manent, ita, vt, dum in deſtructione corporum haec relinquunt, ſe ipſas neutiquam deſtruant, ſed indolem et proprietates immutatas retineant, ac nouorum corporum generationi et compoſitioni denuo impendantur. Ratione numeri elementorum quatuor agnoſcit Noſter, materiem nimirum lucis, acidum pingue, aquam et terram; reliqua cuncta tanquam compoſita, deſtructioni obnoxia conſiderat. Ex quatuor hiſce materiis primordialibus omnia naturae corpora componi, et multa, absque accuratiori luminis et acidi pinguis contemplatione, non explicanda relinqui, Noſter aſſerit, atque, vt ſententia haec paululum illuſtretur, ad fertilitatem humi, quae ex admiſtione calcis viuae ſuboritur, attendi vult. Si enim calx viua in aggerem accumulatur, ei poſthac aqua affunditur, tumque humus imponitur, vt a vaporibus, ex incaleſcente calce viua prodeuntibus, vndique penetretur, humum hanc, iſtis vapo- p. 373.

 ribus

ribus foetam et a calce remotam, inſigni fertilitate inſtructam eſſe, experientia docet. Ex hoc autem colligitur, acidum pingue vna cum aqua et luce eam eſſe ſubſtantiam, quae terram fertilem reddat, immo eidem huic acido pingui, in aqua calcis reperiundo, diſſolutionem calculorum renalium et veſicae adſcribendam eſſe, liquet. Quaeritur tamen, vbinam locorum quatuor iſta elementa, in puritate ſua conſtituta, reperiantur? De luce aſſerit Noſter, eam in foco ſpeculi vſtorii, et acidum pingue forſan in calce viua reperiundum eſſe, locum autem ſeu corpus, vbi aqua et terra in puritate elementari deprehendantur, determinare Noſter non audet, atque id difficile eſſe, autumat. Difficile inprimis, vt putat, probari poteſt, terram primordialem, ex qua reliquae terrae conſtent, in natura dari, et forte omnes terras corpora eſſe, ex materia lucis, quae per ſe ſicca et fixa ſit, deinde ex acido pingui, quod ſiccae et durae mixtionis capax deprehendatur, tandem ex aqua, quae in magno frigore vt corpus ſiccum et friabile ſe habeat, compoſita, coniicit. Licet autem materiae hae primordiales in puritate et ſimplicitate ſua difficulter obtineantur, eaedem tamen a ſe inuicem facile diſtinguuntur. Sic character terrae primarius in eo conſiſtit, quod tanquam puluis viſibilis ſiccus in igne aperto nunquam comburatur, ſed fixus maneat. Character aquae in fluiditate conſiſtit, quae ab exiguo ignis gradu producitur, ſine quo in frigore in corpus durum mutatur. Acidi pinguis character eſt, quod inuiſibile ſit et ſapore ſalino ſe manifeſtet. Materia lucis demum, in concentratione ſua exiſtens, vt ignis tantum percipitur, ſique menſtruum inſipidum detur, quod ex corpore aliquo ſolam materiem lucis extraheret, talem ſolutionem ſenſatione caloris vrentis in lingua excitata ſe manifeſturam eſſe, Noſter autumat. Caeterum duas proprie-

roprietates, elasticitatem et volatilitatem, lucis ma-
eria, acidum pingue et aqua communes habent, ita
amen, vt in luce elasticitas maxima, in acido pin-
ui minor, in aqua vero paullo minor seu mi-
ima, nulla autem in terra deprehendatur; ab ela-
icitate autem volatilitatem dependere, hinc nul-
m terram volatilem esse, asserit. Primordiales has
erum materias, essentia sua immutabiles nec vn-
uam, nisi summum Numen id iubeat, destructibiles
sse, neque etiam vllum elementum per naturam
ut artem in aliud mutatum esse, nec mutari posse,
ed omnia ad conditionem telluris nostrae necessaria,
t a sapientissimo Creatore hunc in finem creata
sse, idque ex consideratione proprietatum harum
ateriarum patere, Noster innuit. Quid autem
nt quatuor istae materiae primordiales, quomodo
omponantur, quaue ratione ex his tam innumera
orpora producantur, explicare non audet Cl. Au-
tor, sed potius omnipotentiam, sapientiam et be-
ignitatem Dei admiratur.

Haec itaque sunt, quae ex egregio hoc libro de-
erpere licuit: paulo prolixiores quidem in recen-
endis hisce rebus fuimus, id vero tum ob exteros,
ermanicam linguam raro callentes, tum etiam ob
udandam docti huius, et accurate conscripti, et
andore morumque integritate pleni operis indo-
em, factum esse, fatemur.

X.

The vegetable Syſtem, or a ſeries of experiments and obſervations tending to explain the internal ſtructure and the life of plants, their growth and propagation; the number, proportion, and diſpoſition of their conſtituent parts, with the true courſe of their juices, the formation of their embryo, the conſtruction of the ſeed, and the encreaſe from that ſtate to perfection. Including a new anatomy of plants. The whole from nature only. By IOHN HILL. M. D. London ſold by Baldwin 1759. fol. maj. 1. Alph. 16. plagg. tab. aen. 21.

Id eſt.

Syſtema vegetabile, ſiue ſeries tentaminum et obſeruationum, quibus interna plantarum ſtructura, earumque vita, incrementum et propagatio explicantur: nec non numerus, proportio diſpoſitioque partium conſtituentium, verus in iis ſuccorum decurſus, embryonis conformatio, ſeminis conſtructio eiusque ad perfectionem vſque vegetatio declarantur. Noua plantarum anatome, ab natura deſumta. Auctore IOANNE HILL. M. D.

Qui iam aliis, ad hiſtoriam naturalem pertinentibus, nec non plantarum ſtudium illuſtrantibus, operibus inclaruit Cl. HILLIUS, nunc nouo opere omnis vegetabilis regni ambitum emetiri ſibi propoſuit. Quare iam de ſtructura et fabrica plan-

tarum

rum acturus; nouam non solum anatomen se ex-
buisse adserit, sed nouam etiam methodum et ve-
tabilium dispositionem suscepit. Pretiosum qui-
m hoc opus, chartae elegantia, characterum ni-
re, iconum accurata indole satis se commendans,
omnium facile manus deuenire nequit, quum vero
Cl. Auctore singularia fuerint praestita, quae solli-
um eius studium declarant, totius operis dabi-
us delineationem, nunc ab anatome, ceu volu-
ne primo, incepturi.

Primum itaque hoc volumen in duas iterum par-
s seu libros distribuitur, quorum primum histo-
m botanices tradit, alterum vero anatomen plan-
um complectitur.

Historia botanices est litteraria et in sex diuidi-
r diuersas periodos. Breuis ea est et superficiaria.
gnitio vegetabilium manca erat et triuialis ab ini-
, in scientiae naturalis partem abiit penes veteres
raecos, inter quos THEOPHRASTUS ERESIUS
aecipue eminet, cuius doctrinae explicationem ex
tione eius scriptorum suggerit Cl. Auctor in pri-
a periodo, in altera ad Romanos progreditur, quos
er, quod valde miramur, DIOSCORIDES occur-
, et deinde PLINIUS inclaruit. Ille hoc anti-
ior est, assiduus obseruator, ad qualitates planta-
m magis attendit, quam ad characteres, hic incom-
etum et compilatum opus reliquit. Ab hoc tem-
re inter botanicos nullus fere referri meretur ad
rabes vsque, tertiam periodum constituentes. Hi
ro, licet cognitione variorum aromatum botani-
m auxerint doctrinam, ex graecis tamen profece-
nt. Inter barbaros, quarta periodo, nil accessit,
inta demum incidit in tempora restauratae scien-
e. Sexto demum seculo p. C. N. RUELLIUS
mparuit, laude omni dignus, quem multi excepe-
nt. Noua autem et sexta periodus cum CAESAL-

 PINO

PINO incipit, qui ſyſtematicorum botanicorum primus eſt, poſt eum ſequuntur multi; alii ſemina ſeu fructus, flores vel eius partes iterum alii adſumſerunt, quos nominat Cl. Auctor. RIVINI tamen mentionem ſub RIVERII nomine ſemper facit, HEUCHERO inuentionem ſyſtematis tribuens. LINNAEI methodum perennem futuram eſſe praeſagit, ſed, quod ipſe breuibus notiſſimum hoc ſyſtema tangit, nos quoque cum eodem ad librum progredimur ſecundum.

Propius in eo ad ſtructuram vitamque plantarum conſiderandam accedit, et vegetabilium partes ſingulas ſolidas, deinde fluidas, harum denique decurſus per illas diſquirit. Verum, quod natura aliquando a conſueta recedit via, extraordinarias conformationes ſimul contemplatur, ſuamque perueſtigationem variis corroborat exemplis. Quadraginta nouem capitibus abſoluitur tractatio.

p. 26. Vegetabilibus locus animalia inter mineraliaque medius eſt, a quibus, qua ratione diſcrepent, ex Ill. LINNAEI ſententia declarat Noſter. Materia quidem omnibus eadem eſt, ex terra deſumta, differentiam facit vaſorum ordo et ſtructura. Variis adminiculis et maceratione potiſſimum partium conſtituentium cohaeſio tollitur, quarum hac ratione ſeptem diuerſae partes, in ſingulis praeſentes plantis, digno-
p. 29. ſcuntur; cortex nimirum exterior, interior, contextus celluloſus, (*blea*) ſubſtantia carnea, medulla, inter carnem et contextum celluloſum vaſorum ſeries, tandemque coni vaſculoſi. Nulla planta non has partes habet, quae ad ſummum apicem progredientes, ſi flos ibidem conſtituitur, terminantur ſic, vt exterior cortex calycem, interior petala externa, contextus celluloſus petala interna, vaſorum ſeries nectaria, caro filamenta, coni receptaculum, medulla ſemina atque capſulas efformet. De ſingulis his

nis partibus nunc feorfim agit Cl. Auctor, et exem-
oli loco elegit *Helleborum nigrum foetidum*, cuius fci-
icet planta integra cum radicibus teneris, non ad-
nodum profunde defcendentibus, ex terra erui fa-
ile poteft, quod exhibita icon docet. Haec eadem
lanta eft, quam Nofter in partium ftructura decla-
anda vbique fundamenti loco ponit. Singula radi- p. 31.
is fibra a principio ad finem amplitudine imminu-
ur et in tuberculum oblongum definit. Tres in
a partes diftingui poffunt, prima, ceu initium, gla-
ra obfcure fufca, altera villofa, tertia prope tuber-
ulum albida deprehenditur. Tuberculum autem
lud, quod ab aliis nondum obferuatum effe dicit,
on craffius tantum eft, fed etiam in fine coecum,
ec apertum. Sic apparet hyemali tempore, ver-
ali vero mutatur. Quare huius fpecialem difquifi-
onem fufcepit Nofter, nec non cuncta momenta
guris expreffit. In diffecto eodem media apparet
auitas, alba inueftita medulla, huic viridis fubftan-
a feu caro fupereft, cui interius adhaerent fex
afculorum coni, finibus fuis medullam perforantes.
d externum carnis latus vafculorum feries decur-
t, fuper qua occurrit tela cellulofa tandemque fe-
uuntur cortices. Ex hac itaque obferuatione no-
um conditur fyftema; nutrimentum plantae a fpon-
iofa fufcipi cauitate et ex hac demum in hiantia ibi-
em vafcula diftribui. Coniicit porro, in animalibus
orte vaforum lacteorum eandem ftructuram effe,
ermem Gordium, qui capite deftitui creditur, ha-
ere illud, fimiliter gelatinofo fucco obductum.
adices vegetabilium gelatinofum fuccum ftillare,
refcindantur, immo vulnus fuum eo claudere.
ddimus, quod obferuatio nos docuit, radiculam
uamcunque, recens formatam in planta iam vege-
ante, primo loco fub pellucidi fucculentique tuber-
uli forma apparere, id, quod optime in Balfamina
onfpicitur.

Vtut

p. 34. Vtut autem a radicis fibra nutrimentum ſuſcipitur, haec non corpori radicis originem dat, quin potius ab ea producitur, id, quod in Hellebori radice manifeſtum eſt. Corpus tamen radicis medullam habet, a reliquis partibus diſtinctam et ſeparatam, ſuper quam conica vaſa feruntur, quae ſubſtantia viridi ſeu carne teguntur. Haec cum medulla nectitur, per eam vario decurrit modo, immo proceſſus format, ſeries deinde vaſculoſae apparent, et contextus celluloſus circa radicem in arcum ducitur ad eius baſin, ſuperius in caudicem continuatur. His tandem reliquae partes ſuperimponuntur. Fibrae vero ipſae ex carnoſae radicis partis externa ſuperficie naſcuntur, quae veſicae inſtar intumeſcens per ceteras partes tranſit, ſimulque contextum celluloſum et corticem ſecum rapit.
p. 37. Eadem ratione ex ſuperiore loco radicis caudex progreditur, et quidem duplici modo, vel in ſummitate gemmam conſtituit, vel productio radicis eſt profundior, ſummo tantum in loco gemmam habens, eadem illi ac in fibra eſt conformatio, directio ad ſuperiora tantum variat. Gemma itidem tanquam veſicula ſuperius procedit, quae ex vaſorum confluxu exeat. Tota itaque planta ſimiles conſtituentes partes habet, quae niſi proportione ſua variant, vbiuis autem ſeptem illae, ſuperius a nobis nominatae, ſubſtantiae adſunt.

p. 42. Expoſitis his, ſingularum partium quaeuis ſpeciatim conſideratur. Externus cortex, cuius praeparandi et a reliquis partibus reſoluendi modum deſcribit Noſter. Ex ſimplici membrana conſtat, cui interius viridis materies adhaeret, quae tenuior in radice, in reliquis autem partibus craſſior fit. Per microſcopium vero tum extus tum intus ex retiformi ſubſtantia conflatus apparet, immo ſtudioſior diſquiſitio docuit, duplicem membranam eſſe, cui ſubtilia vaſcula interſint, quae ingenti numero perpetuis

uis anaſtomoſibus iunguntur. Color exterioris membranae luteus, interioris albus, vaſculorum fuſcus videbatur. Ex his vaſculis quaedam in interna ſuperficie minutis oſculis aperiuntur, vnde Cl. Auctor ſucculentum corticis ſtatum deriuandum eſſe coniicit. Ex variis porro exemplis comprobat, in omnibus plantis eandem eſſe ſtructuram, leuioribus tantum intercedentibus differentiis, et, vbi ſuperficies piloſa eſt, pilos vaſcula eſſe extus aperta et exhalantia. Hinc ex vaſculis concludit, ſuccum in corticem deſtillari, qui cum alius ſit ac in ipſis vaſculis indolis, forte glanduloſo, ad orificia vaſculorum conſtituto, opere eundem perfici. Ab hoc ad interiorem corticem pergit Noſter. Hic exteriore craſſior eſt, et colore variat, omnibus in partibus plantae exteriori cortici ſubeſt, exceptis petiolis, quibus exterior tantum cortex et alius nullus datur. Conſtat autem ex variis ſtratis, quorum ſingulum ex duplici membrana, cui vaſcula interſunt, conflatur, vt in externo cortice. Vaſculorum numerus magnus copioſas facit anaſtomoſes, vaſa vero non arcuata, ſed obliqua decurrunt. Singulum vaſculum tubus eſt, ornatur autem oualibus glandulis, vnitur cum vicinis per obliquos canales, et obtuſioribus oſculis patet in exteriorem corticem. Sed, quod ſtratis intercedit ſpongioſa ſubſtantia, arbitratur Cl. Auctor, humores per glandulas ſecerni, in contextu ſpongioſo mutari, mutatos ab oſculis obtuſis iterum recipi reuehique. Tela enim celluloſa, quae poſt deſcribitur, omnes partes ambit, et ſuccos diuerſos continet, cellulae tamen vaſcula adhuc quaedam decurrentia admittunt, in quibus, praeter inflexionem irregularem et fere ellipticam, connexionem notat cum interiore cortice, per propagationem nempe membranularum et eodem modo cum parte ſubiecta ſeu cum ſeriebus vaſculorum. Haec vaſa, ab altera

p. 45.
p. 55.

altera parte carni, vt vocat Cl. Auctor, imponuntur, in Helleboro ita procedunt, vt nectaria floris forment. Vnicum autem horum vasorum stratum est, hinc etiam hucusque praeteruisum. Ipse vasorum decursus ad longitudinem fit, nullaque iis intercedit communicatio: teguntur vbique membranula luteoli coloris, simulque vberius ostenditur, quo modo
p. 59. ad nectaria accedant. Post corticem in arboribus sequitur lignum, substantia mollior huius loco in aliis herbis est, quare nouo nomine eam partem Noster *carnem* appellat. Haec in Helleboro tandem in filamentis staminum desinit. In omnibus autem plantis haec ad essentiam pertinet, si destruitur, planta absolute perit, et ab omnibus aliis corporibus naturalibus hac sola plantas discerni credit Noster.
p. 60. Structura per microscopia aegre cognoscitur, quod eius materia opaca est. In transuersim dissecta fibra lignum hoc vasculis et conis interest, vasa autem, quae hanc partem simul constituunt, non album, aquosum, sed coloratum et essentialem plantae succum vehunt, qui odore, sapore, et virtutibus sese discernit, atque, quod omnia replet, impellucidas partes reddit. Exterior carnis superficies vasculis tenerioribus ramosisque ornatur, quae valuulis interdi-
p. 62. stinguuntur. Coni tandem vasculosi, etsi in carne delitescant, distincta tamen sunt corpora, a coloratis vasculis, certa ratione inter se coniunctis, prouenientia, pellucidisque vasculis iterum conteguntur. Nutritia vero censentur vasa esse, quod in foliis etiam praesentia deteguntur. Ex nodo enim vasculoso, coloratum succum continente, nouus saepe nascitur, ex quo tum colorata, tum pellucida vascula procedunt. Horum conorum distributio et expansio totius plantae sceleton exhibet; describuntur et pin-
p. 64. guntur ex Helleboro. Ex meris cellulis constat medulla, intimo loco posita, singulae parti, exceptis foliis

foliis, peculiaris data, ſic, vt vnius partis medulla cum alterius non communicet; has cellulas vult Noſter materia ſpongioſa inter ſe iungi. Continent autem ſuccos, qui etiam exſudantes ex carne et conis iam dictis, inſpiſſatique videntur originem dare membranulis, medullam facientibus.

Perluſtratis itaque omnibus partibus, plantam p. 66.
conficientibus, melius intelligitur, in quo vita plantae conſiſtat, ſub quo nomine venit Noſtro omnis vegetandi et creſcendi facultas. Hanc vero Cl. Auctorem in carnoſa ſubſtantia plantae ponere, iam ſupra monuimus, ſiquidem illa in omnibus non ſolum plantis eſt, ſed etiam, ſi illa deſtituitur, perit. Neceſſe tamen eſt, vt ſucci in hac ſubſtantia moueantur, ſine quo motu vita nulla eſt. Is autem motus, p. 68.
quum carnoſa materies filamenta faciat atque antheras, formationi plantulae, quam in farina vel puluere antherarum contineri ſtatuit Noſter, inſeruit. Vaſa quippe illa, variis anaſtomoſibus iuncta et in ſe redeuntia, oualem circulum faciunt, ex quo ramuli ad filamenta, antheras ſeminaque pertingunt. In antherarum ergo cauum deponitur ille ſuccus, atomos carnoſae maſſae continens, exſiccatus farinam formans, quae ex rupta anthera ad ſtigma decidit. Singulus farinae globulus, ceracea quaſi materie obductus, diſſiliens plantulam ſiue particulam vaſcularis carnis huic tribuit, et nouum rudimentum plantae conſtituit. Eodem modo, a vaſculorum ramulis, ad ſemina delatis, lobi ſeminales et ſeries vaſculoſae efficiuntur, quod ſtudioſe deſcribitur, in primis, quum carnem, vt diximus, vim omnes partes plantae faciendi et reſtituendi habere adſumſerit Cl. Auctor.

Huius rei demonſtrandae cauſſa nunc in exem- p. 70.
plo Raphanus conſideratur, cuius partes omnes egregie delineantur. Liceat ex his praecipua addu-

cere.

cere. Filamenta ſtaminum, quae ex carnoſa ſubſtantia plantae oriuntur, reticulari inueſtiuntur cuticula: ſub hac decurrunt ſimul vaſcula ex ſerie vaſculari, quorum officium eſt, ſuppeditare humores viſcoſos, quaſi ceraceos, quibus, qui ex ſubſtantia filamenti formatur embryo, defendatur. Subtiliſſima nempe vaſcula in veſiculas excreſcunt, qui per maturitatem fiunt globuli farinae, in has carnoſa ſubſtantia ſimul intrat, et augetur, vſque dum ob impeditum vlterius incrementum veſiculae ſiue globuli cum vaſis accedentibus exſiccentur et oualis circulus embryonis remaneat. Hic ob teneritudinem in terra ſolus creſcere nequit, hinc in ſemine prius recondi debet. Globuli farinae plerumque, vt aliorum etiam ex tentaminibus ſcimus, in aqua diſſiliunt, aliqui tamen
p. 73. non aeque vt in raphano, quod autem aqua praeſtari nequit, per artem, adhibito quandoque oleo, obtinetur. Eiusmodi vero atomorum in vna anthera multa millia continentur, quae, vt Cl. HILLIUS putat, per minutos ſtigmatis poros ad ſtyli cauum et ſemina ſic feruntur, vt eadem intrent: ſiquidem in illis ante antherarum aperturam vacuitas, poſt diſperſum puluerem embryonis praeſentia, et quidem eadem ſub forma, qua in farina haerebat, fuerit de-
p. 76. tecta. In tali embryone, quem alii plantulam ſeminalem vocant, ſeptem plantam conſtituentes partes ſolas oculo bene armato iam apparere adſerit Noſter, neque tamen omnes partes plantarum formatas hic in compendio quaſi inuolutas adeſſe, ſed per vegetationem continuatam ſenſim naſci. Cauſſas incrementi in aere et calore quaerit, in primis autem in
p. 79. ſeminalium foliorum ſtructuram inquirit. Notat praecipue, ad fabricam horum foliorum carnis particulam accedere, quae in foliis radicalibus non adſit. Haec carnis molecula intumeſcens, ad foliorum ſeminalium petiolum accedens, in tres partes abit

abit arcuatas et cauas, in tubos extendendas, vbi ad folium acceſſerint, a ſe inuicem recedentes, ſimulque vaſculares conſtituunt glomeres ſiue conos ſemper duos, qui in folia diuiduntur. Mediantibus itaque his et innumerabilibus exinde productis ramuſculis ſubſtantia foliorum exiſtit, quae membranis teguntur et contextu celluloſo ſtipantur, orificia autem membranarum, cum ſpongioſo habitu communicantia aeque humores imbibunt, ac ex radice coſtae foliorum faciunt. Hi ſucci calore mouentur, in foliis praeparantur et nunc ipſam ſeminalis plantulae plumulam ad incrementum diſponunt. Gemma p. 84.
enim diu quieſcens et ad ſenſum vix creſcens nunc ſubito incrementa capit. Conſtat ex carnoſa parte, quae ex radice accedit, arcuata et intus caua eſt, ſed medulla repletur. Carni extus omnes reliquae conſtituentes adhaerent. Iuxta gemmam exoriuntur folia radicalia, quae ex illa maſſa enaſcuntur, quae gemmam ſuſtinet, ita, vt ſint expanſio membranarum huius partis. Conſtant enim ex duplici membrana, contextu celluloſo et conis vaſculoſis, exiguaque carnis portiuncula. Senſim expanſa folia ſuccos ad radicem mittunt, iisdemque nunc demum gemma expanditur in caudicem, ex quo folia, eodem modo formata, exeunt, quae in ſuis alis denuo gemmas propellunt, rudimenta ramorum. Gemma talis integram plantam producit, quod tentamina docuerunt Cl. Auctorem. Immo eadem ratione ex ramis noui naſcuntur, vel flores, farina et embryones. Sicque totius abſoluitur plantae vita. Num circulatio ſuccorum fiat, diſputatur, ſed ex p. 88.
noua carnis et conorum vaſculoſorum formatione, nullibi deſcripta, apparere iudicat Noſter, ex parte tantum circulationem fieri, ſuccos autem, ex gemma, dum creſcit, ad omnem plantam ferri et in flore deſinere. Quo de his euidentiora conſtent, conſiderat

derat

derat seorsim *Colchicum*, quod ex radice et flore, *Aconitum hyemale*, quod sine caudice, ex radice, folio florali et flore, et *Anemonem*, quae ex caudice folioso cum flore constat.

p. 89. Colchicum radicem habet solidam, bulbosam nonnullis squamis extus tantum tectam, irregularem, oualem, in basi vtrinque productio eminet, fibris radicalibus ornata, longior florem huius anni, breuior sequentis continet. Teneriorem praeter ea laxioremque in summitate substantiam habet, ex qua flos
p. 91. producitur. Bulbus enim ipse, neque radix vera est, neque aliquid producit, sed placentam constituit, fere vt in animalibus praeparantem succos ad nutritionem foetus. Summitas autem haec radicis increscit, floremque producit, dum prior semina perfecit: mox noua formatur gemma tertia, quae ex substantia bulbi producitur. Hinc vitae plantae origo est in calloso luteolo capitulo radicis, vnde fibrae nascuntur et floris receptaculum. Idem enim apparet in sato colchici semine, in quo plantula sub forma annuli elliptici carnis luteolae apparet, quae cum capitulo radicis dicto conuenit. Ex hoc annulo, motu succorum dilatato, quaedam partes intus protruduntur, quae conos vasculosos formant, quaedam extus, quae series vasorum, contextum cellu-
p. 95. losum, corticesque efficiunt. Succi ex terra hausti, aquosi in carne igitur praeparantur, mutantur, miscentur, saporem odoremque contrahunt, quod officium carnis est. Euaporantur per diem succi, nocte iterum resorbentur, hinc nulla vera circulatio fit: qua vero ratione ex vna parte ad alteram succi deueniant, per glandulas perficiantur, immo carni traditi ad nutritionem adhibeantur, vberius Cl. Auctor exponit.

p. 98. Simplex hic succorum in Colchico decursus, iam magis fit compositus in sic dicto Aconito hyemali, quippe

quippe quod praeter scapum floriferum ex radice quoque folia quaedam producit. Constat enim ex quinque diuersis partibus, radice, foliis radicalibus, caule, folio florali et flore. Sed in hac planta succi ex carne radicis ad omnes partes, quae inde participant, deueniunt, ex foliis autem ad radices iterum reuertuntur. Radici eius tuberosae horizontali omnes insunt genuinae plantae partes, ex ea quoque nouae hinc inde gemmae nascuntur, squamis instructae. Hae, prout fibrae radicis, ex carne et reliquis partibus proueniunt, sibique ipsis medullam faciunt. Qui vero sursum producitur scapus, sex tantum constituentes partes habet, sicuti folia radicalia, quae exteriore cortice destituuntur, quippe qui ad caput radicis desinit. Caro foliorum tubos constituit, ad quos intus sex coni vasculosi formantur. Hinc folia p.101. a Cl. HILLIO pro glanduloso opere, secernendis praeparandisque succis inseruiente, habentur. Scapus quidem intus ex parte cauus est, conos autem habet duodecim, qui, quo magis ad superiora veniunt, eo propius ad se inuicem accedunt, formato vero folio florali fere confluunt ad receptaculum floris formandum. Folium florale ex interno cortice, contextu celluloso, ramisque vasculosorum conorum formatur, hinc reliquae tantum quinque partes ad florem accedunt. Contextus cellulosus exteriori sua membrana petala, quae euoluta lutea euadunt, constituit, caro ad filamenta fertur, quae exterius nouam membranulam luteolam supra se habet, ex qua nectaria fiunt. Haec autem ex pedunculo et corpore constant, quod colorem cerae habet, succumque continet, vascula quoque membranis contegentibus insunt. Cum petalis tamen non connectuntur, sed cum filamentis; singulum nectarium ad tria stamina pertinet iisdemque succos largitur. Anthera singula duplex est, quae immediate p.104.
ex

ex filamento dilatato producitur. Vaſcula tandem ſeminalia ex medulla generantur et in ſtigmata caua deſinunt, quae apta ſint excipiendis globulis farinae. Quum autem carnis maior copia ſit ac in Colchico, plures non ſolum partes in hoc Aconito formantur, ſed etiam totum altius excreſcit. Obiter notat Cl. Auctor, ſuccos caulis coccineo colore tingere.

p. 108. Plura adhuc cognoſcuntur ex Anemone, in qua duplex ſyſtema circulationis eſt, alterum in radicis corpore, alterum in caulis inferiore parte. Ex radice nempe ſucci ad medium adſcendunt caulem, ibi carnoſa maſſa arcum facit, per quem ſucci iterum redeunt: ex hoc loco autem noui etiam ſucci ſuperiorem partem caulis propellunt. Deſcribit autem Noſter vegetationem totius plantae: radices tuberoſae, a latere decurrentes, gemmae ſunt ſquamoſae, quae, quamdiu cum radicis principis corpore cohaerent, fibras non formant, ab eo vel ſeparatae, vel amplius non nutritae, nouum corpus radicis efformant, fibras propellunt et in integram demum plantam excreſcunt. Quum per aliquot annos gemma increſcat, prius florem quam producit, vberrime et docte omnes hic euenientes mutationes deſcribit Cl. Auctor, quae vero cunctae eo collimant, vt carnem ſic dictam, rudimentum in radice plantae aeque eſſe demonſtret, prout ab eo in ſemine et farinae antherarum globulo adſumitur. Quieſcere tamen vegetationem, vel admodum lente procedere alia

p. 121. quoque exempla probant. Campanulae Canarienſis radicem per integrum annum, vtut ſaniſſimam non vegetaſſe vidit Cl. Auctor, nec non Polypodii radicem, quae per quinque et ſupra annos non increuerit, vsque dum in aliud deferebatur ſolum.

Aſt, ſicut natura aliquando minus, ac ſolet, efficit, ita quandoque plus praeſtat, quod exemplo *Ananas proliferae* comprobat Noſter, quae loco vnius

rnius coronae foliofae plures efformauit. Compa-
at communem crefcendi modum cum hac, et quum
arneae fibrae decurrant in medio fructu fine me-
ulla, folo contextu cellulofo praefente, qui pulpam
ructus conftituit, illae in fummo loco in ellipticam
oncurrunt formam et coronae foliorum originem
raebent. In prolifera itaque fibrae plures eius-
nodi ellipfes et coronas conftituebant.

His expofitis, externam formam partesque plan-
arum nec non conformationis rationem breuiter de-
cribit Cl. Auctor; nos vero notamus, naturalem
nethodum, vt arbitratur, ex conftituentibus feptem
c dictis partibus, optime conftrui poffe, quippe p.131.
uae non nifi ex anatome poffit recte debeatque de-
umi. Huius itaque ductu feptem fequentes tantum
lantarum familias facit: 1) *Fungos*, carnofae fub-
tantiae fine foliis, aliisque vifibilibus partibus. 2)
Algas, quae folia habent praetereaque nihil. 3) *Mu-*
cos, qui proceffus funt interioris corticis foliorum
oco. 4) *Filices*, quae ex folo folio conftant, ad cau-
em adhaerente, femina in dorfo gerente. 5) *Gra-*
mina geniculatis caulibus, foliis integris, feminibus
ntra glumam reconditis. 6) *Palmas*, fimplici ex
runco conftantes, foliis in fummitate, floribus et
ructibus in diftincta fpica feu fpadice. 7) *Plantas*
ommunis fortis, quo pertinent omnes reliquae, ra-
ice, caule, foliis, floribus fructibusque inftructae.

Singulas hafce familias fingulari exemplo illuftrat
Cl. HILLIUS. Ex fungis exempli loco elegit *Tu-*
er, quod ad Lycoperdon retulit Ill. LINNAEUS.
Defcribitur omnis eius fabrica. Rotundus eft glo-
us, fuperficie tuberculata; tuberculis ftellatis, du-
lici cortice cinctus. Exterior fufcus, interior den-
or eft luteusque, intereft materia glutinofa, fubeft
orpus tuberis, materia nempe alba gelatinofa, tu-
ercula faciens et carnofa tuberis pars. Intus de-

inde vasculum ponitur vario conuolutum modo et gyrosum, cuius superficiei semina adhaerent. Microscopio patet, vasculum duas habere membranas pellucidas, quarum exterior densior est, interior vesicularis, quaelibet vesicula quatuor continet semina, quorum singulum tuber nouum est. Omnium harum partium datur operosa descriptio per microscopia facta.

p. 136. *Algarum* familia explicatur ex *alga conuoluta* mere membranacea. In hac quidem Cl. Auctor semina videre non potuit, comparat autem cum vegetatione metallica. Nascitur ex plana basi, extenditur in tubum cauum, intestinorum in animalibus ad instar, varie gyratum et conuolutum, terminatur in finem coecum.

p. 138. *Muscorum* naturam explicat: *Bryum collo oloris* (*Swan's Neck Bryum*) quod est *Bryum caespiticium* LINN. Constat ex caule tenero, nutante, vnde nomen est, capite florifero instructo, foliis oualibus, circa caulem positis et fibris radicalibus fuscis. Folia sunt oualia, acuminata, caua, substantia reticulata. Potissimum attendi meretur capitulum caulis, calyptra cylindrica, reticulata, superius aperta, ore coccineo, obtectum. Capitulum autem illud non mera est anthera, sed fructificationis partes continet. Figura eius oblonga est, pyriformis, substantia coriacea, caua, per cuius medium vasculum seminale adscendit, quod transuersis vasculis ad superficiem internam capituli adfigitur, et semina intus adfixa habet. Operculum capituli intus radiatum, sub membrana inuestiente recondit antheras seu globulos farinaceos, qui puluerem, maturi redditi, seminibus inspergunt.

p. 144. Inter *filices* describitur *Polypodium folio vario*, aut folio quercus dictum. Notatu digna sunt tubercula, in auersa foliorum parte posita. Haec an-

nulo

ulo geniculato ad auerſam foliorum paginam adſi-
guntur, et pedunculo filamentoſo inſident. Papil-
am receptaculum eſſe dicit, annulum antherarum
collectionem. Hae diſſiliunt ſemenque replent.

Ad *graminum* naturam explicandam elegit No- p.145.
ter *gramen luxurians* ſeu Poam viuiparam LINN.
Deſcribit totam plantam, differentia eſt in valuulis,
quae ob lautum incrementum in folia, gramineis
imilia, excreſcunt.

Palmae tandem ſpecimen adducitur. *Palma* p.147.
nempe foliis pinnatis ſeu coccifera, quae in ſpadice
diſtincto flores mares et feminas fert.

Ex his itaque differentiis partium conſtituentium
varietas fabricae et creſcendi modus dependet. Sed,
quum aer et humiditas vegetationem faciant, vltimo
andem loco Noſter inquirit in lucis efficaciam in
plantas. Priores cauſſae molem, hae formam, co-
lorem et qualitates tribuunt vegetabilibus, id quod
variis exemplis experimentorum docetur, ſimulque
omnus plantarum explicatur, de quo tamen iam
alibi expoſuit Cl. Auctor, et varia demonſtrauit Ill.
INNAEUS.

Perſpicuum tamen ex his fieri arbitramur, nos
non immerito laudes adhibitae operae Cl. Auctoris
decernere, quum ex compendio adducto appareat,
um potiſſimum in inueniendo rudimento plantarum
uiſſe occupatum, nec improbabilem plane hypo-
heſin defendiſſe. Deſideramus tantum, ex omni
ac theoria arborum, ſeu lignoſorum truncorum
erenniorem vitam, nouamque ſtratorum confor-
nationem, libri lignique ſucceſſiuam indurationem,
non ſatis cognoſci, nec non plantarum hybridarum
eneſin, quae tamen certis tentaminibus confirma-
ur, minus eidem fauere. Optamus etiam, vt ali-
uis naturae perſcrutator, cui vires et occaſio ſuppe-

 tunt,

tunt, haec nimis multa nouaque inuenta ſollicite repetere atque confirmare velit.

De methodo, in ſequentibus voluminibus propoſita, aeque ac de generibus plantarum adſumtis, propediem ſumus dicturi.

XI.

Kongl. Vetenſkaps Academiens Handlingar för År 1762. Vol. XXIII. Med Kongl. Academiens Tilſtånd. Tryckte i Stockholm hos direct. Lars Salvius 1762. 8vo. pl. 20. tab. aen. 7.

h. e.

Acta Academiae Regiae Scientiarum Suecicae. Vol. XXIII. Anni 1762.

Trimeſtre primum.

p. 1. 1) PETRI IONAE BERGII ſcriptum *de arthritide* praemio decoratum. Quaeſiuerat Academia, cur arthritis recentioribus temporibus magis communis in Suecia eſſet, et quibus remediis vel praecaueri vel tolli poſſit. Primo ergo ex antiquis libris medicis Suecorum oſtendit, nec olim plane ignotam, imo tempore GUSTAVI I. ſatis vulgarem fuiſſe. An aucto ditiorum et lautius viuentium numero increuerit, vix credit, ſatis expediri poſſe, ea igitur, quae in genere efficiunt, vt latius diſſeminetur morbus, ſaltim recenſet. Primo vero generalem morbi hiſtoriam, ſua experientia nixus tradit,
p. 7. vbi podagrae et arthritidis vagae id diſcrimen ſtatuit, quod tranſpiratione pedum fortiore criſis citius et perfectius obtineatur. Deinde cauſſas, quae producunt arthritidem, enumerat. Sunt vero illae: 1. paren-

parentes, haereditatem illam liberis relinquentes; 2. contagium, quod vxoribus arthriticorum inprimis contingit; 3. vita lautior, cibi nutrientes, vinum, otium ab animi corporisque laboribus immune; 4. frigus; 5. febres diuturnae neruosae. Addit caus- p. 11.
sas secundarias, errores in iuuentute commissos, sudorem pedum suppressum, sanguinis euacuationes consuetas cohibitas; passionem hystericam et hypochondriacam in rheumatismos et arthritidem abeuntem. Arthritidem minantur fila, in vrina recens emissa natantia, inprimis, si vna trium priorum, quas diximus, caussarum praegressa fuerit. Huic praescribit Noster diaetam inprimis vegetabilem, motum, venaesectionem in pede, si plethora adsit, aquas minerales aestate, et hieme remedium quotidianum saponaceum. Analysin etiam chemicam p. 13.
nodorum arthriticorum parum nos docere de ipsius materiae morbi productricis natura existimat, cum nihil ostendat, quam statum humorum nostrorum, dum induruerunt. Plus disci putat a casu, quem Cl. PYE *) adduxit, arthritici, qui vomitu materiam viridem, ad minerale acidum acrimonia accedentem, reiecerat sicque liberatus a morbo fuerat. Credit Noster, huic viro id subito contigisse, quod alias paulatim euenit, cum materia peccans sudore et transpiratione educitur. Durante paroxysmo non alia remedia adhiberi possunt, quam quae arthritidem in artubus coerceant et materiam malignam, vt facilius auolare possit, praeparent. Tempore a paroxysmo libero curandum est, vt materia morbi semper ad pedes pellatur, vbi ob transpirationem fortiorem facilius exit. Si pars arthritica tumet et p. 15.
materia peccans transpirat, cessat dolor, saltim eo in loco, et donec noua materia accesserit. Si regurgitat

*) vid. Medical Obseruations and Inquiries. Vol. I. Lond. 1757. 8. p. 41. et Comment. hor. Vol. VIII. p. 299.

gitat, nouosque insultus excitat, febris inprimis remedii loco adhibenda est, quo in extremitatibus coerceatur. Si in nodos cogatur, sal cornu cerui vino rhenano saturatum praebetur, adhibitis vesicatoriis. Suadentur etiam diluentia ex floribus sambuci et dulcamara. Parti adfectae optime pannus laneus imponitur, qui calore et frictione prodest.
p. 16. Repellentia omnino prohibentur. Arthritidem plerumque in podagram commutari posse credit, si statim sub initium vesicatoriis aliisque irritantibus materia ad pedes alliciatur; vel excipit eam, a quarta caussarum ante enumeratarum oriundam, quae venaesectione, laxantibus, diaphoreticis et nitrosis, potuque diluente cum dulcamara, felicissime tolli
p. 17. potest. Diaetam moderatiorem eamque inprimis vegetabilem, et lactis vsum arthritidi tollendae commendat, iisque solis eam sublatam esse nouit. Remedia suadet saponacea, materiam arthriticam resolutura et abstersura. Calcem, cuius vsum alii in arthritide ob vim eius lithontripticam suadent, vix probat, plures enim vidit aqua calcis frustra copiosius vsos. Magis conuenire credit amara veterum, inprimis aegris corporis laxi et mollis, viditque multis arthriticis amara profuisse. Nulla vero remedia prosunt, si diaeta non seruetur. Tolli nequit arthritis, si vel ob aetatem prouectiorem vires corpori desint, illam in extremis detinendi, vel extremitates ita nodis repletae sint, vt haerere ibi maior materiae arthriticae copia non possit; tunc non potest non in viscera se recipere, aegrum occisura.

p. 20. 2) *Erucam, et in quam abit, phalaenam, apum destructrices*, describit ADOLPH MODEER. Est illa tum omnibus fere, qui de apibus scripserunt, tum insectorum historicis nominata, LINNAEO Mellonella in Syst. nat. ed. X. T. I. p. 537, 577. sed oeco-

nomis

nomis suecis minus cognita. Vtilis ergo his aliisque est Nostri labor. Duo erucarum genera, apibus infesta, quae SWAMMERDAMIUS Bibl. Nat. p. 209. vers. germ. adducit, ex Nostri sententia ad vnum pertinent. Phalaenae enim, quae cum tardius ad mutationem suam se accingunt, tota hyeme in chrysalidum statu manent, vere sequente emergunt, et ab his erucae nascuntur, minores vtique illis, quae iam in aluearis hyemarunt. Ipsarum etiam phalaenarum color, magis aut minus obscurus, vel a sexus differentia nasci potest, vel a squamulis, quibus alae et corpuscula pulueris ad modum teguntur, minus aut magis detritis. Reliqua de origine insecti, damnis, et modis illud destruendi, fere cum aliis scriptoribus communia habet. p. 31.

3) *Montes et alpes minores vtiliter pecudi pascendae adhiberi, experimento probat* ANTON ROLANDSSON MARTIN. Sermo ipsi est inprimis de alpibus Noruegicis prope Bergam vrbem, vbi commoratus est. Monet vero, pecudes in his locis natura duce excelsa quaerere, plantas autem, animalium pabulo idoneas, omnibus in locis crescere, ad quae adscendere possunt animalia, vix altius; vnde colligit, fimo animalium et disseminari has plantas, et loca, vbi crescunt, stercorari. Iam, quas plantas, pecori pascendo aptas, in his alpibus repererit, enumerat. Sunt vero illae: festucae, decumbens, ouina viuipara, rubra; anthoxantum odoratum, quod ineunte Iunio inter niues alpium, vel in locis, vbi deluxerat nix, reperit; poa alpina viuipara copiosissimum est post anthoxantum graminis genus in Noruegia; calore aestiuo siccatur et flauescit, sed autumni humiditate et temperie subfrigida reuiuiscit, foliis ad radicem et intra ipsos flores luxuriat, folia decidua radices agere obseruauit LINNAEUS; poa p. 45. p. 48.

annua ſtatim poſt niuis defluuium progerminat, copioſe creſcentem vidit in agris, vbi auena creuerat; aira ceſpitoſa; airam coeruleam, copioſe ad litus maris in pratis non ſtercoratis creſcentem, miratus eſt; aira montana; allium vrſinum, adeo proficuum pecori pabulum, vt Noruegi, quam bene paſcatur pecus deſcripturi, allium vrſinum comedere dicant, ſaporem tamen allii cum lacte communicat; feſtuca fluitans, agroſtis capillaris, holcus lanatus, phleum alpinum et alia gramina montana. Suadet, vt his pratis Sueci vtantur, et habitationes ad montes rei pecuariae deſtinatas exſtruant, cum iam vel nulli omnino vſui adhibeantur, vel magno cum incommodo aeſtate ſaltim pecora inde a pluribus milliaribus illuc agantur. In monte, qui PONTOPPIDANO iudice hexapodas ſuecicas 400 ſupra maris ſuperficiem eminet, anthoxantum et alia graminum enumeratorum reperit. Sunt vero illorum radices perennes, quod de ipſa poa annua ſuſpicatur, cum poſt primum niuis defluuium, radices eius in plures ramos excurrentes, folia, flores repererit.

4) *Problema ad geometriam curuarum pertinens* ſoluit ANDERS PLANMAN.

p. 62. 5) *De electrica vi cryſtalli Islandicae* agit TORBERN BERGMAN. Scripſerat ei WILSONUS, in cryſtallo Islandica, mediocriter calida, frictione vim electricam nullam excitari, ſed ei fini frigefaciendam eſſe, commendaueratque Noſtro, vt in Suecia, vbi facilius frigori exponitur, idem tentaret. BERGMANUS vero primum examinauit ſpatum n. 2. LINN. in Suecia reperiundum, *dubbelſten* appellant; eſt illud cryſtallo islandicae per omnia ſimile, ſaltim minus pellucidum. Id vero non frigidum, ſed calefactum electricum reddi potuit. Eodem modo

res

res succeſſit cum lapidibus, quos cryſtalli nomine Noſter accepit. Ex his igitur et DELAVALLI, de quibus WILSONUS ſcripſerat, experimentis colligi poteſt, non omnem cryſtallum vel ſpatum omne hac in re ſimile eſſe, ſed rem curioſorum inquiſitioni vlteriori eſſe commendandam. Simul edit Noſter WILSONI obſeruationem, in *tourmalino* vt vocant, qui cryſtallos hexedras habebat, fluidum electricum ſemper iuxta granum quod appellant, ſeu directionem, qua cryſtallus formata erat, ſe mouiſſe. Hinc colligit, polos velut electricos cuiuis tourmalino eſſe binos, a formatione lapidis pendentes. p. 64.

6) *De optimo modo conchas margaritiferas aperiendi, et de ſtatu piſcationis concharum illarum in Suecia* agit NIC. GISSLER. Amant conchae illae aquas in vallibus infra montes ſitis fluentes, item cauitates, quarum fundum ſaepius ſol illuſtrat. Plerumque verſus auſtrum iacent in vmbra, vnde fluuios meridiani directione currentes, quod illos ſyluae adiacentes minus tueri poſſunt aduerſus ſolem, parcius incolunt, quam qui ad orientem vel occidentem vergunt. Iam aquas, conchis his diuites, nominat, ſed dolet in multis iam vix amplius reperiri, vel enim conſilio exemtae ſunt, vel exſiccatis rimis minoribus effectum eſt, vt perierint. Moueri conchas fluuiatiles eo inprimis indicio colligit, quod ad litus in fluuium proiectae poſtridie in medio fluuii reperiantur, et via velut, per quam progreſſae ſint, in arena conſpiciatur. Amant conchae aquas frigidiuſculas et limpidas; ſi aquis, quas inhabitant, impuriores aut ochra ferrea fetae admiſceantur, margaritarum et concharum color eſt ferrugineus. Optimae ſunt, quarum longitudo quartam vlnae partem, latitudo manum tranſuerſam adaequant. Superficies muſco et luto tegitur, figura lata eſt et obtuſa ad p. 65. p. 70.

extremum minus; fundo argillaceo insistentes, intus albidae et in paruis fluuiis reperiundae, margaritarum bonarum spem praebent. Alia bonitatis indicia sunt fascia aequabilis a puncto splendente in externa testae superficie ad marginem prope extremum minus extensa; testarum figurae curuatae, cur-
p. 71. uaturis sibi mutuo respondentibus cet. Plurimae margaritae reperiuntur in testa sinistra ad extremum minus, rarae et viliores ad maius extremum et in parte testae inferiore. Alia signa bonitatis recenset FISCHERSTRÖM *). In aquis parum profundis conchae manu prehenduntur, aut pedum digitis, in profunditate 3 aut 5 vlnarum forcipe ex abietis li-
p. 72. gnis constructa. Sedet autem margarita inter et in membrana conchae fimbriosa alba aut grisea, prout parti albae et splendenti testae, aut margini griseo imminet, vt si in confiniis reperiatur, partim alba sit, partim grisea. Figura margaritae saepius compressa, vndulata, conica, hemisphaerica cet. repe-
p. 73. ritur, quod sine motu contingere non potest. Nunquam albam, quae testae adhaeserit, reperit, omnes adhaerentes griseae aut alio modo informes sunt. Quo magis margarita intra albam testae partem reperitur, eo durior, contra eo mollior, quo magis margini griseo imminet, extremo eius adhaerentes adeo molles sunt, vt cultro possint secari et strata illarum numerari. Griseae pleraeque albis molliores sunt, et si fascia grisea margaritam ambiat, vel dentibus in duas partes scindi potest. Interdum albae margaritae maiores strato griseo circumdantur, cultro facile separando; si fundus fluuii argillaceus est, margaritae pellucidae albido-coeruleae sunt, totae albae et pellucidae, si fundus ex arena aut lapide puro consistit. Interdum nucleus griseus stratis albis satis bonis circumdatur, si margarita in margine orta

*) vid. Kongl. Vet. Acad. Handl. för Apr. Mai. Iun. 1759.

orta ſit, poſt, compreſſione teſtarum magis verſus interiora protruſa. Interdum etiam expellitur, vnde margaritae in arena, aut in auibus aquaticis, quae arenam deglutiunt, reperiuntur. Si griſea margarita in concha detegatur, remota membranae, in qua includitur, parte, contractione membranae margarita propius parti teſtae ſplendenti admouetur, a qua ſtrata albida accipit, colore poſt albido coeruleo futura. Prodeſt etiam margaritam griſeam, par- p. 74.
tibus teſtae albidis contuſis circumdatam, linteo inuolutam ſoli exponere et ſubinde aqua ex teſta madefacere. Albidae margaritae, ſed non ſatis pellucidae ſole, aquam, cui immittuntur, calefaciente, puriores redduntur. Ad geneſin margaritarum cognoſcendam haec faciunt: in excrementis animalis reperiuntur ſubtiliſſimae laminae albidae, ſubſtantia et colore teſtae albidae interiori per omnia ſimiles, in inteſtinis animalis et in primis prope exitum ſaepius minimae rotundae margaritae reperiuntur, item anguloſae, pellucidae, informes. Nec difficile eſt, viam, qua hinc ad teſtam progrediantur, detegere. Igitur margaritam credit Noſter particulam p. 76.
matris, quam vocant, perlarum, ſtaminum ſcilicet, qualia membranam, teſtam interius perioſtei ad modum inueſtientem, componunt, in partibus animalis inferioribus ortam et rotundatam, motu vero animalis et teſtae ea in loca, vbi reperitur, propulſam. Iam prolixe methodum docet, qua exemtae ex aqua p. 78.
conchae, nullo ſuo damno, poſſint aperiri, margaritae, ſi quae inſunt, tolli, conchis vero rurſus in aquam proiectis nihilominus vitam conſeruantibus et genus propagantibus, forte etiam alias margaritas producentibus. Aetatem concharum ex incre- p. 80.
mentis teſtae annularibus computat, et eſſe colligit, quae ſeculum viuant, margaritiferarum vero externam faciem ſenium et velut habitum reliquis

dete-

deteriorem prodere, vixque 60 annis seniores reperiri.

p. 81. 7) *De spartio scopario eiusque viribus medicis* agit IO. ODELIUS. Exercitum Suecicum, medio Ianuarii 1759 hyberna in Rugia intrantem, inuasit febris catarrhalis, plerumque crisi imperfecta finienda, tumentibus aegrorum pedibus et hydrope saepius ingruente. Purgantia parum profuerunt, quaesiuit ergo Noster, militibus curandis tunc occupatus, diureticum pro copia, qua adhibendum erat, satis vile, adhibuitque primo lixiuium cinerum iuniperi, non infelici successu; sed cum frequentius in insula cresceret spartium scoparium, adeo vt igni faciendo adhiberetur, cremauit illud igne aperto, et lixiuio cinerum, eo successu, vsus est, vt copiose vrina flueret et tumor subsideret. Accidit hoc februario et martio, antequam ver inciperet. Alius lixiuii huius sapor fuit, et effectus fere melior lixiuio cinerum iuniperi

p. 83. 8) Ex *diario Academiae* haec referuntur: aureos duos singulos 10 ducatorum Sparrianos, optimis scriptis cuiuis anno insertis destinatos, Academia dedit LUNDIO, *pisces quomodo velut seminandi sint*, docenti, et KALMIO *de frigoris vehementis in vegetabilia effectu* exponenti. In posterum vero hos nummos praemia esse vult quaestionum proponendarum solutionum, cuiuis vero, cuius scriptum de quacunque materia edi in Actis Academiae meretur, nummum argenteum promittit. Praemio *medelae pratorum muscis obductorum* proposito dignus iudicatus est
p. 84. IAC. STENIUS *). Quaestioni *de arthritide* BERGIUS optime respondit, et alii ei proximo argen-
p. 85. teus numus datus est. Proponuntur nouae quaestiones; *an conducat arbores aedificiis struendis dicatas,*

*) vid. Comment. hor. Vol. XI. P. II. p. 355.

tas, dum adhuc radicibus terrae insistunt, cortice priuari, aut si id negetur, quomodo possit fullonibus alio modo subueniri? item, *quomodo erucae, arbores frugiferas deuastantes, possint destrui?*

Trimestre secundum.

1) IO. LECHE *historiam mellis roscidi* (*Honigthau*) refert. REAUMURIUS detexit, ab aphidibus excerni, et inprimis ab iis, quae sambucum incolunt. Noster vero aphides omnes excrementa sua proiicere asserit, docetque, quomodo obseruari id possit, siue in arbore humili, cuius superiora saltim sol illustrat, vbi particulae proiectae lumine solari resplendentes conspiciuntur; siue ramum aphidibus onustum, imponendo asseri colore obscuro tincto, vbi splendore suo proiectae partes in assere distinguuntur, etiam cum siccae sunt splendentes, siue parte tubi terrestris tria vitra ocularia continente, microscopii ad modum adhibita, vulgare enim microscopium vsui hic non est, cum propius accedendo ad haec insecta, simus illa forte in excretione hac turbaturi. Eodem modo obseruauit chermem lucido-griseam, malos et ribes incolentem, ex posterioribus guttulam pellucidam emittere, quam formica lambit, et, si aliquamdiu nulla emissa sit, chermen antennis leniter pulsans quasi sollicitat. Ceterum dulce illud, quod aphides excernunt, non formicae solum amant, sed muscae, papiliones, ichneumones, cantharides cet. innumeras eam ob caussam arbores, quas aphides inhabitant, frequentantes, vt eadem ratio sit, haec insecta ac formicas culpandi, quod arboribus detrimentum adferant. Cum igitur mellis roscida ab aphidibus sit, non reperitur, nisi vbi aphides copiosae sunt. Imbre abluitur, roris et nebulae humore deducitur, et in guttas formatur. Qui

p. 87. p. 93. p. 94.

p. 95. Qui ſub arboribus aphidum plenis, dum ros decidit, verſantur, poſſunt hoc mel in veſtimenta aut crines recipere, quod PLINIUS illuc e coelo decidiſſe refert. Frumenta illo infici dixerunt, qui alios omnes plantarum morbos cum hoc melle confuderunt. ACREL in deſcriptione coloniarum Suecicarum nouae Sueciae narrat, a certis arboribus pluuiam decidere, coelo ſereno, nullo indicio vnde oriatur, nulloque eius circa arbores veſtigio. Id, niſi ab aphidibus aut inſectis ſimilibus, eſſe non poteſt. Aeſtate feruida et ſicca copioſe adeſt mel roſcidum, fauet enim calor et ſiccitas procreationi aphidum, et
p. 97. mel pluuia non abluitur. Tali aeſtate 1761 vix planta erat ſine aphidibus. Ipſum tanacetum criſpum (LINN. Fl. Suec. ed. 1741. 666.) vaſtabant. Erant tanaceti aphides rubrae, et comminutae ſuccum rubrum edebant, illasque formicae ſequebantur, indicio, vel illum tanaceti amarorem ab his inſectis in dulcedinem mutari. Extra dubium igitur poſitum eſt, mel roſcidum ab aphidibus excerni eſſe vero plantarum, quem ſugerunt, humorem, vnde hac re ſine dubio damnum plantis adferunt, nullo qui no-
p. 101. tus ſit inſectorum horum vſu. Iam vbi de auxiliis contra haec damna acturus eſt, monet, inſectorum variorum ouula in ipſo, quod ſeritur, ſemine eſſe poſſe, eaque in re forte prodeſſe macerationes ſeminis in lixiuiis variis inſtitutas, quod haec oua deſtruant, non ſemina fecundiora reddant. Deinde de aliis quibusdam inſectis, damna vegetabilibus inferentibus, ſuſpiciones profert.

p. 105. 2) *Nouum fungi genus* deſcribit OTTO. FRID. MÜLLER. Ex corpore ſphaerico paucis diebus cylindrica forma excreſcit; pars ſuperior diffinditur, vnde foramen exiguum circulare in medio naſcitur, quod paullatim ampliatur, dum latera recedunt, et

velut

velut calicem efficiunt, margine fuſco, materia ſplendente repletum, cuius, vbi omnem amplitudinem conſequutus eſt, ſuperficies ſuperior, ante ſplendens, nigreſcit, margo perit et abit in pileum picis nigredine horizontalem, ſuper pedunculo verſus terram acuminato. Mox pileus verticaliter deorſum inclinatur ad 3 aut 4 latera, ſeminaque ſua diſpergit, fungus vero in mucum fuſcum mutatur. Hunc fungum vnice reperit in ligno fagino caeſo, in fagis radici inſiſtentibus nec ipſi nec aliis viſus eſt. Floret a ſeptembri ad decembrem et vtcunque ſaeuiat tempeſtas, ſex ſeptimanis ab origine matureſcit. Differt ab aliis fungis inprimis hac re, quod ſemina in pilei ſuperiori ſuperficie reperiantur et ex ea diſpergantur, vnde etiam pileus non, vt alii fungorum pilei, verſus ſuperiora erigitur, ſed quo excidere poſſint ſemina, verſus inferiora inclinatur. Saporem habet gelatinae ſubdulcem, et ſunt, qui eum edunt, lignis caedendis occupati. Eoque magis veroſimile eſt, eſculentum eſſe, cum inſectis nullis domicilium aut eſcam praebeat. Sed in aqua coctus gluten ſatis forte praebuit, vnde *fungum glutinoſum* inuentor appellat.

3) *De qualitatibus et vſu rubri coloris ex hyperico obtinendi* agit PETR. ADR. GADD. Chem. Prof. Aboenſis. Tres hyperici ſpecies examinauit; hypericum flor. trigynis, perforatum et quadrangulare LINN. ſyſt. nat. T. II. p. 1184. quae duae Finniae indigenae ſunt, et flor. pentagynis, caule fruticoſo, fol. lineari - lanceolotis, a KALMIO ex America adlatum. Hoc nullum plane colorem rubrum praebet, ne quidem ex antheris rubeſcentibus, quas prae reliquis duabus praecipuas habet. Prima ſpecies plus coloris ſecunda praebet. Exit vero color ex vtriculis, accuratiore demum examine detegendis, p.115. p.116.

ex

ex nulla alia plantae parte. Ea coloris receptacula
in foliis, flore, caule, ſuperfuſo ſpiritu vini dete-
guntur. In ſicca planta punctulorum obſcure ru-
beſcentium ſpeciem praebent. In ſecunda ſpecie
plerumque ad exteriora petalorum, corollae, caly-
cis et in foliorum marginibus reperiuntur, in prima
magis in diſco foliorum et ad caulem plantae. Am-
bae ſpecies maxima habent in ſuperioribus ſtami-
num aut antherarum, ex quibus acu apertis humor
rubeus effluit. Eae ſemiplenae ſunt, antequam an-
therae piſtilla impraegnauerint, poſt ſicceſcunt. Ne-
que tamen inde colligere licet, nutriendo pollini in-
p.117. ſeruire, cum et aliis in locis reperiantur. Tenta-
mina cum ſicca planta inſtituens reperit Noſter,
quod olea deſtillata citius, quam expreſſa, ruborem
extrahant: inprimis oleum aniſi citius, ſed oleum
terebinthinae tardius, citiſſime et plurimum ſpiritus
vini extrahit. Aqua parum, item acetum vini et
aqua, ſolutiones ſalium continens. Spiritus vitrioli
ruborem viuidum extraxit, ſed tarde; ſpiritus ſalis
communis pallidiorem, ſpiritus nitri acido ſuo ru-
borem deſtruxit, dilutus vero effectus ſpiritus vitri-
p.118. oli oſtendit. Alcalinorum alia alium colorem ex-
traxerunt, ſed heterogeneis adeo mixtum, vt purus
obtineri non potuerit, cum alcalia et materiam
omnem ruboris huius deſtruant et reliquas partes
hyperici ſoluant. Igitur, quo purum hunc colo-
rem alcalinorum ope obtineret, valde diluta adhi-
buit, neque diu ſtare infuſa ſuper hyperico paſſus
eſt. Ita vitello oui et ſpiritu ſalis ammoniaci etiam
p.119. hunc colorem obtinuit. Ex quibus omnibus colli-
git, ſuccum hunc nec gummi eſſe, cum aqua ſola
non ſoluatur, nec reſinam perfectam, cum ſpiritu
vini, quo ſolutus eſt, diluto, nihil rubri praecipite-
tur; proxime vero accedere ad gummi laccam, (ha-
bita ratione effectuum, quos acida edunt) et pro
molis

nolis ratione magis tingere, quam gummi laccam
et ſanguinem draconis, vt optandum eſſet, hyperi-
cum noſtrum multum eius coloris continere. Cre-
dit vero, medicamentis praeparandis aeque adhiberi
poſſe hypericum quadrangulare, ac primam illam
peciem, quae ſola iam officinalis eſt. Tandem p.120.
quae in vſum tinctorum tentauerit, enarrat, et ex-
perimentis confirmat, varios colores, pannis tingen-
dis aptos, ſatis elegantes et conſtantes etiam obti-
neri hinc poſſe.

4) *Obſeruatio eclipſis lunaris d. 18. Maii 1761*
STRÖMERO et WARGENTIN *inſtituta.*

5) *Cajaneborgi ſitum geographicum* definit ANDR.
LANMAN.

6) *Gallam ſingularem* deſcribit TORBERN p.139.
BERGMAN. Multas eiusdem generis reperit vnica
vice in cortice quercus, et cum LINNAEO com-
municauit, qui nouae editioni Faunae Suecicae eam
sub nomine Cynips quercus corticis inſeruit. Pro-
prium inprimis haec galla habet marginem, velut
annulum conicum inuerſum, tubulis inſtructum, in
quorum nonnullis microſcopio detexit corpuſcula,
rotunda, radioſa, polypis ſimilia, quae, an recenti-
bus tubulis omnibus inſint, definire non audet, cum
ſiccos tantum examinauerit. In gallis quibusdam
cynipedes integras, mortuas reperit.

7) *Pendulorum per arcus finitos in aere, qui in* p.143.
*ratione duplicata velocitatis reſiſtat, excurrentium velo-
citatem* in quouis loco inuenire docet FRID. MAL-
LET. Aſtron. Obſ. Reg. Vpſal.

8) *Modum facilem palos in terram etiam ſolidam adigendi, ope gruis et feſtucae* deſcribit C. F. NORDENSKIÖLD.

9) *Aquam ex receptaculo prope Landſcronam hauſtam chymice*, methodo MARGGRAFII examinat ALEX. MICH. STRUSSENFELT.

p. 158. 10) *Obſeruatio rarior obſtructionis glandularum.* Auctore I. G. WAHLBOM. Puer ſesquiennis, febri lenta peribat, nullis vnquam remediis adhibitis. Noſter, cui cadauer ad vſus anatomicos concedebatur, poſtquam in arterias venasque ceram iniecerat, et abdomen venam portae repleturus aperibat, eam cum meſenterio et inteſtinis iniectione viridi iam plenam reperit, cuius multum etiam per venam emulgentem dextram extrauaſatum in abdomine inueniebatur. Glandulae vero meſentericae omnes durae erant et obſtructae, inprimis hepar integrum, nulla parte excepta, durum et ſcirrhoſum, quo vaſa hepatis anguſtiora ita erant compreſſa et obturata, vt pauca vaſa, quae ſanguinis circulationem adhuc permittebant, eam amplitudinem eſſent conſecuta, quae materiem ceraceam ad venam portae admitteret; imo venas maiores cultro vſque ad anaſtomoſes illarum cum venis hepaticis proſequi licebat; arteria vero parua hepatica iniectionis ſuae rubrae multum in venam hepaticam transmiſerat. Veſicula fellis fere vacua, iniecta materia in abdomen extrauaſata remota reperiebatur. Ren dexter durus et obſtructus, eiusque ſuperficies anterior et conuexa vna cum tunica propria exulcerata et exeſa, velut a putredine fortiore, qua etiam vena emulgens fragilis reddita erat et vreter dexter, vt forcipe prehenſus diffringeretur. Penetrauerat vero exulceratio ſaltim ſubſtantiam corticalem ad paucas quasdam papillas,

illas, altera pars dorſo obuerſa ſana erat, nulla materies et nihil inſueti in ventre.

11) *De terra ſcabiei hominum animaliumque tollendae* adhibita refert IO. L. ODELIUS. Suecis a p.160.
morbo, cui medetur, *Skabb-jorden* dicitur: ad acclinia collium reperitur, vbi humiliores betulae, abietes, iuniperi fruteſcunt, iis in locis, vbi humidi quidpiam reſtare ſolet, etiam ſupra lapidibus terra tectis. Colore eſt albo griſeo, ſaepius in ſuperficie externa inaequalis. Vere efferueſcere dicitur et farinae aqua ſubactae atque in panes nondum coctos formatae ſimilis eſſe, creſcente vero calore, concidit et in orbes plerumque formatur. Nulla alia herba tegitur quam muſcis. Cultro tollenda eſt, nam ad digiti profunditatem infra eam alia terra eſt; quo magis alba eſt et criſpa, eo melior iudicatur. Humida lenta eſt et cohaerens, ſicca vero, tactu in puluerem tenuem albido griſeum diſcutitur. Ruricolae p.161.
in Södermannia contra ſcabiem animalium cuiuscunque generis hanc terram adhibent, ſiccam manu applicant loco adfecto, cui ſi exeſus ſit, cum ſaxo nitroſo (*Muria* LINN. *n.* 6. *S. N. ed. Lipſ. p.* 164.) demixtam adhibent, ſecuri de auxilio. Canibus et felibus interne praebent: hinc factum eſt, vt et hominibus contra ſcabiem interne daretur, cuius rei tres ſaltim caſus refert Noſter, duorum infantum et viri adulti, felici ſucceſſu non deſtitutos. Vni infantum os, vbi morbus ſe exſerebat, etiam vnguento ex terra hac et pinguedine animali facto illitum eſt. Sapor eſt argillae, ex qua tubuli tabaco ſugendo ſunt, aut teſtarum ouorum. Carbonibus iniecta p.162.
crepitat et ſcintillas rubro coeruleas proiicit, odorem vero tunc nullum edit, ſed flamma candelae admota fere ad modum ceſpitis bituminoſi foetet. Cum acidis non efferueſcit; neque coloris aut ſapo-

 ris

ris quicquam ex ea extrahit aqua calida diu ſuperinſiſtens, ſpiritus vini quatuordecim dies cum ea digeſtus, oleum quoduis expreſſum; ſed oleum terebinthinae eo tempore paulo magis flaueſcere viſum eſt. Calcinata crepitat, deinde rubet, rurſusque refrigeſcens puluerem nigro griſeum, ſubtilem, ſaporis expertem relinquit, vix cum ſpiritibus acidis efferueſcentem. Nullus motus ab adfuſo oleo tartari per deliquium: nulla magneti obedientia. In calcinatione adſcendebat pinguedinis aliquid, ipſum fundum crucibuli ſuperioris permeans, colore nigrum, odore primum empyreumatico, ſed euaneſcente. Eſt igitur haec terra proprium argillae genus.

p. 164. 12) *Aquilam tripedem* deſcribit ERIC. GUST. LIDBECK prope Londinum Sconiae viſam. Tertius pes intra duos conſuetos poſitus erat, curuatus, forte quod aui impedimento eſſet, digitis 7 inſtructus, nullo poſteriore. Plumarum et vnguium colores ſollicite deſcribit Noſter, de nexu huius pedis cum corpore animali nihil dicit, forte quod examinare illum accuratius non licuit.

Trimeſtre tertium.

p. 168. 1) *De ventis* quaedam notat PETR. VARGENTIN. Poſt illa, quae de ventis conſtantibus HALLEIO debemus, breuem hiſtoriam Suecicarum obſeruationum meteorologicarum Auctor texit. Inde ab anno 1720 *Vpſaliae* tales inſtituerunt Profeſſores aſtronomiae et obſeruatores; Cl. HELLANT inde
p. 176. a 1740. meteora et phaenomena coeleſtia *Torneae* vel ipſe obſeruauit vel obſeruari curauit. Similem induſtriam adhibuere SCHENMARK *Londini Scanorum*, GISLER *Hernoſandiae*, RÖNGREN *Louiſae*

e: omnes autem *Aboae* ſuperauit Cl. LECHE, cu-
s obſeruationum conſpectus, miro artificio concin-
atus, ſtatim nobis occurret. Ex eo, cum Cl. MUS-
CHENBROEKII obſeruatis comparato, colligit Cl.
ARGENTIN, in Finnia, vt in Batauia maximam
nni partem occupare ventos, occidentalem et inter
ccidentalem et auſtrum medium. Tandem mo-
et, Cl. CELSIUM quatuor gradus venti, qui in
bſeruationibus Vpſalienſibus ſolent annotari, non
iter diſtinxiſſe, quam ab effectu venti in quercum
iquam magnam horti obſeruatoris vicini.

2) Sequitur ipſum illud *compendium obſeruatio-m meteorologicarum*, quas Aboae inſtituit IO. LE-HE. Et quidem hic eius pars I. *de ventis*. Exhi-entur vero 19 tabulae, in quibus perſpici poteſt, inam venti, quibus anni diebus, qua vehementia de ab initio anni 1750 vſque ad finem 1761 flaue-it. Subiiciuntur corollaria, vt: per integros hos annos non niſi 89 dies omnino ſine vento fuiſſe, eorum plurimos ianuario, decembri, martio, pauciſ-nos maio, iunio, octobri, vnicum anno 1757; ediocres ventos aut nullos plus quam dimidiam rtem horum 12 annorum occupaſſe; vehemen-ores tertiam; et ſimilia, quae ad leges tempeſta-m tandem eruendas vtiliſſima eſſe poſſunt; ſed ob-ruationes poſtulant, a priuatis non expectandas.

p. 179. p. 187.

3) *De rubo arctico plantando* Auctore Ill. CAR. INNAEO. A reliquis rubi ſpeciebus caulibus, artam vlnae partem altis, non ſpinoſis, annuis, liis ternatis, floribus rubris, et baccis receptaculo n deciduo, facile diſtinguitur. Proxime ad po-rem circulum, ad eius tamen latus meridionale ique terrarum creſcit, ad ſinum Hudſonis, in Si-ria, circa ſinum Bothnicum cet. non tamen repe- p. 192.

 ritur

ritur in densa illa silua arborum resinosarum, quae Lapponiam a Bothnia distinguit. Baccas fruticis sapore omnium, quae sine cultura per vniuersam Europam crescunt, optimo esse dicit, quapropter in Suecia australiore plantare rubum plurimi tentarunt, sed parum feliciter. Ill. LINNAEUS, cum in horto academico eam regulam obseruat, vt cuilibet plantae ea adhibeatur cultura, quae climati, in quo indigena est, sit simillima, vidit, borealibus inprimis plantis nocere magnam illam vicissitudinem vernalium dierum in Suecia calidarum et noctium frigidissimarum. Igitur rubum sub hyemis initium musco texit, qui, cum glacie esset obductus, vere ineunte abietum ramos superiniici iussit, ne praecox calor glaciem funderet, remoueri vero haec demum mense maio: inde felicem fructuum illorum prouentum obtinuit. Qua occasione simul monet, errare illos, qui plantas, vt a frigore tueantur, muscis tegunt, cum enim musci humorem insugant, hieme conglaciantur, vt hoc sit, plantas glacie tegere.

p.197. 4) *Suberes lagenis obturandis praeparare, vt euaporationem impediant, aerem excludant, et tum acidis, tum spiritibus resistant*, docet ULRIC. RUDENSCHÖLD. Qui animaduertit, acidis resistere ceram, a spiritu vini exedi, sebum spiritui non obtemperare, sed ab acidis corrumpi, iudicauit, mixturam ex vtroque, et a spiritu et ab acidis tutam fore, obtinendoque huic fini, si suberes illa impraegnen-
p.201. tur, parari posse idoneam. Ceram itaque albam, siue arte dealbatam, siue virgineam aequali ponderi sebi bouini vel hircini bene depurati admiscuit; hircinum, quod firmius cohaereat, praefert. His liquatis bis vel ter immersit suberes, molles et non nimium cauernosos. Post quamuis immersionem, extremo minore superiora versus spectante, imposuit

fuit vafi lapideo aut ferreo et ad ignem aut fornacem calefecit, donec mifcela ficcata effet. Interdum etiam acubus in parte inferiore fuberis vias mixturae huic aperuit, quo melius intraret. Tandem panno laneo abfterfit. Coqui in hac mixtura fuberes, neceffe non eft, fiquidem ex illa re mollitiem fuam et rotunditatem aliqua ex parte perdant. His fuberibus adhibitis, non opus eft picem fuper- p.202.
fundere aut vefica eos tegere. Naphtham nitri per anni tempus in feneftra, foli pomeridiano expofita, ne minimum imminutam feruauit, indicio notae adamante in vitro, vbi primo conftiterat, factae. Oleum vitrioli et fpiritum falis per fesquiannum hi fuberes coercuerunt, ab oleo vitrioli tamen parum nigrefcentes, vt confultum fit, illos fingulis annis renouare. Minime omnium aquae forti refiftunt ob febum admixtum, paulo tamen melius, fi duae partes cerae vni febi addantur. Ceterum aqua fortis et aqua regia continentur etiam folo obturamento ex cera alba facto, et ad marginem orificii lagenae applicato. Vefica vero fuper illud liganda eft, nam frigefacta cera a margine recedit et interftitia relinquit. Aquam etiam ita occlufam, in itineribus p.204.
maritimis longinquis, potui idoneam feruari poffe, colligit Nofter.

5) *Experimenta de electricitatibus contrariis, dum* p.206.
vis electrica accumulatur Auctore IO. CAR. WILCKE. Cum in illa congeftione electricae vis, quae primum experimento Mufschenbroekiano innotuit, multa nondum perfecta, dubia et erronea fupereffe videantur, accuratius in omnia inquirere inftituit Cl. WILCKE. Quae vero in tentaminibus praeter expectationem faepe contingere folent, breuiter exponit; vt: vitri, in quod congeritur vis electrica, vtramque fuperficiem poffe eandem electricitatem

 poffi-

possidere, siue vitream, siue resinosam, vel etiam aliam superficiem hanc, aliam illam; conductorem cum metallicarum laminarum, quae vitro inducuntur, illa, quae ad easdem partes ponitur, vim electricam a latere iuncto vitri, in quo congesta est, accipere, sed non, vt expectari poterat, eiusdem generis, saepius oppositam; electricitatis genera saepius leuissimis mutationibus in opposita abire. Haec omnia vt accuratius examinari possint, apparatum, qui colligendae vi electricae inseruit, ita construxit, vt quaelibet pars eius reliquis admoueri et remoueri ab illis possit, non turbato vis electri-
p.211. cae cursu: huic rei destinatas duas machinas describit, et experimenta cum iis instituta tradit, indeque conclusiones elicit, congestioni huic explicandae inprimis destinatas. Ex experimentis id annotari meretur: quaedam vitra vim electricam aeque ac me-
p.228. talla transmittere, quod expertus est in vitris viridibus tenuissimis, vix $\frac{1}{20}$ lineae crassis. Quae vero crassitie $\frac{1}{8}$ lin. aequabant, in illis congeri vis electrica iam poterat, et maxima copia in illis, quae lineam erant crassa. In genere vero ex obseruatis suis concludit, vitrum, in quod electrica vis congeritur,
p.229. eodem plane modo se habere ac aliud quoduis corpus communicatae electricitatis capax, nisi, quod multo difficilius vitrum materiem electricam dimittat, hincque accumulari intra se patiatur.

6) *Noua structura horologii portatilis, secunda monstrantis*, Auctore SAM. ANGUILIN.

7) *Agros, lino consitos ramusculis abietum dense tegendos* suadet PETR. NYGREN. Vtilitates exinde expectandae potissimum in eo consistunt, quod ardor solis et venti exsiccantes arceantur, ager vero foliis decidentibus foecundetur; hinc itaque fiat multo

nulto copiosior lini prouentus. Cannabim ramis volubilibus lupuli tegendam esse, idque admodum proficuum esse, simul tradit. p.240.

8) *Obseruationes anatomicae de infante, cuius intestina situm praeternaturalem habebant*, Auctore GABR. LUND, M. D. Infans hernia laborabat, a dimidio digito infra vmbilicum secundum abdominis longitudinem vsque ad sternum extensa. Sternum ipsum inferius versus regionem epigastricam in arcum acutum curuabatur, a cuius medio ad initium sterni ad collum vsque non nisi digitus transuersus erat. Hernia figurae oualis acuminatae erat, vltra duos digitos nullibi latae. Infans post miseram 14 dierum vitam interiit. Musculi recti abdominis duos digitos transuersos inter se distabant, neque coibant, etsi intestina eo in loco remouerentur, Omentum nullum, ceterum intestina sana. Diaphragma herniae arcui superiori adhaerens eumque sequens, ibi tenue et membranosum, versus dorsum vero carnosum et fortius. Hepar in plures lobulos diuisum, conuexa sua parte planum inaequale exhibens, quod directionem diaphragmatis sequebatur, et angustissimum cauum thoracis relinquebat. Exigua, quae supererat, sterni parte, et costis integris cartilagineis exemtis, cauitas pectoris apparuit, mediastino consueto more diuiso, cor absque pericardio, vasis vero coronariis, a sanguine, velut iniecta essent, tumentibus, in dextra caui parte inuersum, mucrone anterius versus costas, basi versus mediastinum vergente. Dextra auricula insuetae magnitudinis, sinistra vero valde exiguae et vix conspicuae. Vasa pulmonaria per mediastinum ad pulmones transibant, qui in parte caui thoracis iacebant parui et contracti, parte exteriore pleurae adnati. Plura examinari non permiserunt parentes. In viuo infante p.242. p.243.

 pulsus

pulſus, cordis pulſationi ſimilis, animaduerſus eſt in ſuperiore herniae parte ad mammam ſiniſtram, qui autem a corde alibi ſito non efficiebatur. Excrementa ſola natura, auxilium ferente, exierè, etſi nec diaphragma, nec muſculi abdominis illis protrudendis idonea viderentur. Infans inquietus erat, et interdum plorabat, ſiue faſciis inuolutus ſiue non, aliquod leuamen ſentire videbatur a compreſſa ex aſſulis tenuibus corio obductis hernia, maximum vero hernia manu tecta et preſſa. Sugere non poterat, lacte cochlearis ope ei dato, dum viueret, ſuſtentatus.

Trimeſtre quartum.

1) *Experimentorum de electricitatibus contrariis Pars poſterior* Auctore I. C. WILCKE.

2) *Obſeruationes eorum, quae cum maniacis variis acta ſunt,* Auctore IO. IOHANSON HAARTMAN. M. D. Hiſtorias morborum prolixe enarrantem vix ſequi poſſumus, hinc quaedam ſaltim, quae prae reliquis, vt annotentur, digna nobis viſa ſunt,
p.267. excerpamus. Opium diu et magna copia ſumtum nihil profuit aegrae, niſi vt quaedam velut lucida interualla procuraret, ſed tamen tandem plane inſaniit, et camphora necquicquam adhibita.
p.274. Efficacior fuit moſchus. Felicem tamen etiam effectum ſenſit ruſticus adhibito durantibus tribus ſeptimanis elixir Hjärnei et olei tart. per deliqu. aa. ℥iß, opii ℈ij. Femina plebeia, quaeſtiones theologicas maiori animi intentione rimari ſolita, tandem inſaniit, et interuallis quietioribus de dolore in fronte eſt conqueſta. Extractum hellebori aquoſum, ex antiquiore pharmacopolio ei datum, nullum effectum edidit, ex recentiore vomitum et aluum mo-

uit. Radix ex priore, si diffringebatur, nigra erat et friabilis, ex altero alba et firmior. Ipse monet, si ammoniacalia, additis magnis dosibus camphorae, vel sola, vel anodynis iuncta, possint somnum aegro procurare, plerumque mox eum restitui.

3) *Fulgura Nasturtii indici* detecta ab ELISABETHA CHRISTINA LINNAEA. Flores nasturtii mensibus iulio et augusto, hoc vero debilius, sub crepusculum vespertinum, donec nox plena terram tegeret, fulgura, quae velociora concipi non possint, per interualla emittere, prima vidit, et ostendit aliis, patri quoque, non nisi suis oculis credituro. Is vero monet, trium varietatum huius plantae primam tantum id facere, floribus fuluis, non duas reliquas fl. flauis basi maculatis et fl. flauis immaculatis. Addidit Cl. WILCKIUS suspicionem, sed vlterius examinandam, a materia electrica id esse, et dum vitrorum, quae in tenebris fracta lucent, reminiscitur, quaerit, annon possint fibrae quaedam a sole exsiccatae hic rumpi? Sed et simul inquirendum esse putat, annon insecta lucentia adfuerint. p.284.

4) *Peziza arenae volatilis* descripta a PETR. OSBECK. Est Peziza (arenaria) acaulis, iunior globoso campanulata, margine integra, senior magis dilatata lacerata: an Peziza subfusca maior RAI. Syn. ed. 3. p. 17? Habitat in arena volatili in via inter Hafflöf et Växtorp Hallandiae meridionalis, mense septembri. Radices tenues, flabellosae, interdum ad quartam vlnae partem productae, arenam colligunt. Nodulo ob exiguitatem vix conspicuo adhaerent, qui pes fungi esse videtur. Magnitudo fungi, pro aetate varia minimis pisis, quae saccharinae vocantur, aequalis; rotundus est et in summitate foramine exiguo circulari apertus. Si prouentus eius augeri p.288.

augeri poſſet, multum faceret ad firmiorem reddendam arenam illam, quae a vento circumfertur et amplos Sconiae et Hallandiae tractus occupat.

5) *Venas quarzo plenas in aurifodina Aedelfors* examinat ANDR. SWAB. Quae ad metallifodinarum vſum colligi poſſunt, ſedulo oſtendit.

6) *Farris (Spält) culturam et vſum* deſcribit CAR. FRID. LUND.

7) *De ſternutatione vehementi, cortice peruuiano*
p.296. *ſublata*, narrat PETR. ION. BERGIUS. Foeminae 26 annorum, doloribus capitis, dentium cet. inde a prima inuentute ſubiectae, contigit ſternutatio, paroxyſmi leges ſeruans. Praeceſſere paroxyſmum quemuis palpitatio cordis, anxietas, ardor infra ſternum prope orificium ventriculi, inquietudo; ex quibus certo et aduentum paroxyſmi praedixit et durationem. Sternutatio vehementiſſima fuit certe pro conuulſiua habenda, ſolum vero ab orificio ventriculi excitata, ſiquidem nihil animaduertebatur irritationis, quae ſternutationes alias cum rheuma-
p.298. tiſmis coniunctas comitatur. Paroxyſmi non niſi primis diebus, hora 9 antemeridiana et 6 pomeridiana accedentes, ſtatum tempus ſeruarunt. Per integram horam, imo duas horas durarunt ſternutationes. Vno paroxyſmorum 1820 numeratae ſunt, aliis 600 vel 800. Finito paroxyſmo ſudore maduit foemina, et viribus plane proſtratis. Multis fruſtra tentatis, corticem peruuianum ei praebuit Noſter, eo ſolo indicio motus, quod morbus paroxyſmos ſeruabat et ſudore finiebatur, tametſi ipſe fateatur, nulla alia ſymptomata febrilia adfuiſſe, et ſudorem ab agitatione corporis eſſe prouocatum. Interim adeo felix fuit haec coniectura, vt paucis diebus

diebus praeterlapſis et ſternutatio ceſſaret et morbus omnis. Sequutus fuerat hic morbus moerorem feminae inſignem et diuturnum. Aliquot menſes poſt, cum valuiſſet, alio moerore correpta, in ſimilem morbum denuo, appetitus defectu, doloribus artuum et capitis, ſternutationibus, palpitatione cordis, irritatione orificii ventriculi cet. ſe monſtrantem, incidit, paroxyſmis tamen multo debilioribus, et poſt 14 dies, nullo omnino remedio adhibito, ceſſantibus. Abiit vero morbus in febrem, dolore punctorio thoracis et artuum iunctam. His etiam euaneſcentibus, pedes tumuerunt. Deinde nil amplius de morbo feminae audiuit Noſter, vnde colligit, bene eam valuiſſe. Coniecturam, quam formauerat, adhuc probat, moeroris magnas ſaltim hic partes fuiſſe, idque confirmat ex ſymptomatibus hyſtericis, cum paroxyſmis ingruentibus, et quod irritatio nunquam percepta fuerit in naribus et ſinu frontali, ſed prope diaphragma. Recordatur etiam hypochondriaci, qui, cum ſuctionis quendam ſenſum in abdomine et ventriculo haberet, quem faſtidium et conatus vomendi ſequebantur, ſimul ſternutauit et ſtatim poſt ſternutationem rigorem quendam linguae ſenſit, quem a conſenſu neruorum, phrenici et parium intercoſtalis et vagi eſſe colligit. Recenſet plures alios caſus ſternutationis frequentioris maxime damnoſae.

8) *Compendium diarii meteorologici Aboenſis, Pars II*, Auctore IO. LECHE. Quibus diebus ſerena tempeſtas, aut nubila aut pluuioſa fuerit, recenſet et conſectaria inde deducit: decembri et nouembri plurimos dies nebuloſos fuiſſe, vix quartum quemuis ſerenum; dierum vero ſerenorum numerum, hyeme ingruente, ideo imminui, vt ſuccorum adſcenſus in arbores paulatim deſinat: nouembri plurimum p.309.

rimum pluuiae aut niuis cadere, quod optant rustici, vt paludes repleantur, antequam glacie obducantur: maxime hoc tempestatis genere cum nouembri conuenire decembrem, eam ob rationem, vt frigoris vis in terram et aquam niue imminuatur. Vnicus september nec grandinem habuit nec niuem: iunius, iulius, augustus, a niue liberi, grandinem habuerunt: grandinem nunquam obseruauit nocturnam.

p. 313. 9) *Natorum, mortuorum, matrimonio iunctorum numeros per 40 annos in congregatione Wassenda prope*
p. 317. *Venersborg* exhibet TORSTAN I. WASSENIUS. Ex iis, quae occasione huius catalogi obseruat, adducimus saltim, ex 39 paribus geminorum, his 40 annis in lucem editis, 6 paria adhuc superesse, ex 4 paribus singulos, ideoque 16 ex 78 natis; inter caeteros alii sine vita in lucem prodierunt, alii mox diem suum obierunt. Bis accidit, vt gemini, tribus et quinque mensibus exactis, eadem die morerentur. Inter 2818 natos 2692 viui in lucem prodierunt; non nisi tres ex his 40 fuerunt anni, in quibus nulli sine vita editi fuerunt.

10) *Eclipsin lunae d.* 18 *Maii* 1761 *Torneae visam* describit ANDR. HELLANT.

p. 324. 11) *Lycoperdon molis eximiae* describit B. BERGIUS. Repertum est ineunte septembri, in colle ex fimo putrido nato, ceterum tabaco plantando destinato. Peripheria minor fuit sesquiulnae, maior duarum vlnarum et trium digitorum; pondus 18 librarum. Erat Lycoperdon Bouista LINN. sp. plant. n. 83. 3. Ad hanc magnitudinem quinque aut sex ad summum diebus creuit.

XII. Avis

XII.

Avis au Peuple sur sa Santé, par Mr. TISSOT D. M. de Montpellier, de la Soc. Roy. de Londres, de l'Acad. Medico - Phys. de Basle, de la Soc. Oecon. de Berne. Seconde Edition originale, augmenté par l' Auteur. a Lausanne chez Jean Zimmerli 1763. 12. Alph. 1. pl. 5.

h. e.

Consilia sanitatis, genti rusticae data a Cl. TISSOT.

Cuius diu iam, ob insignem vtilitatem in aegros aeque ac in ipsos medentes redundantem, facere debuissemus mentionem, eum maiore cum voluptate nunc librum recensendum nobis sumimus, quo nitidiorem correctioremque, quin variis etiam additamentis a Cl. Auctore locupletatum euoluimus. Etenim non modo varii articuli notaeque, quibus haec editio praestat, in priori *) deficiunt, verum totum etiam caput trigesimum primum, casus quosdam promtum auxilium exigentes complectens. Prius autem quam ad ipsum librum, vt in genere, sic vel inprimis ob formularum simplicitatem, perplacentem propius accedamus, paucis praemonendum esse putauimus, Cl. Auctorem in vsum gentis rusticae ab vrbibus remotae librum confecisse, ideoque acutos tantum morbos pertractasse, chronicos vero ideo non describsisse, quod, longi cum sint, medici facile consuli, nec in tam magna caussarum copia, qualis chronicorum est, et quae prudentis omnino medici indagationem postulat, vera atque cuique

*) Prodiit illa Lausann. 1761.

cuique caussarum appropriata remedia praescribi possint.

Depopulationis caussarum in introductione Cl. Auctor tres nominat, quarum prima est, quod multi ad procreandam sobolem aptissimi apud varios principes stipendia mereantur, alii vero sacra auri fame incensi diuitias mercatura contracturi patrios lares relinquant; altera caussa luxus est; tertiam praua medendi methodus, aegris adhiberi solita, constituit. His praemissis modum docet, quo vtilis liber esse possit, verbi diuini ministris quippe, aliisque in pagis vltra vulgum sapientibus commendat, in quorum vsum varias etiam pulsuum diuersitates aliaque artis vocabula explicat.

p. 30. In capite primo *caussas morborum rusticae genti frequentius infensorum* sequentes proponit 1) excessum laboris, saepe ineuitabilis, qui potu refrigerante temperandus est; 2) frigidam auram calenti corpori admissam, cuius nociuos effectus tepida infusio florum sambuci, aceto et melle permixta, sufflaminat; 3) potum frigidum in calefactum corpus infusum, cuius noxis larga venaesectione, potu aquae tepidae cum quinta parte lactis mistae et fomentationibus praeueniendum est; 4) aeris vicissitudines, vestitu praecauendas; 5) fimi et paludum ante fenestras collectarum exhalationes putridas; 6) ebriositatem 7) alimenta, inprimis panem non bene fermentatum atque placentas, et 8) tandem aedificiorum constructionem. Potus in regionibus Helueticis, vt Noster

p. 45. ostendit, vt morborum caussa considerari nequit. Caput secundum caussas morbos populares adaugentes complectitur. Harum prima est, quod falsa ducti opinione incolae, vix non quamcunque aegritudinem calidioribus sudoriferis, regimineque calido profligare studeant; secunda, quod alimentis nutrientibus pinguibusque aegrum sustentandum existiment,

ment, nescii, quod in morbis eiusmodi cibis, non
aegrotantis, quin potius aegritudinis vires adauge-
antur. Tertia caussa purgantium vomitoriorumque
statim ab initio propinatio est, quae licet aliquando
desideretur, tantum tamen abest, vt in plerisque,
nprimis in inflammatoriis morbis bonum effectum
exserat, vt potius, motum humorum intendendo,
luidissimaque sanguinis dissipando, summa producat
nala, mortemque maturet.

In capite tertio diaetam in acutis obseruandam, p. 62.
psumque regimen post horum decursum adhuc
umme necessarium praescribit, et ad *inflammatio-
em pectoris*, in quarto capite contentam, transit, p. 80.
n qua praeter venaesectiones largas iteratasque,
otum diluentem et emollientem, infusionem flo-
um sambuci cum oxymelle scillitico commixtam,
aporem aquae feruentis, et aceti, fomentationes
mollientes, pediluuia et clysmata commendat,
metica vero atque purgantia acriter vetat. Si in
omicam morbus transit, ea quantocius variis cor-
oris et praecipue pectoris motibus aliisque ad
upturam disponenda, vbi vero in scirrhum degene-
t, serum lactis, melle permixtum, cum sequentibus
illulis tentandum est: rec. sapon. alb. dr. vj. extr.
araxac. dr. iß. gum. ammon. dr. ß. f. cum syr. capill.
ener. pill. gr. iij. quarum viginti quouis mane su-
antur. Succedit *pleuritis*, quam vt veram inflam- p. 115.
ationem pulmonum, exteriores horum partes
rte obsidentem, raro pleuram inficientem consi-
erat, proindeque eodem modo, quo praecedentem,
actari iubet. In *angina* praeter ea, in quacunque p. 126.
flammatione conuenientia, cucurbitulas cum scari-
tione, post aliquas praemissas venaesectiones collo
nposistas, mire prodesse adserit, et anginae, anno
761 epidemice in iis regionibus grassantis, men-
onem facit, in secunda de febribus tractatus edi-

 tione,

tione, quam auide expectamus, prolixius descri-
bendae.

p. 149. Sequuntur *catarrhi*, qui veram leuiorem fau-
cium, pulmonum aut membranae, nares intus inue-
stientis, inflammationem sistunt, ideoque non negli-
gendi, sed eodem modo, vt morbi mox descripti,
p. 161. curandi sunt. *Odontalgia*, vt a variis caussis v. c.
carie, inflammatione nerui, aut membranae hunc
ambientis, etc. proficiscitur, sic variam etiam et cui
p. 170. uis harum oppositam medicinam exigit. *Apoplexiam*
more solemni in sanguineam et serosam diuidit,
signa, quibus distingui possint, tradit, iisque me
p. 179. dendi methodum subnectit. *Insolationem*, fecun-
dam plurium morborum matrem, venaesectionibus,
refrigerantibusque in potu, balneis, clysmatibusque
adhibendis, subigere suadet, in eaque praeuertenda
pileos albos, aut chartam albam pileis nigris subdi-
p. 190. tam, aliquid posse existimat. *Rheumatismum* in acu-
tum seu talem, qui febrem comitem habet, et chro
nicum seu febre carentem dispescit, varias species
exacte describit, et postquam optimam cuiusque
methodum docuit, nocentia ceu spirituosa, aquam
vitae, sclopetariam et vnguenta acria pinguiaque
nominat, et ab his prorsus abstinere suadet.

p. 209. Subsequitur *rabies*, cuius venenum mercuriali-
bus vnguentis, laesae inprimis parti huiusque confi-
niis illiniendis, restinguendum, irritatio autem syste-
matis neruosi abhinc oriunda antispasmodicis sopi-
enda est, pro quo scopo sequentem bolum, puluere
isto, ex Moscho et cinnabari confecto, praestantio-
rem, Noster commendat: rec. rad. serpentar. virg.
dr. j. camphor. ass. foetid. aa. scr. ß. opii gr. j. conseru.
sambuc. q. s. fiat bolus, quauis vespera deglutiendus.
Praeterea partem morsam aqua tepida, quod paulu-
lum salis excepit communis, aut oleo oliuarum sae-
pius abluere praecipit.

Hanc

Hanc *variolae* excipiunt, quas in iis regionibus p.222.
olibet ſexennio epidemice ſaeuire, Cl. Auctor ob-
uat, qui in curatione puſtularum aperturam,
od et pus et ipſam cutis tollant tenſionem, ma-
nopere extollit, regimen calidum acriter vetat,
rcoticorum vero vſum, ſi vnquam, in eo modo
ſu, vbi ob infantum debilitatem, aut conuulſiones
ficulter erumpunt, admittendum autumat. In-
ites ſanos et robuſtos, inoculationis felicitate or-
tos, victu parciore, vegetabili, pediluuiis et vſu
i lactis, ad morbum felicius tolerandum ſubigen-
mque diſponit. *Morbillorum* inoculationem felici p.257.
entu non deſtitutum iri ſuſpicatur, ſi modo in noſo-
chiis, pro ea adminiſtranda conſtructis, inſtitui poſ-
. *Febris ardens* eandem, quam reliqui morbi in- p.258.
mmatorii, curationem poſtulat. Ab inflammato-
ad putridos nunc morbos Cl. Auctor deſcendit,
in *febre putrida*, quae cauſſam corrigunt atque e p.263.
rpore eliminant, commendat, quae vero adau-
re poterant, vt iuscula carnium etc. plane pro-
ibit. Has *malignae* excipiunt, ſeu tales, quae p.272.
nmum periculum afferunt, ſine eo, quod funeſti
nodum atque atroces eſſe videantur. Id quod
ſter ideo fieri adſerit, quod organa, viribus ſubito
auſta, validis motibus cauſſae morbificae reſi-
re, abindeque vehementiora ſymptomata in cor-
re aegrotantis exoriri nequeant. Curationem
mitoria, laxans ex aequalibus portionibus rhei et
emoris tartari, altera quauis die exhibendum, aci-
, antiſeptica et veſicatoria abſoluunt. In *intermit-* p.286.
tibus cortex peruuianus reliquis facile palmam
eripit, qui et alios per acceſſus adfligentes mor-
s aeque feliciter diſſipat. *Eryſipelas* et *ictus ani-* p.306.
lium venenatorum breuiter Noſter examinat, et ad
lammationes pectoris et pleuritides ſpurias et *bilioſas* p.318.
ſcendit. Hae a veris pulſu minus duro, celeriori,

nausea, cute sicca et sputis minus crassis rubrisque, ast flauo colore magis tinctis distinguuntur, ad febres putridas pertinent, eandemque, quam illae, me-
p.327. thodum exposcunt. *Colicae* quinque species Noster enumerat, vtpote inflammatoriam, biliosam, ab indigestione, flatulentam, et eam, quae a frigore proficiscitur. Cuilibet, quomodo medendum sit, docet, plures species autem ideo non recenset, quod
p.345. raro iisdem ruricolae corripiantur. In *ileo* nunquam nec excrementa, nec clysmatum contenta vomitu reiecta, se vidisse fatetur, et, si vnquam, quomodo hoc factum fuerit, intellectu difficillimum existimat. Curatio venaesectionem in brachio, clysmata emollientia, opiata, serum lactis melle permixtum, balnea aquae tepidae, ipsumque peti fumum ano immittendum exigit. In *cholera*, quae acrem bilem diluunt et obtundunt, venaesectio et balnea tepida conueniunt, opiata vero non, antequam violentia spasmorum summaque aegri debilitas vrgeant, propinentur.

Sequitur pars secunda, in qua, postquam bre-
p.360. uius de *diarrhoea* Noster exposuit, ad *dysenteriam* transit, quam vomitoriis, rhabarbarinis, ptisana demulcente profligare suadet. Fructus horaei tantum abest, vt morbum producant, vt potius optimum prophylacticum remedium constituant. Opiata inter nocentia, pessima et cane peius atque angue
p.374. fugienda sunt. Succedit *scabies*, purgantibus, decoctis mundificantibus, et vnguentis e sulphure, sale ammoniaco et axungia porci paratis eradi-
p.379. canda. Hanc *morbi* excipiunt *feminarum*, quae licet omnibus caeteroquin valetudinum generibus expositae sint, ob quatuor tamen caussas, menstrua nimirum, grauiditatem, partum et huius sequelas, frequentius aegrotant. Menstrua si a debilitate retinentur, limatura ferri non rubiginosi amaris nupta, opti-

timum praestat auxilium, quod, vbi a plenitudine
forum malum ortum fuit, a venaesectione et iis,
ae hanc imminuunt, expectandum est. Varia
commoda, grauidis molesta, sanguinis detractio dis-
at. Plurimae, quae in ipso partu moriuntur, fe-
nae, aut imperita manu obstetricia, aut calidiori-
s ad partum promouendum remediis adhibitis in-
ficiuntur, quae seruari potuissent, si peritior
isquam venaesectione et clysmatibus emollienti-
s ipsis succurrisset. Morbi, qui partum sequun-
r, sunt: 1) nimia sanguinis iactura, 2) inflammatio
eri, 3) subita lochiorum suppressio, et 4) incom-
oda a lacte oriunda. Inter haec pessimum, si lac
mammis coagulatur, et duros scirrhososque gi-
it tumores, in cancrum perquam facile degene-
ntes. Pro crudeli hoc malo auertendo, nodulos
nuc dum paruos cicuta, quam in priori editione
lores modo lenire, ob aliam plantae speciem, vel
n iustam praeparationem adhibitam, vt ex notula
ncludimus, Cl. Auctor eradicare satagit, vsumque
antae vel in aliis multis curatu difficillimis morbis
summe proficuum commendat. Conuulsiones, p. 404.
ibus plerumque infantes pereunt, a quatuor vt-
rimum caussis, a meconio nimirum retento, acidi-
ibus ventriculum aggrauantibus, dentium pro-
otione, vermibusque in intestinis nidulantibus,
erdum tamen etiam a cruditatibus primarum via-
n, lactis vitiis et morbis febrilibus exoriuntur,
oindeque multifariam et cuiuis caussarum respon-
ntem methodum desiderant. Infantes, elapsis ali-
ot a partu diebus, frigida lauare recte Noster prae-
oit, parique iure ipsis adultioribus frequentiorem
neorum frigidorum vsum commendat, vtpote
uibus tantum corpora robur accipiunt, quantam a
oidioribus debilitatem experiuntur.

p. 434. Sequuntur *auxilia ſubmerſis ferenda*, quae in eo conſiſtunt, vt diutius totum corpus calidis linteis perfricetur, fumus herbae nicotianae per fiſtulam pulmonibus inflētur, iugularis vena aperiatur, ipſeque peti fumus per anum ad inteſtina deferatur, et ſternutatoria tandem naribus immittantur. Quamprimum ad ſe redeunt aegri, oxymel ſcilliticum aqua dilutum, aut huius defectu, infuſum cardui benedicti aut chamomillae propinandum eſt, non neglectis interim iis, quae ad ipſos ſuſcitandos commen-

p. 443. data fuerunt, adminiculis. Haec excipiunt *corpora in oeſophago retenta*, quae pro circumſtantiarum ratione, aut variis inſtrumentis extrahenda, aut in ventriculum protrudenda, aut vomitu ad reiectionem diſponenda ſunt. Qui mediante celluloſo contextu fieri poſſit, vt varia corpora peregrina, in ventriculum illata, per veſicam, aut varios corporis locos eliminentur, nos quidem, quantum etiam auctoritas Noſtri valeat, nobis adhuc dum perſuaderi non-

p. 471. dum potuiſſe, aperte fatemur. Succedunt varii *morbi chirurgici*, vt vulnera, vlcera, herniae etc. de quibus poſtquam Cl. Auctor diſſeruit, ad varios *ca-*

p. 535. *ſus promtum auxilium expoſcentes* deſcendit. Sunt autem illi: lipothymiae a plurimis cauſſis oriundae; haemorrhagiae, in quibus quies, ligaturae et potus refrigerans maxime commendantur; conuulſiones, quas, qui ſpecifico quodam vniuerſali, a quacunque cauſſa natas, profligare promittunt, pro impoſtoribus atque idiotis merito habendi ſunt; ſuffocationes; effectus metus; vapores carbonum; venena et dolores acuti, ſubito in aliqua parte ab ignota cauſſa orti, venaeſectione abundante, potu demulcente, clyſmatibus et cataplaſmatibus emollientibus, opiatisque profligandi,

p. 581. Sequuntur *remedia prophylactica*, vt 1) *venaeſectio*, quae in ſequentibus quatuor caſibus tantum conue-

nit:

:: a) quando ſanguis abundat, b) quando inflam-
atio praeſens, aut c) huius cauſſa in corpore eſt,
quando dolores nimis acerbe aegrum excru-
ınt; 2) *emetica* et *purgantia*, quorum *illa*, guſtus
ıarities, appetitus defectus, vomendi conatus,
mitus materiae corruptae, ſenſus grauitatis in
ntriculo, renibus, et circa genua, virium proſtra-
, dolores ventriculi, capitis, vertigo, colica, et
lſus irregularis, interdum intermittens, *haec* au-
n dolores renum, colica, et grauitas genuum in-
cant, vtraque morbi ex debilitate, ſiccitas, febris
rtis, euacuationes ſalutares a natura ſuſceptae, ob-
uctiones inueteratae, ſummaque neruorum debi-
as prohibent, vomitoria autem ſola, plethora,
emorrhagiae, et herniae interdicunt. Loca mon-
ſa cohabitantes et ſolo fere lacte pro alimento
entes fibras adeo inſenſiles prae ſe ferre Noſter ad-
rit, vt viginti quatuor grana vitri antimonii pro
opo purgandi abſque noxa deglutiant. De ce-
ris remediis, prophylactice ſumtis, pauca Cl. Au-
or commemorat, et inter haec recte, ceu opti-
um, temperantiam in victu et potu commendat,
ad nequiſſimum hominum genus, ad medica-
os, circumforaneos, aliosque tranſit impoſtores,
i, dum ſanitatem credulis hominibus promittunt,
udeliter ipſos iugulant. In hos iure meritoque
hementer inuehitur, fraudes eorum detegit, va-
ıque praebet conſilia, quomodo hi ipſi coerceri,
ſaluti tot millium hominum conſuli poſſit.

Caput vltimum catalogum continet quaeſtio- p.632.
ım, ad quas, qui medicos adeant, reſpondere de
ent. Adiecta eſt tabula formularum, in toto libro p.637.
dicatarum, quibus varias notulas Cl. Auctor ſub-
ripſit, et cuiusque pretium addidit, menſurarumque
tionem exacte indicauit. Finem libro ſynoptica
bula totius operis imponit. Quum arctis recen-

 ſionum

ſionum limitibus circumcluſi, non niſi pauca et ſumma tantum momenta ex hoc libro lectoribus noſtris tradere potuerimus, perſuadere ipſis non dubitamus, quod ſi ipſum librum mole non adeo magnum, euoluere placuerit, magnam omnino ex eiusdem lectione voluptatem vtilitatemque eſſe percepturos.

* * * * * * * * *

Quum tanto applauſu in omnibus fere Europae regnis acceptus fuit hic liber, vt intra triennium variis in locis ſedecies, vt ſcimus, forte pluries, vel recuderetur tantum, vel in alias linguas transferretur, vel notis et additamentis augeretur, gratum lectoribus facturos eſſe nos arbitramur, ſi editionum, ſaltim harum breuem adiiciamus adumbrationem, quibus editores adiectis notis vel ſupplementis praeſtantiam quandam conciliarunt. Omnium prima ab ipſo Auctore euulgata editio Lauſannae prodiit *); hanc mox excipiebat alia, itidem Heluetica **), cui vero eam Cl. HIRZEL, medicus primarius Turicenſis, impenderat operam, vt partim librum germanice redderet, partim ſupplementis ab Auctore acceptis locupletaret, partim praefatione ornaret. Quare haec editio primaria erat praeferenda, donec ipſe Auctor libellum hunc auctum denuo augeret recudique curaret. Priusquam vero hoc fiebat, variae in variis locis recuſae diuulgabantur editiones, quas vero, quum omnes, praeter Pariſinam et Lugdunenſem, nihil continent, quo ceteris antecellerent, ſilentio

*) Anno 1761. 12.

**) *Herrn S. A. D.* TISSOT *Anleitung für das Landvolk in Abſicht auf ſeine Geſundheit mit neuen Zuſätzen vermehrt. Aus dem franzöſiſchen überſetzt. durch* H. C. HIRZEL. *Zürich* 1762. 8.

entio inuoluimus. Parisinae quidem editioni *) adiecti sunt morbi chronici, et iis haec editio complementum quoddam accepisse videri posset; sed hos omnes morbos studio Cl. TISSOT omiserat, quum tantummodo regulas proponere constituisset, quas gens rustica in morbis perniciosis sequi deberet, vbi medicos consulendi nulla superesset opportunitas. De Lugdunensi mox. Quum interim Cl TISSOT cognosceret, operam suam optimis quibusque probari, et quum a Collegio Sanitatis Bernensi praemii loco numum aureum acciperet, impellebatur, vt libellum suum percurreret, loca non nulla adiectis notis magis perspicua redderet, non nullas peruersarum consuetudinum, quas inter plebem vigere et se in priori editione omisisse viderat, euerteret, explicationeque non nullorum morborum augeret, enata est altera editio Lausannensis multis locis emendata et locupletata, cuius summam modo exhibuimus. Facile praeuideri poterat, et hanc editionem aliis in locis recusum iri. Primum itaque Cl. HIRZEL alteram germanicam editionem **) proferebat, cui cuncta additamenta Auctoris immiscuerat. Postea alia Lugduni ***) in publicum prodibat, in duos tomos diuisa, ex qua, quum attendi mereatur, nonnulla mo-

 menta

*) Avis au Peuple sur sa Santé ou Traité des Maladies les plus frequentes par M. TISSOT. Nouvelle edition, augmentée de la Description et de la Cure de plusieurs maladies et principalement de celles, qui demandent de prompts secours. Ouvrage composé en faveur des habitans de la Campagne, du Peuple de Villes et de ceux qui ne peuvent point avoir aisement les Conseils des Medecins. a Paris. 1762. 8.

**) *Zweyte vermehrte und verbesserte Auflage. Zürich* 1763. 8.

) Avis au Peuple sur sa Santé par M. TISSOT. Nouvelle édition conforme à la seconde originale à la quelle on a joint la traduction de la Preface Allemande de M. HIRZEL et des Notes par M D. M. Tom. I. II. a Lyon. 1764. 12.

menta depromamus. Proſtat etiam Belgica quaedam editio *), in qua vertenda, augenda et ad genium populi Belgici accommodanda Cl. BIKKER operam ſuam poſuit. Et hanc editionem peruoluimus, ad quod inclyti Auctoris fama nos non poterat non inuitare; nec operam eo nos perdidiſſe, momenta teſtantur a nobis notata, quae mox lectoribus reddamus. Italicam, Anglicam et Suecicam editionem, quas eſſe conſtat, nondum vidimus.

Ex Lugdunenſi editione, cuius auctor nomen
p. 46. ſuum reticuit, haec habeas Lector. De cauſſis morborum agens Editor, plures epidemicorum, grauioribus vtique ſymptomatibus ſtipatorum, ab eſu ſecalis cornuti in variis Galliae prouinciis genitos fuiſſe, adnotat, varias aquas impuras repurgandi enchireſes docet, et morbos, a vino, plumbo et
p. 78. alumine mangoniſato oriundos, enumerat. In regionibus calidioribus feneſtras per noctem apertas ſeruare periculoſum, quin in locis quibusdam plane funeſtum exiſtimat, et morem iſtum Lugduni vigentem, vbi aegris ſcilicet ſpiſſiora meracioraque iuſcu-
p. 86. la nimis ſaepe propinantur, merito vituperat. Conualeſcentes monet, ne noua alimenta ingerant, prius
p. 94. quam adſumta ſat bene digeſta ſint. In inflammatione pectoris, vomitoria, niſi corruptorum alimentorum

*) Raadgeeving voor de Gezondheid van den Gemeenen Man van Landlieden, en alle die de hulpe van een bekwaam Genees- of Heelmeeſter ontbeeren, of niet ſpoedig genoeg bekummen kunnen; dienende tevens tot een nuttig Genees- en Heelkundig Handboek voor Landheeren, Dorp-Leeraaren, weldaadige Lieden, Dorp-Heelmeeſters, en alle die zig uit menſchen-liefde of beroepshalven met het geneezen van Zieken bemoeijen. In t' Franſch geſchreven door den H. TISSOT--. Naar den tweeden Druk vertaald, met Aanteekeningen en invoegſelen vermeerderd, en verder naar de geſteldheid van ons Land geſchikt door LAMBERTUS BIKKER. M.D. Te Rotterdam. 1764. 8 mai.

torum congeries, e signis additis cognoscenda, absolute ea desideret, summum periculum inducunt, ideoque caute admodum propinanda sunt. In eo casu, vbi inflammationem, celeriter in gangraenam transituram, symptomatum vehementia, aegrorum debilitas, et regnans epidemia ostendunt, maturius ad antiseptica confugiendum est. In atrocioribus laterum doloribus acriora, adfectae parti superimposita, optimum saepius effectum exserunt. In apoplexia cucurbitulae cum scarifatione praestantissimum auxilium adferunt. Emollientia in rheumatismis loco dolenti admota suspecta sunt, nimium etenim relaxando tumores excitare possunt, resolutu difficillimos. In eodem malo linimentum ex olei oliuarum vnc. j. camphor. vnc. semiss. et spir. sal. ammon. drach. iij. commendatur adfectae parti illiniendum. Vesicatoria tanti in variolis vsus esse contendit Cl. Auctor, vt vel has ipsas minus periculosas fore suspicetur, si ab initio statim applicarentur. De insitione iudicium suspendit, vsque dum Senatus supremus, quid de eadem putandum sit, in sapienti decreto ostenderit. In diarrhoea, febribus malignis superueniente, adstringentia summe periculosa, et cardiaca sola gratis acidis iuncta, si nimium hoc symptoma vrget, admittenda sunt. In febribus intermittentibus semper leniora praestat propinare purgantia, prius quam cortex peruuianus exhibetur, cui, si obstructiones abdominales metuendae sunt, commode aut laxantia, aut sal ammoniacus in parca dosi, aut martialia iungantur. In colica inflammatoria, si inflammatio recens, et venter aere per calorem rarefacto inflatus est, fomenta aquae frigidae cum sexta parte aceti, iis, cum aqua tepida paratis et a Cl. TISSOT in hoc casu commendatis, praeferenda sunt. Cicutae vsus in cancro nihil plane Lugduni profuit, indeque penitus fere iterum reiectus.

p. 100. p. 136. p. 199. p. 276. p. 318. p. 373. p. 455.

p.491. ctus. In plurium aquis submersorum ventriculis raro, in pulmonibus nunquam, Cl. Auctor aquam inuenit, vnde concludit, motum huius visceris, ob aeris defectum sufflaminatum, pro caussa mortis eorundem esse habendum.

Belgicae autem versionis Auctor in praefatione in genere ostendit, quae passim annotauerit et adiecerit; ille enim non verbalem semper, sed captui plebis, si obscura occurrebant, accommodatam versionem dedit, et ideo passim animaduersiones adiecit. Inprimis vero, vbi vitae genus, victus et medicamenta Belgicae gentis ab Heluetis nimis recedebant, alia, a Cl. TISSOT proposita, neglexit, alia et noua addidit, interdum enim sententiam Auctoris nouis argumentis adductis confirmauit, praeiudicia vulgi super morbos, methodum medendi et remedia magis oppugnauit, alia quoque ipse addidit, v. c. monita a conualescentibus obseruanda, annotationes de angina, de colica pictonum, de luxatione vel dislocatione musculorum. De morbis infantum plura quoque addidisset, nisi cognouisset, Cl GRASHUIS de his quaedam editurum esse. Alia denique de mensuris, dosibus et varietatibus remediorum exposita non tangimus, qui potius selectas quasdam eius obseruationes subiungimus.

p. 3. Refrigerium, calido corpori admissum, ob perspirationem suppressam anginas, peripneumonias, pleuritidem et febres inflammatorias inducere, Cl. TISSOT, Noster vero, aestate et autumno in Belgio febres putridas biliosas, hyeme autem coryzam, catarrhos et rheumatismos ex illa caussa oriri, asserit, et de remediis in his morbis adhibendis quaedam monet: in coryza et catarrho infusum theae cum saccharo et croco, frictionem corporis et indusiorum mutationem, in febribus autem biliosis vnciam vnam cremoris tartari cum lacte ebu-

tyrato,

tyrato, aut lene laxans aut ſcrupulum vnum ipecacuanhae ſuadet. Nulla eſt regio, in qua viciſſitudines tempeſtatum variantium frequentiores ſunt, quam in Belgio; obſeruationes enim meteorologicae docent, vere et autumno gradus thermometri vna alteraque die ad gradus duodecim, immo ſedecim, differre, hanc etiam differentiam ſaepe in vna eademque die horis matutinis, veſpertinis ac meridianis obſeruari: quare inprimis operarii, qui in aere libero aerumnoſos ſaepe labores tractant, his ipſis viciſſitudinibus non tantum ad morbos ſupra commemoratos, ſed etiam ad febres intermittentes et continuas remittentes diſponuntur. Ardor ſolis, aer ſiccus, pluuia vel nebula ſaepe vna die variant, et horae veſpertinae potiſſimum frigidae et humidae ſunt. Multae regiones, hyeme potiſſimum aquis inundatae, vel maris vnda ſaepe in littora deuoluta, fluminum et ſtagnorum copia, venti, auſter et fauonius, potiſſimum humiditatem afferunt, et ideo morborum a perſpiratione ſuppreſſa oriundorum cauſſae ſunt. Hae autem porro augentur, cum putridi halitus ex corruptis animalibus, plantis marinis, et aquis putreſcentibus aerem maxime inficiant. p. 5.

Clyſmata vt optima, purgantibus ſaepe praeferenda, auxilia laudat Noſter, ſed ſimul monet, aegros in Belgio multas ob cauſſas illa negligere, immo reformidare. Stragulorum quoque et linteorum mutationem, in morbis grauioribus et putridis praecipue adeo neceſſariam, haud admittunt aegri, hinc putridi halitus augentur et morbos peſſimos reddunt. Cum in pleuritide vera venaeſectiones adeo neceſſariae ſint, alii etiam morbi, qui ad pleuritidem ſpuriam pertinent, immo ſaepius dolores colici ad huius generis morbos referuntur, et ideo in iis a medicis et chirurgis venaeſectiones ſuadentur, licet eae non raro noxiae ſint, et potius conueniat p. 35. p. 68.

blanda

blanda primarum viarum euacuatio. Qua occaſione in genere crebriores venaeſectiones in morbis ſuſceptas, vel vt minus neceſſarias, immo ſaepe noxias, taxat, et recte vrget, ad pulſum et ad indolem morborum inflammatoriam praecipue reſpicere.

p. 72. Quando in pleuritide, poſt repetitas venaeſectiones et medicamenta refrigerantia, progreſſus febris non nihil cohibitus eſt, dolor autem vehemens porro perſiſtit, et obſtructionis in pectore indicium praebet, medici magna emplaſtra veſicatoria femoribus, ſuris et praecipue loco dolenti cum fructu applicant.

p. 80. In angina cataplaſmata emollientia collo applicanda eſſe ſuadet Cl. TISSOT, refert, gentem ruſticam nidum hirundinum hanc ob cauſſam applicare; Noſter autem epithemata ex partibus aequalibus lactis et ſpiritus ſalis ammoniaci, vel oleum preſſum cum ſpiritu cornu cerui mediantibus pannis laneis vel lineis, applicari iubet. Hac occaſione etiam peruerſam medendi methodum in Belgio vſitatam perſtringit, qua in angina, phrenitide, arthritide et aliis grauioribus morbis, immo etiam in variolis, diſſecta animalia viua, vel partes eorundem calore vitali adhuc praeditas, collo aliisque partibus applicant, et ita gangraenam et ſphacelum auertere, vel, vt ipſi dicunt, extrahere intendunt. Applicantur quoque ab aliis millepedes, lumbrici, bufones, nec negandum eſt, his puſtulas in cute excitari, melius tamen eſt, hac in re veſicatoriis vti, quam ſpurcis his remediis applicatis, putredinem accelerare. Vti vero paſſim medicamenta varia in Belgio recepta commemorantur, ſic in anginae potiſſimum curatione alia plura adduntur, et ſimul de angina vlceroſa et aphthoſa, quae a viginti abhinc annis in variis Europae prouinciis ſaeuiit, mentio fit, et pau-

lo

lo poſt medicamentorum dulcium abuſus in catarrhis pectoris et tuſſi reprehenditur.

In variolis inciſionem puſtularum, ad maturitatem progredientium, Noſter commendat, praecipue quod puris reſorptionem impediat. Cortex peruuianus non ſolum in febribus, ſed et in aliis morbis, vt egregium medicamentum laudatur, ſunt tamen in Belgio adhuc multi, qui illud noxium dicunt et reformidant, et recidiuas febrium aliaque ſymptomata, non erroribus diaetae et aliis cauſſis, ſed praecipue cortici adſcribunt, et ideo ſaepe ridicula et minus efficacia remedia et amuleta huic praeſtantiſſimo praeferunt. Plicas et conuolutiones in inteſtinis, quas voluulum dicunt, non concedit, cum canalis alimentorum vndique adhaereat meſenterio: forte tamen in his partibus, per hernias nimium diſtentis et minus apte repoſitis, conuolutiones praeternaturales fieri poſſunt. Illas tantum voluuli ſpecies concedit Noſter, quae per inuaginationem, hoc eſt, vna parte inteſtini in alteram protruſa, efficiuntur. Clyſmata ex fumo tabaci hac occaſione data laudantur. De tumoribus mammarum inueteratis, iisque, ne in cancrum abeant, nullo medicamento mouendis bene diſſerit Cl. TISSOT; Noſter autem quodammodo diſſentire videtur, cum aſſerat, lac in mammis ſtagnans raro cancrum inducere, cum cataplaſmatibus emollientibus et leni frictione diſcuti queat. Sed de inveteratis etiam tumoribus idem ſentire videtur, cum illis cataplaſmatibus ſal tartari et ſaponem venetum addit, et fomentationes cum aqua calida, in qua ſal tartari ſolutum eſt, commendet, internum tamen et in his non negligit remediorum vſum. Laudat etiam emplaſtrum de laudano in pharmacopoliis belgicis receptum. Eum tamen de non prorſus inueteratis ſcirrhis agere, ex eo patet, quod in proxima grauiditate, accedente nouo

p. 163. p. 200. p. 246. p. 288.

lacte

lacte, discussionem saepe succedere, asserat. Cicutae etiam effectum, in scirrhis resoluendis et carcinomatibus persanandis, in Belgio non semper votis respondisse, narrat.

XIII.

Noua physico medica.

Imperialis Scientiarum Academia *Petropolitana* chemicis, inprimis artis fusoriae peritis problema explicandum proposuerat *) quod ad artem metalla quaecunque ex mineris eliciendi pertinet, et se praemium optimae explicationi anno 1763 adiudicaturam esse promiserat. Vtut vtilissima est haec quaestio eiusque solutio lucrosa, nihilo tamen minus vnicum tantum modo accepit super hac re commentarium. Hic quidem tum ob principiorum chemicorum vim, tum ob experimentorum, quae repetiit Academia, fidem, eius applausum omnino mereri videbatur. Quum vero inter vnicum nulla datur optio, quae sane prima lex academiarum esse solet, et vt tempus haberent, si qui forte essent, qui completiorem explicationem meditarentur, quo per experimenta eam firmarent adeoque absolutam ad academiam mittere possent, lubens cunctata est, de praemio aliquid decernere. Quod vero quum huc vsque frustra exspectauit, propositam autem quaestionem maximi in rebus metallicis momenti esse iudicat, eandem denuo proponit disquirendam explicandamque. Omnes tamen, hoc suscepturos, iis adstringit legibus, 1) vt commentarii non solis argumentis theoreticis, sed etiam eiusmodi experimentis nitantur, quae in magno officinarum metallicarum apparatu possint institui; 2) vt experimentorum prae-

*) vid. Comment. nor. Vol. X. p. 181.

ea afferatur copia, quae ad propositae methodi praestantiam probandam sufficiat; 3) ne scripta meris sententiis, cogitando inuentis, nec experimentis firmatis, aut alchemicis principiis constent: 4) vt denique commentarii definito tempore, ad summum ante calendas mensis maii 1766 tradantur academiae, de praemio, quod constat centum aureorum esse, adiudicando die vltimo m. iunii eiusdem anni sententiam laturae.

Nec Regia Chirurgorum Academia *Parisina* in conuentu, nuper die 18 m. aprilis celebrato, praemium, huic 1765 anno destinatum, vlli commentariorum, quorum duodeuiginti acceperat, tribuere potuit. Plerique enim veram problematis sententiam non sunt assecuti. Proposuerat nimirum Academia: determinare veram notionem eorum tumorum, qui nomine *de Loupes* cogniti sunt, eorum differentias et remedia exponere, quae, et in singula eorum specie et ratione cuiuslibet partis, quam occupant, prae aliis applicare debet ars chirurgica. Alii, vocabuli *de Loupes* ambiguitate impliciti, scirrhosos tantummodo tumores supposuerant, alii sensum eius latius extendentes, omnes tumorum species, qui folliculo includuntur, ganglion, ranulam, strumam, hydrocelen, hydropem ouarii et ipsum tumorem ex spina infantum bifida ortum huc retulerant *). Quum itaque nullus horum ex mente Academiae ad ea, quae quaesiuerat, responderit, promissum praemium retinuit, et eruditos denuo ad ean-

*) Hic inter ipsos Gallicos scriptores de quodam patriae linguae vocabulo dissensus excusationis argumentum nobis praebet, qui, dum de quaestione in praecedenti Comment. h. tomo ad lectores nostros referebamus, vocabulum *de Loupes* ganglio rite exprimere nobis videbamur. vid. Vol. XI. p. 552.

eandem quaestionem explanandam duplicato nunc praemio inuitat. Ne vero hi iterum vel longius a mente eius aberrent, vel latius vagentur, Academia in monito quodam, a Cl. LOUIS, qui ipsi est ab epistolis, publicato declarauit: se vocabulo *de Loupes* designare steatomatà, veteribus non ignota, praetereaque se optare: vt eruditi non acquiescerent in sola compilatione diuersarum opinionum, quae de hoc vocabulo inter eruditos vigeant, vt e contrario ex ipsa eiusmodi tumorum dissectione anatomica eorum originem, caussas et humoris contenti indolem declarare studeant et ostendere, qualis curandi methodus singulo tumori singulisque, quibus insidet, partibus conueniat, vtrum resolutio, an suppuratio, vel exstirpatio et excisio, vel ligatura, vel caustica remedia sint praeferenda. Reliquae conditiones, sub quibus Academia ab eruditis accipere solet commentarios, iam satis cognitae sunt, quos itaque, cum anno 1767 de iis sit decretura, ante finem proximi anni 1766 expectat.

Quod vero *eadem* Academia in sequentem 1766 annum proposuit problema, superius *) iam indicatum fuit.

A Regia etiam Academia Scientiarum elegantiorumque litterarum *Berolinensi* praemium, quod problemati, ex philosophia experimentali petito et a nobis iam superius **) allato, in hunc 1765 annum destinauerat, ad sequentem dilatum esse accepimus.

Regia vero Societas scientiarum *Gottingensis* in conuentu, die 3 mensis augusti habito, bina obtulit praemia eruditis, qui optime quaestiones, quarum altera ad mensem nouembrem huius anni, et altera ad

*) In hoc ipso volum. p. 167.
**) Vol. X. p. 165.

d eundem menſem ſequentis pertinet, ſint ſoluturi. ı priori quaeritur; quo modo aluearia a nociuis efendı poſſunt erucis? In poſteriori vero: num res uaedam excogitari poſſit, quae luteo tingat colore eque conſtanti, ac ex iſatide et rubia tinctorum ptima ſolet oriri.

Qui huc vſque rei epiſtolari Academiae Imperias ſcientiarum *Petropolitanae* magna cum laude raefuit, variisque ſcriptis inter eruditos inclaruit, ERHARDUS FRIDERICUS MÜLLER, Imperias Hiſtoriographus, ab Auguſtiſſima Imperatrice ipſis alendis menſis ianuarii huius, quem agimus, anni,)irector Primarius domus, infantibus educandis inituendisque dicatae atque *Moſcouiae* exſtructae, deominatus et in poſterum curam eius habere iuſſus, mulque titulo Conſiliarii Collegiorum ornatus eſt. tque, quum nunc muneris ratio requirat, vt inpoerum Moſcouiae, quo nuper iam die 4. m. martii biit, commoretur, ſuperius apud Academiam geum munus iam depoſuit, conſeruato tamen loco ıembri eiusdem ordinarii, et munere hiſtoriograhi Imperialis cum annuo mille et ducentorum umorum vncialium Ruſſicorum ſalario.

Pragae iam ante duos annos munus Profeſſoris ;otanices et materiae medicae in eadem Academia /iro Cl. IOANNI BAPTISTAE BOHADSCH, Phil. t Med. Doct. S. S. Caeſ. Reg. Apoſt. Maj. in Comıercialibus Conſiliario, Hiſtoriae naturalis iam duum Prof. et Acad. Botan. Florentinae Socio delaım fuiſſe, nuper demum accepimus. Eundem etiam, b praeclara in omnem hiſtoriam naturalem merita, cademia Electoralis ſcientiarum vtilium Moguntına die 16. m. aprilis anni 1761 et Regia Societas

 ſcien-

ſcientiarum Londinenſis d. 23. m decembris a. 1763 in ſociorum ſuorum numerum receperunt.

Quem *Hagae Comitum* ſponte nuper THOMAS SCHWENKE reliquerat locum Profeſſoris anatomiae et chirurgiae, eum nunc vir occupat clariſſimus CORNELIUS HENRICUS VELSE, Med. Doctor magnam nominis famam iam dudum adeptus egregia ſua diſſertatione: *de mutuo inteſtinorum ingreſſu et aliis machinae humanae extraordinariis*, Lugd. Batav. 1742 edita.

Relicta Marburgenſi Academia in *Göttingenſem* abiiſſe V. Cl. PHILIPPUM GEORGIUM SCHROEDER, ibidem nunc Profeſſorem Medicinae et Anatomiae Ordinarium, nuper *) indicauimus; nunc vero addere poſſumus, eundem munus hoc oratione inaugurali: *de circumſpectione in academicis medicorum inſtitutionibus, quoad diſcrimen euictarum theoriae veritatum et minus certorum eius dogmatum obſeruanda*, auſpicatum fuiſſe. Orationi praemiſerat programma, quod *ſectionem primam experimentorum ad veriorem cyſticae bilis indolem explorandam captorum* exponeret. Relatum etiam legimus, eundem titulo Archiatri regii haud ita pridem eſſe ornatum.

Viennae Auſtriae die 2. menſ. aprilis huius anni praematura mors omnem ſpem abſtulit, quam florens ibidem Academia de dexteritate atque aſſiduitate inclyti viri IOANNIS LAURENTII GASSER, S. S. Caeſ. Reg. Apoſt. Maieſtatis Conſiliarii, Philoſophiae et Medicinae Doctoris, Anatomiae Profeſſoris Publici conceperat, ex parte etiam expletam viderat. Patria ipſi erat *Flauium Solonenſe, Carinthiae* vrbs. Parentes habuit honeſtos, IOSEPHUM

RUPER-

*) Vol. X. p. 727.

UPERTUM et ANNAM MARIAM MAYERIAM, atus die 22. m. martii anni huius feculi vigefimi ertii. Literarum initiis et iis difciplinis, quibus undamenta altiorum ponuntur, *Clagenfurti* bene ıftructus, anno 1742 Viennam fe contulit, arti fa-itari operam daturus. Hic multos commoratus ſt annos et, poftquam Ill. et magni nominis Vir, ERARD. VAN SWIETEN Viennam 1745 accitus ıerat, per octo integros annos ex illius ore pepen-t. Ab Auguftiffima Imperatrice denominatus, vt ım vndecim fociis, in certiorem belli tempore fau-orum militum curationem in chirurgia manuali ſtrueretur, maximo feruore illi incubuit magno-ereque in hac aeque ac in anatomia, quam hanc ob ıuffam fedulo tractabat, profecit. Anno 1754 va-ıa cathedra anatomica munus *Lectoris anatomici* ſi creditum fuit, cui quum per triennium fumma ım fedulitate atque laude praefuiffet, vno eodem-ıe anno Doctoris Medicinae, Profefforis Anato-ıiae, et Confiliarii Caef. Regii dignitatibus in meri-orum gratiam ftudiique incitamentum eft ornatus.

Erlangae etiam nuper V. Cl. IOANNES CHRI-TIANUS ARNOLD Phyf. Prof. Public. Ordina-us, Societatis artium liberalium Lipfienfis et teu-onicae Erlangenfis Collega Honorarius die 9 m. ılii h. a. pertinaci morbo extinctus eft, aetatis fuae ınnum agens quadragefimum quartum. Natus erat *eucopetrae*, vrbe haud ignobili *Saxoniae fuperioris*, ie 2. m. februarii anni 1724, patre PETRO AR-OLDO patriae vrbis fenatore meritiffimo, et matre INSELIA. In patria fchola inftitutione MESSER-CHMIDII in litteris humanioribus, et H. E. PO-EYI, mathematici praeclari, in rebus phyficis et ma-ıematicis, multum profecit, iisque bene praepara-ıs academias anno 1740 petiit, primum Ienenfem,

postea Lipsiensem. Collecto in vtraque nunc scientiarum thesauro, in patriam reuersus est, repetitione, librorum lectione cogitationeque illum aucturus. Vtili hoc litterarum otio satiatus, et quum academica vita plurimum iucunditatis ipsi habere videretur, consilium cepit prae ceteris eam eligendi. Altorfum itaque se contulit, ibidemque coniunctissima familiaritate Cl. ADELBULNERI, mathematici eximii, diu vsus, opportunitatem habuit, rerum mathematicarum et botanices studium, quo vel maxime flagrabat, explendi. Anno demum 1754 migrauit Erlangam, vbi acceptis summis philosophiae honoribus, iuuentuti academicae institutionibus suis mathematicis magno cum applausu inseruiit. Tunc temporis primum scientiae suae edidit specimen in duplici dissertatione, quae vtraque *de viribus viuis earumque mensura* agit. Eodem anno, amplissimo philosophorum ordini adiunctus, aliam defendit *de calore, motu particularum corporis, eoque rotatorio circa axes neutiquam explicando.* Quo factum est, vt ipsi anno sequente munus Professoris Philosoph. Extraordinarii et anno demum 1759 Physices Ordinarii committeretur, et cum hoc simul locum in amplissimo Philosophorum Ordine obtineret. Qua occasione in schediasmate quodam *de thermometri, sub campana antliae pneumaticae suspensi, variationibus commentatus est.* Praeterea ad *Promptuarium Vniuersale* et ad *Collectiones Franconicas* multa contulit scripta, et haud ita pridem vtilem librum CAROLI BONNET, *de vsu foliorum in plantis,* in teutonicam versum linguam edidit.

Halae denique *Magdeburgicae* die 7. m. augusti h.a. e vita discessit IOANNES IOACHIMUS LANGE, matheseos in eadem Academia Profess. Publ. Ordinarius, Acadd. Imperialis Naturae Curiosorum et

et Regiae Berolinensis Socius. Variis scriptis inter physicos innotuerat, vel maxime vero editione teutonica *systematis Linnaeani* Halae 1740 euulgata, et binis dissertationibus, quarum altera *genesin lapidum obseruationibus illustratam*, altera *lithographiam Halensem* tradit. Vtraque ibidem prodiit, illa 1756, haec 1758.

Quum omnis in historiae naturalis scrutinio labor nostro seculo eo dirigi soleat, vt per exempla, quae ars imitatur, corporum noscendorum forma curatius certiusue appareat, iam duo iterum, nunc in finem directa, opera indicamus, quorum alterum insectorum, alterum vero auium delineationes descriptionesque continebit. *Insectorum*, praecipue *Coleopterorum* tradere historiam animus est IOANNIS EUSEBII VOETII Med. D. Expositio erit triplex, latina, gallica et belgica, singulum insectum in aes incidetur et viuis ad naturam pingetur coloribus, continebit autem indigena aeque ac huc pertinentia exotica omnia, ordine systematico ad methodum disposita atque digesta. Breues quidem dabuntur descriptiones, sed nomine conueniente et proprietatibus notis instructae. Prodibit opus in forma, quam quartam dicunt, totumque duobus voluminibus constabit. Numerus insectorum delineandorum ad quingenta accedet, et septuaginta circiter tabulis aeneis sistentur, quarum quaelibet habebit octo figuras. Haec autem simul cum descriptione addenda constabit diobolaribus siue stuferis decem, ita vt octo tabulae, quae singulo semestri prodibunt, constent quatuor florenos hollandicos. Hinc, quod multae impensae faciendae sunt in eiusmodi opus, rogantur amatores, vt nomina profiteantur sua, quo facto statim editio tabularum parabitur. Nomina eorum, quibus subscribere animus

eft, ipſi operi praemittentur. Character literarum, et iconum nec non colorum elegantia, acceptum iri hoc opus amicis, praeſagiunt.

Alterum opus Florentiis adornabitur, et *Ornithologiam* complectitur. Illuſtris quondam marchio et ſenator IOANNES GERINUS, Patricius Florentinus, multa diligentia et impenſis hoc opus inſtruxit, cuius, pro ſua in hiſtoriam naturalem propenſione, filius CAROLUS GERINUS directionem et editionem demandauit Cl. LAURENTIO DE LAURENTIIS et bibliopolis *Antonio Riſtori et Ioachimo Pagnani.* Sex voluminibus conſtabit opus, quorum ſingulum centum circiter tabulas aeri inciſas, coloribusque diſtinctas continebit; ſingulo addentur diſſertationes, praefationis loco, et elenchus ſyſtematicus ſpecierum et varietatum deſcriptarum ſimul cum celeberrimorum auctorum ſynonymis. In operis praeter ea volumine primo dicetur de methodo aues diſponendi, in vltimo indices varii addentur. Itidem et illud modo, quem vocant, ſubſcriptionis prodibit, ſingulo bimeſtri ſpatio duodecim icones edentur, pretio ſoluto Iuliorum Romanorum decem cum dimidio, textus vero, quo nomina, deſcriptiones, hiſtoria auium, reliqua traduntur, ſine vlterioribus largietur impenſis. Alias ſingula tabula iulium integrum conſtabit, quarum etiam quaelibet fautori et ſubſcribenti dicabitur. Immo, ad finem deducto opere, ſi quis auem aliquam non deſcriptam aut omiſſam poſſideat, eamque velit communicare edentibus, aut depictam aut exuuias, ſimiliter icon eiusdem, ad opus perfectius reddendum, addetur. Excudentur omnes icones forma folii maxima. Exteri, qui ſubſcribere velint, vt procuratorem Florentiis conſtituant, humaniter rogantur.

Memo-

Memoria HENRICI THEOPHILI SCHEFFERI, Directoris, et Regii Collegii rei metallicae Suecici, nec non officinae monetariae regni Docimaſtis, Regiae Scientiarum Academiae Suecicae Socii.

Ea vitae genera, quae maximam partem opera manuaria conſtant, vt mercatura et res ruſtica, iactant plerumque vim ſuam ad pecuniam quaerendam, et prae hac vtilitate literas contemnunt, quibus vitam impendant non niſi otioſi homines, quorum vanae cogitationes ſaluti publicae nihil proſint; ſed domi tantum oblectent, ceterum paupertatem habeant fidiſſimam comitem. Vt vero, qui ita cenſent, ſemper inter numos, merces et agros verſantur, ita non ſolum de partibus vitae humanae in vniuerſum peſſime iudicant, ſed etiam hac de literis opinione turpiter decipiuntur. Non dicemus, quam arcte ciuitatium partes omnes copulatae ſint, vt tenuiſſimi quique tamen aliquid conferant: hoc potius intelligi volumus, ciuitates ſine literis barbaras eſſe, hoc eſt, primum ab omni cultu vitae alienas, ideoque non appetentes diuitiarum, humanitatis, elegantiae, qua vna alitur mercatura: deinde ingenio deſtitutas, ſine quo nec mercatura, nec oeconomia ſtare poteſt. Nulla enim vmquam fuit ciuitas barbara, in qua aut mercatura vltra vitae neceſſitatem exerceretur, aut oeconomia tractaretur vltra agriculturam, eamque vſibus vnius aeſtatis aut familiae accommodatam, et propter incertas hominum vagantium ſedes ipſam incertam. Nec difficile eſt illius coniunctionis cauſſam deprehendere. Nam quamquam fatemur, eiusmodi res neceſſitate aliqua cogente repertas eſſe, et vſu, ac ſaepe caſu correctas: tamen vel artium elegantiorum adiu-

mentum eas reddidit expeditiores, vel literarum examen et iudicium certas effecit, hominesque docuit intelligere, quomodo et quibus de caussis hoc tractarent, quod antea tantum viderant se tractare. Ex eorum numero, qui oeconomiam inueniendo, suadendo, corrigendo, expedierunt vel auxerunt, fuit etiam SCHEFFERUS, Sueciae, in qua oeconomiae tantus honor habetur, opportuno tempore datus, multarumque rerum, ad oeconomiam vtilium, solers auctor.

Originem ducit gens SCHEFFERIA e Franconia et Wetterauia, ab illo SCHAEFFERO aut SCHRIFFERO, qui FAUSTO in typographia constituenda adfuit. IOANNES SCHEFFERUS demum, auus eius, quem hic describimus, a CHRISTINA Suecorum Argentorato Vpsaliam professor vocatus est, cuius filius IVO, collegii regii metallici Secretarius, nostrum hunc IOANNEM e GUSTAVIANA EHRENSTIERNA a. 1710. d. 28. Dec. st. v. Holmiae progenuit. Mater e partu, tribus annis post pater obiit, vnde cognatorum cura SCHEFFERUM ad literas duxit. Propter amorem matheseos missus est in academiam Vpsaliensem, in qua ab a. 1725 ad 1731 ANDREAM CELSIUM studiose audiit: sed non aeque peritum physices doctorem nactus, cognitionem eius e libris ipse suo studio hausit. His praesidiis instructus, relicta academia, ad rem metallurgicam se contulit, impetrauitque nomen et ius Auscultantis in Collegio regio metallico. Interfuit eo tempore experimentis physicis TRIEWALDII, qui ex Anglia redierat, et hoc modo firmauit, duce BRANDTIO, consilium chemiae tractandae, ad quod eum honor antea commemoratus inuitarat, breuique tantum progressus est, vt officinam exstrueret, quae tamen rei familiari non parum detrimentosa fuit. Indefesso studio metalla versauit, earumque

ue fuſione aut placitis chemicorum ſtabilitis, aut
onclufionibus inde ductis, reperit etiam, quae me-
licinae vtilia eſſe poſſent, omnibusque his negotiis
antam famam conſecutus eſt, vt vel depoſita ab
liis, vel infeliciter ſuſcepta, vel dubia et obſcura
ius curae et dexteritati committerentur, quae ple-
umque proſpere ceſſit. Haec autem quam late
atuerint, et quomodo effecta ſint, dixit ipſe pecu-
iari libro *de ſeparationibus chemicis.* Vnum fuit in
oc toto genere moleſtum, quod interdum ipſum
ius corpus non ſine damno vim medicamentorum
xpertum eſt. Indicem plantarum Suecicarum,
uae ad artem tinctoriam vſurpari poſſent, collegio
i tradidit, quod harum rerum curam gerit, et in
oc etiam genere plura cum exoptato ſucceſſu peri-
litatus eſt, in his viridem colorem, in Saxonia in-
entum. Accepit ergo a collegio erudiendae iu-
entutis munus, et omnium examinandorum pote-
tatem, quae ad tinctoriam artem referuntur, cum
nnuo ſalario. Regi porro commendatus, a. 1752
fficinae monetariae nomine Docimaſtae praeeſſe
uſſus, et a. 1756 inter nobiles regni receptus eſt.
/t autem modum vaſa porcellana fabricandi, et na-
uram mutationesque colorum mineralium tenuiſſe
xiſtimatur, ita conſtat, metallum ex America in
Hiſpaniam miſſum, Platina di Pinto, ab eo examina-
um, et LEWISIUM, qui idem fecerat, humaniter
orrectum eſſe. Nitri puritatem explorare docuit,
t compoſitionem linimenti, *Spalme Couroy Ma-
lic,* quo naualibus lignis a corruptione cauetur, a
Gallis detectam, imitatus eſt. Addimus hoc loco,
. 1746 regiam ſcientiarum academiam Holmienſem
eum inter ſocios cooptaſſe, multasque tractationes,
et auctori et academiae decoras, accepiſſe, quarum
na *de cineribus clauellatis* monetae aureae praemio
honorata eſt: quid quod tandem ad Praeſidis hono-
rem

rem adſcendit. Tam vtilem ciuem, tam parum ſuae vtilitatis cupidum, tam paratum ad detegendum et in vſus publicos conuertendum, quidquid inueniſſet aut imitatus eſſet, amiſit Suecia a. 1759. d. 10. Aug. cum impares eſſent corporis vires doloribus calculi. Ceterum facile nobis aſſentientur, qui hanc narrationem legerint, cum ab initio hunc virum ex eorum numero eſſe dixerimus, quorum doctrina oeconomiae multum prodeſſe ſolet: ideoque ſtatuent meritis eius tanto maius pretium, quanto cariores eſſe debent, qui publicae vtilitati conſulunt.

XIV.

Continuatio indicis ſcriptorum phyſico-medicorum, quae anno 1762 prodierunt.

Verſuch einer Beſchreibung hiſtoriſcher und natürlicher Merkwürdigkeiten der Landſchaft Baſel. Das 21ſte Stück. Baſel. 8.

Deſcription of the Island Bourbon. London. 8.

Dictionnaire portatif d' Hiſtoire naturelle etc. a Liege.

Ectypa vegetabilium, vſibus medicis praecipue deſtinatorum et in pharmacopoliis obuiorum variisque modis praeparatorum, ad naturae ſimilitudinem expreſſa etc. moderante D. C. G. LUDWIG; impreſſit IO. GODOFR. TRAMPE. *Nach der Natur verfertigte Abdrücke der Gewächſe, u.ſ.w.* Faſc. V. N-P. n. 101-125. Halae fol.

Obſervations ſur l' Ecorce des feuilles et petales. a Geneve. 12. (*Autore* B. DE SAUSSURE, *Prof. hiſtor. natural. Geneven ſ.*)

Land-und Gartenſchatz, Univerſalregiſter über alle deſſen 6 Theile. Erfurt. 8.

Second

econd Memoire sur la Pratique du Semoir de Geneve, lû dans une des Sceances de la Societé Royale d' Agriculture de Lyon, contenant les experiences faites en 1761 dans la Province du Lyonnois, et servant de Suite a celui publié en 1760. Recolte de l'année 1761. a Lyon. 8.

'vänne Svar på Frågan om orsakerne, hvarfore Gikt hær i de senare åren blifvit en mera allmän siukdom här i Landet, an tilförene? samt hvilka äro de bästa Förvarings- och Bote-medel emot samma siukdom? Hvilken Fråga, år 1761; blef af Kongl. Vetensk. Academien upgifven. Stockholm. 8 mai.

var på Frågan om bästa sättet at upodla Måsslupna Angar; hvilken Fråga af Kongl. Vetensk. Academien blef upgifven år 1761. Stockholm. 8 mai.

Jatuurlyke Historie of uit voerige Beschryving der Dieren, Planten en Mineralen volgens het Zamenstel van den Heer LINNAEUS met naaukeurige Afbeeldingen. Eerste Deels Derde en Vierde Stuk: de Vogelen. t' Amsterd. 8 mai. c. f.

Iistoire abrégée des Insectes qui se trouvent aux environs de Paris, dans la quelle ces animaux sont rangés suivant un ordre methodique. Tom. I. II. a Paris. 4 mai. c. tab. aen. Voll. 2. (*Neminem lectorum latet, hoc opus iure* Cl. GEOFFROY, *iuniori tribui.*)

Der Gewehrgerechte Iäger, welcher das Schießgewehr ohne abergläubische Schützenkünste gut gebrauchen lehret. Stutgard. 8.

Neue lustige und vollständige Iagdlust, sowohl von den Vögeln als andern Thieren bestehend in 5 Theilen. Zweyte Auflage. Leipz. 8.

Materia medica contracta, synonyma, natalia, pharmaceutica, qualitates, principia, praeparata, vires,

res, vſus communes, vſus praecipuos, compoſita, doſes, iudicium complectens. Venetiis. 8. (*Hic liber ſecundum tria naturae regna eſt compoſitus, e quibus minerale et animale ipſe* Cl. Auctor, LUDOVICUS TESSARI, *collegit atque deſcripſit, loco vero vegetabilis regni Ill.* LINNAEI materiam medicam, *de qua quippe* liber *tantum* primus, de plantis, *proſtat, adiecit, huiusque etiam methodum in prioribus regnis componendis eſt ſecutus*)

Comparatio nominum plantarum officinalium cum nominibus botanicis LINNAEI et TOURNEFORTII (*latine et germanice*) Berolini. 8.

Grundlehren von der Experimentalchymie, welches ein Verſuch iſt, dieſen Theil der Naturlehre in ein regelmäßiges Syſtem zu bringen; von dem Verfaſſer des geöfneten Laboratoriums etc. Aus dem Engliſchen überſetzt. Erſter und zweyter Band. Altenb. 8. Voll. 2.

Abhandlungen von irländiſchen Steinkohlen, die keinen Rauch geben. Aus dem Franzöſiſchen überſetzt von C. R. F. Iena 8.

Zufällige Naturgemäße Gedanken von der Gewißheit der edlen Chy- und Alchymie und was von den iezigen Roſenkreuzersorden zu glauben ſey. Wolfenbüttel. 8.

Alchymiſtenlogic oder Vernunftlehre der Scheidekünſtler, um die unverſtändigen Alchymiſten zu rechte zu weiſen. Königsberg. 8.

Abhandlungen von Talismanen oder aſtraliſchen Figuren, deren Wirkungen, wunderbaren Eigenſchaften und Art ſie zu verfertigen. Sorau. 8.

Geheimniſſe von 224 *experimentirten Kunſtſtücken. Zweyte verbeſſerte Auflage. Zelle* 8.

Niederſächſiſches Kochbuch. Vierte verbeſſerte Ausgabe. Altona. 8.

Der die vornehmſten europäiſchen Höfe durchwanderte und ganz neu in der Schweitz angelangte Hof- und Mund-

Mundkoch, welcher mehr als 1500 Speisen auf das schmackhafteste und nach der neuesten Art zuzurichten lehret, nebst einer kleinen Hausapotheke und mehr als 300 dem Frauenzimmer dienlichen sehr raren Kunststücken. Zürich. 8.

ssai historique sur la Médécine en France. 12. (Auctore IOAN. BAPTIST. LUD. CHOMEL.)

efense de la Faculté de Médéciné de Paris, pour servir a l'instruction de la cause pendante en la Grande Chambre du Parlement, au Sujet de la place de Médécine de l' Hôpital - général précédée du Precis publié sur la même affaire et suivie de l' Eloge historique de l' Université et de la Faculté de Medecine. a Paris. 12.

er Arzt: eine medicinische Wochenschrift. 7ter und 8ter Theil. Hamb. u. Leipz. 8.

necdotes de Médécine. f. l. (a Lille) 12. (*epistolae dedicatoriae subiectae sunt hae litterae:* BARB*** DU B.**, *quas non nulli interpretati sunt:* BARBEU DU BOURG, *cui tamen hic Cl. vir contradixit. Alii auctorem esse perhibent Cl.* DUMONCHEAUX, *Medic. Duacens; alii vero eum negant.*)

ammlungen auserlesener Wahrnehmungen aus der Arzneywissenschaft, Wundarzney und Apothekerkunst. 6ter Band. Strasburg. 8.

he new Theory of Generation, by I. C. M. D. V. I. London. 8.

e la Santé. Ouvrage utile a tout le monde T. I. II. a Paris. 12. Voll. 2.

esundheitscabinet für den, der sein eigner Medicus seyn will. Frankf. u. Leipz. 8.

(Reliqua proxime.)

Contenta in hac parte.

